

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

8^E JAARGANG

WOENSDAG 27 JUNI 1923

No. 391

INHOUD

	Blz.
EENIGE INDISCHE REISINDRUKKEN II door <i>Ir. C. F. Stork</i>	558
Het Indische Belastingvraagstuk I door <i>J. L. Vleming Jr.</i> , met naschrift door <i>Mr. J. Gerritzen</i>	560
Het Wetsontwerp tot aanwijzing van den Rijksgebou- wendienst als Rijksgebouwenbedrijf door <i>B. D.</i>	565
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Het wezenlijke Landbouwvraagstuk door <i>Dr. T. E. Gregory</i>	567
AANTEKENING:	
De in Nederlandsch-Indië op de „Koninklijke” uit- geoefende belastingdruk II (Slot).....	568
BOEKAANKONDIGING:	
Verslagen en Mededeelingen betreffende Indische Delfstoffen en hare Toepassingen, No. 15, bespr. door <i>Dr. J. Rueb</i>	570
MAANDCIJFERS:	
Giro-omzet bij de Nederlandsche Bank	572
Rijkspostspaarbank	572
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.....	572—580
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*

Redacteur-Secretaris van het weekblad: *D. J. Wansink.*

Secretariaat: *Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam.*

Aangeteekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*

Telefoon. Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
Rotterdam No. 8408.

26 JUNI 1923.

De geldmarkt blijft nog steeds vrij stroef. Ook deze week was particulier disconto alleen voor 3½ pCt. te plaatsen, ondanks het geringe aanbod van wissels en ook prolongatiegeld bleef duur. Door de stortingen op de nieuwe gemeenteleeningen en de Indische leening was de vraag zelfs nog eerder groter, zoodat de notering tot 4¼ pCt. steeg. In het midden der week was er iets meer aanbod van callgeld, maar later werd ook dit weer minder.

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank geven zoowel de disconteerings als de beleeningen van een stijging blijk. Hoewel het bedrag van *f* 9 miljoen aan schatkistpromessen, dat een week geleden nog rechtstreeks bij de Bank was ondergebracht, sindsdien geheel werd afgelost, nam de post binnenlandsche wissels niettemin van *f* 141,1 tot *f* 154,7 miljoen toe. Tegelijkertijd stegen de beleeningen van *f* 133,2 tot *f* 157,5 miljoen. De vermeerdering der disconteerings komt weder uitsluitend voor rekening van de Hoofdbank, die der beleeningen geldt naast de Hoofdbank ook de Bijbank en de Agentschappen. De effectenbeleeningen namen met *f* 21 miljoen, de goederenbeleeningen met *f* 3,2 miljoen toe.

De zilvervoorraad der Bank vertoont een stijging van ruim *f* 300.000,—. Het renteloos voorschot aan

het Rijk werd, blijkbaar in verband met de stortingen op het hier te lande geplaatste gedeelte van de jongste Indische leening, in de afgelopen week geheel afgelost, om plaats te maken voor een creditsaldo van den Staat bij de Bank ten bedrage van nagenoeg *f* 35,5 miljoen. De post papier op het buitenland daalde met ruim *f* 200.000,—, de diverse rekeningen onder het actief met *f* 1,1 miljoen.

De biljettencirculatie verminderde met *f* 6,3 miljoen, de rekening-courant-saldi blijken in totaal met *f* 33,7 miljoen te zijn toegenomen. Het beschikbaar metaalsaldo stelde zich *f* 5,1 miljoen lager dan verleden week.

Aan de daling van den markkoers kwam deze week een einde. In afwachting van de instelling van een nieuwe deviezencentrale in Duitschland, waarvan men den invloed moeilijk wist te taxeerden, liep de koers eerst niet onbelangrijk op. Toen de instelling langer uitbleef dan verwacht werd, trad er weder een daling in tot ca. 18, maar toen Zaterdag ten slotte plotseling in Duitschland een algeheel verbod van wisselhandel buiten de officieele notering om werd afgekondigd, trad een sterke hausse in, welke den koers vrij snel op 25 bracht. Aanvankelijk deed overhaaste dekking van baisseposities ook gisteren den koers sterk oploopen, zoodat een oogenblik 27 genoemd werd, té meer daar het gewone aanbod van Duitse zijde nu geheel ontbrak, maar al spoedig trad weder een daling in, toen duidelijk werd, dat de officieele koersen in Duitschland op een niet onaanzienlijk lager niveau zouden uitkomen. Slot ca. 21.

Francs waren aanvankelijk opnieuw flauwer, bleven daarna vrij stationnair, maar waren gisteren opnieuw lager. De overige koersen vrij stationnair of iets vaster.

LONDEN; 23 JUNI 1923.

De markt voelt nog steeds de afwezigheid van vervallende Treasury Bills en daggeld bereikte 2¼ pCt. tegen het midden der week. Op twee dagen werd een klein bedrag bij de Bank opgenomen, ten deele als voorzorgsmaatregel en de sterke fluctuaties in de notering voor daggeld, van 1½ tot 2¼ pCt., geven duidelijk aan, hoe onzeker de positie is. Zevendaagsch geld bleef 1¼ pCt.

De discontomarkt was verlaten doch het slot was wederom ietwat vaster.

2-maands prima bankaccept	2 ¹ / ₁₆ — ¹ / ₈ pCt.
3-maands idem	2 ¹ / ₈ — ³ / ₁₆ pCt.
4-maands idem	2 ³ / ₁₆ — ¹ / ₄ pCt.
6-maands idem	2 ⁵ / ₁₆ — ³ / ₈ pCt.

EENIGE INDISCHE REISINDRUKKEN.

II.

Indië's hoofdcultuur, die van de suiker, eischt eene meer uitvoerige beschouwing.

Ook op dit gebied was de verandering sedert mijn vorig bezoek groot. Ik herinner mij nog hoe men toen in suikerkringen met ongeloovige verbaazing de resultaten besprak, die op de onderneming Tjomal zouden zijn verkregen, waar, naar beweerd werd, opbrengsten van 100 picols suiker per bouw zouden zijn gemaakt. Men haalde, lichtelijk jaloersch wellicht, de schouders op over de cijfers door Tjomal's bekenden administrateur, Van Musschenbroek, verkregen, terwijl men zelf nog onder den indruk van de moeite, die de langzame onderdrukking van de serehziekte vergde, langs verheugd was op 70 à 80 picols te komen. Maar... men trachtte na te volgen. Ik zal het overbekende niet herhalen: hoe men eerst, na jaren van zorgen, de serehziekte wist te bestrijden door steeds vernieuwden aanvoer van rietstekken — bibit — uit kweektuinen in de bergen, hoe men vervolgens erin slaagde door rietwinning uit zaad, op Java het eerst op groote schaal beproefd, krachtiger en hooger opbrengst belovende rietsoorten te kweken. Mij veroorloovende aan den naam van Mocquette als pionier op dit gebied te herinneren, zij het genoeg te vermelden, dat door suikerproefstations en planters thans dagelijks in deze richting verder wordt gewerkt, steeds nieuwe, meer belovende rietsoorten worden beproefd. Daarnaast waren anderen bezig door bemestings- en bodembewerkingsproefnemingen en verzorging van den aanplant, den landbouw eigenlijk op te voeren tot tuinbouw. Aan de chemische en machine-technische eischen van het fabrikaat werd steeds grooter aandacht gewijd en de uitbreiding der fabrieken hield gelijken tred met hunne verbetering. Door al deze pogingen te zamen werd de Java-suikercultuur- en fabricage aan de spits gebracht, suikerproducties van 100 picols, als straks genoemd, liggen thans beneden het laagste cijfer en in gunstige jaren werd door enkele ondernemingen het cijfer van 200 picols per bouw bereikt en overtroffen!

Behalve door de genoemde middelen, waarop ik nog nader zal terugkomen, is met behulp van het gouvernement ook op ander gebied, werk van groote beteekenis verricht.

Het terrein voor de suikercultuur beschikbaar is zeer beperkt. Suikerriet groeit onder gunstige omstandigheden, bijv. op Cuba en sommige deelen van Java op droge gronden, maar de jonge plant heeft eigenlijk voor haar groei het levensbrengende water nodig, dat ook voor de rijst, in de laatste eeuw vooral hoofdvoedsel der inheemsche bevolking geworden, levensvoorwaarde is. In de eerste plaats is het daarom nodig met dat water in het eiland, waar de van de bergen komende rivieren in korten tijd de zee bereiken, zooveel mogelijk te woekeren. Vroeger werd de waterverdeling overgelaten aan den inlander, die met natuurlijk inzicht het water op de gunstigste wijze wist te leiden, zooals hij het thans nog voor het grootste deel zijner sawahs doet. Maar ook hier moesten de hoogere Europeesche leiding en bekwaamheid te hulp komen en door den irrigatiedienst is, vooral in het einde der vorige en het begin van deze eeuw schitterend werk gedaan. In vele streken van Java zijn kostbare en zeer interessante werken tot stand gekomen, over wier technischen aanleg ik hier niet zal spreken, maar die ten gevolge hebben gehad, dat bijna overal, waar suiker kan groeien, voor de ontwikkeling van de rietplant voldoende water beschikbaar is, terwijl de rijstcultuur niet onder gebrek behoeft te lijden.

Bij al het goede, dat in dit opzicht is verricht, staat nog altijd met een zwarte kool de staking der bekende Solovalleiwerken aangeteekend. Het zij verre van mij een oordeel uit te spreken over de vraag of die staking

indertijd bevolen, onder den indruk van de geweldige overschrijding der begrootte aanlegkosten, al of niet noodzakelijk was, maar te betreuren is het zeker, dat door dit besluit al het reeds verrichte werk nutteloos is geweest. Te eeniger tijd, als het er met de financiën weer wat beter uitziet, zal men toch tot een behoorlijke reguleering der rivier en daarmee samenhangende irrigatiewerken moeten overgaan om hierdoor vele tienduizenden bouws voor sawahs en ook ten deele voor suikercultuur geschikt te maken.

De kosten van de irrigatie-werken komen ten laste van de suikerplanters, die op deze wijze een groot algemeen belang dienen. Geen wonder, indien zij zich verzetten als naar hunne meening onnoodig hooge kosten worden gemaakt.

Dit geschiedde in de laatste jaren, volgens het oordeel van vele deskundigen, door de invoering van het zogenaamde wadoekstelsel, waarbij op allerlei punten in de rietvelden der ondernemingen „wadoeks”,¹⁾ dat zijn waterreservoirs, zijn aangelegd. Waar deze niet bestaan, wordt het irrigatiewater des daags ter beschikking van den suikerplanter gesteld, terwijl des nachts de bevolking er over beschikt voor hare rijstvelden. Dit is een weinig kostbare methode: Voor de rietvelden moet het water uiterst zorgvuldig op die plaatsen gebracht worden, waar het nodig is; dit kan alleen bij daglicht onder goed toezicht geschieden, en de inlander heeft met de verdeeling geen moeite. Men had echter medelijden met den Javaan, die op die wijze als minder gerechtigd werd beschouwd, en des nachts wakker moest zijn. Ieder, die wel eens op Java rondreisde, weet hoe vreeselijk dit door hem gevonden wordt! Men acht ook de kans op misbruiken bij de waterverdeling in het dag- en nachtsysteem te groot. De wadoeks hebben ten doel, des nachts voldoende watervoorraad te verzamelen, om daaruit overdag het water voor de eene helft aan de rijst-, voor de andere helft aan de suikerrietvelden toe te kunnen voeren.

De wadoeks zijn aangelegd, aan het ethisch beginsel is geofferd, of het doel is bereikt is echter de vraag. Op vele plaatsen zijn de wadoeks niet in gebruik, op vele andere zijn ze verzand en kosten ze reeds na eenige jaren duizenden aan onderhoud; bijna nergens hoorde ik, dat ze voldoende gaven, evenredig aan de kosten. Geen wonder, dat de vertegenwoordigers der industrie ernstigen drang bij de regering uitoefenen om aan de verdere invoering van het systeem paal en perk te stellen, daardoor eenige miljoenen in aanleg en honderdduizenden aan onderhoud besparende. Het geheele geval scheen mij een van de voorbeelden hoe kostbare dingen onder den drang der zogenaamde moderne begrippen, goed bedoeld wellicht, worden gemaakt, waarvan de waarde zacht uitgedrukt, twijfelachtig moet worden genoemd.

De goede organisatie, waarbij het beschikbare water zoo rationeel mogelijk over de verschillende ondernemingen wordt verdeeld heeft een einde gemaakt aan de moeilijkheden, die vroeger bestonden, toen de belanghebbenden elkaar bij den strijd om het water, de loef trachtten af te steken. Evenzoo is het gelukkig, dat door goede grensregelingen een einde is gemaakt aan de concurrentie in het beslag leggen op gunstige gronden. Aan den anderen kant heeft de gouvernements-bemoeienis een einde gemaakt aan misbruiken, die ook volgens getuigenis van hen, die ten gevolge dier bemoeiingen minder vrij zijn dan vroeger, inderdaad bestonden. Het voorschot-systeem, dit onmisbare deel van de Indische huishouding — dat in de suikercultuur ten gevolge heeft, dat de grondhuur meer dan een jaar voordat de grond in gebruik genomen wordt, reeds is betaald — werkte die misbruiken in de hand, middel als het was om de huren te drukken. Op zeer vele plaatsen heeft men thans een-en-twintigjarige huurcontracten, waarbij

¹⁾ [Vergelijk pag. 1003 van den vorigen en pag. 442 van dezen jaargang. — Red.]

minimum-huurprijzen zijn vastgelegd met periodieke herziening van die prijzen naar boven, indien in de afgelopen periode de padi-opbrengst per bouw mocht zijn gestegen. Het komt mij voor, dat de vaststelling van dit belangrijke gegeven uiterst moeilijk zal zijn; maar in ieder geval zijn die bezwaren, als ze bestaan, niet in het nadeel van den inlander. Belangstellenden, die meer over deze dingen willen weten, verwijs ik naar het belangwekkende rapport der suiker-enquête commissie, welke haar werk voornamelijk in 1920 verrichtte, een voorbeeld van vlug en praktisch commissie-werk leverende, ook voor een noordelijker land, waar harder heet te worden gewerkt dan in de tropen!

In den aanvang van het verslag mijner indrukken heb ik gezegd, dat de groote ontwikkeling der cultures voor een belangrijk deel te danken is aan de wetenschappelijke voorlichting van en de wetenschappelijke en praktische bekwaamheid der leiders. Hierover thans iets naders.

Over de groote waarde van den onvolprezen landsplantentuin, met daarmede samenhangenden cultuurtuin te Buitenzorg zal ik niet spreken. Weinig plekes op aarde — en zeker geen van die, welke aari wetenschappelijke doeleinden zijn gewijd — zijn van betooverender schoonheid! Nergens wellicht wordt op meer poëtische wijze de wetenschap gediend. Voor tal van, ook praktisch belangrijke onderzoekingen, ging en gaat de stoot van Buitenzorg uit. Maar voor de meeste groote cultures wordt toch het wetenschappelijke werk elders verricht. Verschillende plantersverenigingen en cultuur-maatschappijen hebben meer of minder grootscheepsche laboratoria doen inrichten en gesteld onder leiding van wetenschappelijke mannen van groote bekwaamheid, soms wereldvermaardheid.

Voor tabak heeft men de laboratoria in Midden- en Oost-Java en natuurlijk in Deli. Voor rubber- en bergcultures in de laatste plaats en op Java, in Buitenzorg en Djember, enz.

Ook de suiker-industrie, om tot deze terug te keeren, heeft sedert vele jaren baanbrekend werk verricht op landbouwkundig, chemisch en machine-technisch gebied. Proefstations in Tegal, Samarang, Klatten, Pasoeroean, tal van uitstekend ingerichte laboratoria, hebben niet alleen voor Java en de vereenigde fabrieken daar, maar door de publicaties harer wetenschappelijke leiders voor de geheele suikerindustrie werk van beteekenis verricht.

Ik zal uit het tegenwoordige voor Java geen namen noemen, maar slechts dien van Prinsen-Geerlings als een voorbeeld geven van wat ik bedoel.

Neemt men hierbij in aanmerking, dat de suiker-ondernemingen onder hare beheerders vele mannen hebben aan te wijzen van groote bekwaamheid op verschillend gebied, wetenschappelijk gevormd en daardoor allicht drijvende krachten op nieuwe banen, of in de practijk doorkneed en door jarenlange ervaring uitnemende deskundigen en door hun kennis van taal en volk en hun tact in den omgang met de inlanders bij dezen in hoog aanzien, dan heeft men het geheim van den bloei der Java-suikercultuur voor het grootste deel verklaard. Want dit mag wel eens goed in het licht gesteld worden: niet door de natuurlijke voordeelen, die land en volk bieden, is deze cultuur op zoo merkwaardige wijze ontwikkeld. Het is waar, de loonen zijn laag: ze kunnen het zijn in dit gezegende land, waar de eischen door een, voor het grootste deel, luchthartig volk aan het leven gesteld, gering zijn; de arbeid voor deze lage loonen geleverd is niet groot en het is gelukkig, dat de hoeveelheid van werkkrachten kan aanvullen wat aan de hoedanigheid ontbreekt. Maar het is vooral de tact van de beheerders en hunne beampten, die van de inlandsche mandoers en koelies wat goeds moeten weten te maken in aanplant en fabriek. De arbeidsfactor daargelaten, is Java echter in alle omstandigheden van primairen aard in het nadeel bij het groote concurrerende rietsuikerland Cuba.

Dàar een overvloed van voor de cultuur geschikte terreinen van buitengewone vruchtbaarheid: In centraal Cuba beschikken een acht of tiental fabrieken over een bebouwbaar oppervlak, evengroot als het geheele terrein bij de Java-industrie in gebruik! Dàar geen zorgvuldige landbouw en rietsselectie noodig; in het westelijk deel van het eiland, waar de gronden sinds lange jaren onafgebroken met riet zijn beplant, wordt de opbrengst wat geringer, maar toch wordt hetzelfde riet vier of vijf jaren achter elkaar gesneden. In de veel grooter complexen, waar nieuwe ondernemingen zijn gesticht, wordt het oerbosch gekapt en in het ruw ontgonnen terrein zonder bemesting op weinig zorgvuldige wijze door landbouwers riet geplant met opbrengsten even groot of grooter dan die der zorgvuldig bewerkte Java-gronden. Tien, twaalf jaren achtereen wordt soms hetzelfde riet gesneden, met opbrengsten, die wel verminderen, maar toch nog loonend zijn. Dàar eindelijk van den beheerder geen kennis gevraagd op landbouw- en technisch gebied: Het riet wordt voor contractueel vastgestelde prijzen, die in vaste verhouding staan tot de suikerprijzen, afgeleverd aan de fabriek, die zich dus niet met den aanplant heeft te bemoeien en tot den rietplanter in geen andere betrekking staat dan dat deze meestal hare gronden in huur heeft.

Keeren we na deze kleine uitwijding naar Java terug, dan zien we, hoeveel moeilijker hier de toestand voor den planter is. Ook op de beste gronden is een kostbare bemesting en een uiterst zorgvuldige groudwerking noodig, bijna overal met gebruikmaking van kunstmatige watervoorziening. Met de uiterste zorg wordt het plantmateriaal, een klein gedeelte van een rietstok, gekozen. Dat plantriet wordt als regel gekweekt in daarvoor aangelegde bergtuinen, een of twee jaren uitgeplant ter vermeerdering van de hoeveelheid en om andere redenen en eerst dan naar de produceerende rietvelden der ondernemingen gevoerd, dikwijls over groote afstanden. En als na ruim een jaar het riet is gerijpt en gesneden, wordt de gehuurde riettuin weer aan den eigenaar afgeleverd, die dan zijn grond als regel bijna twee jaar voor eigen volkscultuur gebruikt. Want dit is een zeer voornaam punt, waarop ik reeds in het voorbijgaan wees: met uitzondering van een klein deel der voor rietcultuur gebruikte gronden, die in erfpacht zijn gegeven, wordt het suikerriet geplant op gehuurde gronden, door de bevolking communaal of individueel bezeten.

De beheerder van de onderneming moet in alle onderdeelen voor den aanplant zorgen, voor wier welzijn hij, wat menschen invloed betreft, verantwoordelijk is; in vele gevallen zelfs worden ook de zoogenaamde bibit-aanplantingen in de bergen door hem beheerd. Als in zorg is tekort geschoten, in welk opzicht dan ook op de vele punten waarop fouten kunnen worden gemaakt, wreekt zich de fout in zeer bedenkelijke ziekten van het riet, in verminderde opbrengst, in moeilijkheden bij aanplant en oogst, in rietbranden wellicht, wier oorzaken niet kunnen worden nagespeurd, maar die in vele gevallen aan wraakneming voor vermeende of werkelijke grieven moeten worden toegeschreven.

Als alles in den aanplant goed is gegaan, als de dikwijls groote moeilijkheden overwonnen zijn, verbonden aan het transport van het gewas naar de fabriek, moeten ook in deze wetenschap, technisch inzicht en praktische ervaring samenwerken om die uitnemende resultaten te verkrijgen waaraan de Java-industrie niet alleen haar goeden naam, maar haar bestaansmogelijkheid dankt.

En dit kan niet genoeg herhaald, van de suikerindustrie hangt Java's welvaart grootendeels af!

(Wordt vervolgd).

C. F. STORK.

HET INDISCHE BELASTINGVRAAGSTUK.

Antwoord aan Mr. J. Gerritzen.

I.

Mr. Gerritzen, de woordvoerder in Nederland voor dezelfde groep, waarvoor de heer Treub naar Indië kwam, is in een drietal artikelen tegen den inhoud van mijn brochure te velde getrokken.¹⁾

De heer Gerritzen heeft zoo nu en dan dikke woorden gebruikt in zijn bestrijding, ik noem bijv. „grootte oppervlakkigheid”, „werken met onbetrouwbare gegevens”.

Mijn tegenstander zal het mij niet ten kwade duiden als ik, bij de beantwoording van wat hij schreef, hem aan deze en dergelijke uitdrukkingen zoo nu en dan eens herinner.

Na mij eerst verweten te hebben, dat mijn brochure niet is het resultaat van ernstige studie, steunende op kennis, en dat ik herhaaldelijk blijk heb gegeven op een zeer zonderlinge manier met cijfers om te springen, citeert de heer G. uit het voorwoord mijner brochure het volgende:

„Dat in Nederlandsch-Indië van de buitengewone inkomsten (winsten) die gemaakt zijn, een te hooge buitengewone belasting is of wordt geheven, en van de gewone inkomsten (winsten) een te hooge gewone belasting, ontken ik ten sterkste.”

Hierop laat hij dan zijnerzijds volgen:

„Waar nu in het afgelopen jaar tal van jaarverslagen van in Nederlandsch-Indië werkende maatschappijen verschenen zijn, die met een beroep op cijfers en feiten over een te zwaren belastingdruk klagen, en verschillende maatschappijen zelfs meenen dat die zware belastingdruk hare bestaanszekerheid in gevaar brengt en zeer zeker elke gedachte aan uitbreiding van zaken uitsluit, daar had het op den weg van den schrijver gelegen om zijne hierboven aangehaalde bewering met feiten en cijfers te staven.”

Hij laat het echter bij de geciteerde bewering en men zoekt in de geheele brochure tevergeefs naar eenig bewijs voor de door hem geuite bewering.

Wel vindt men op pag. 17 der brochure de stelling neergeschreven, dat zeer vele groote naamlooze vennootschappen een gering percentage aan inkomstenbelasting betalen en veelal niets of weinig meer dan 6 pCt. van de netto winst (zuiver inkomen), tenzij exorbitante winsten zijn gemaakt, en geeft de schrijver op pag. 18 e.v. eenige cijfers omtrent winsten, die in 1921 door eenige door hem niet genoemde maatschappijen zouden zijn gemaakt, benevens eene door hem gemaakte berekening omtrent hetgeen volgens hem daarover door die ongenoemde maatschappijen aan inkomstenbelasting zou verschuldigd zijn, maar dit betoog en de door den schrijver geproduceerde cijfers hebben niet de minste waarde. Want in de eerste plaats heeft de schrijver verzuimd te zeggen, welke naamlooze vennootschappen hij op het oog heeft gehad, zoodat de door hem geproduceerde cijfers niet zijn te controleeren. In de tweede en voornaamste plaats komt het er voor de vraag, of er al dan niet een te zware belastingdruk op de in Indië werkende naamlooze vennootschappen is gelegd, op aan te weten, welk bedrag, (in vergelijking met hare winsten) in totaal in eenig jaar door bepaalde maatschappijen aan belastingen is betaald en wegens achterstand in den aanslag is moeten worden gereserveerd, en niet slechts het bedrag, dat aan inkomstenbelasting is betaald.”

In hoeverre het eerste verwijt juist is, n.l. dat ik in mijn brochure slechts „beweer”, zonder wat ik schrijf met feiten toe te lichten, (behoudens dan de enkele uitzonderingen, die de heer G. zoo terloops opnoemt), moge uit de volgende citaten uit mijn brochure blijken:

Ook behoeft er niet meer over gestreden te worden, dat „belanghebbenden” door de wijziging in art. 25 (kapitaalsaantooningen) bereikt hebben, dat de schatkist aan extra-

¹⁾ [Nos. van 21 en 28 Februari en 7 Maart jl. — Inmiddels heeft ook de heer Treub op genoemde brochure gereageerd, evenals op het door Dr. J. H. Boeke in zijn artikel in het nummer van 25 April jl. besproken geschrift van den heer J. v. Gelderen: „De theoretische grondslag der progressieve winstbelasting” en wel in een bij de N.V. Boekhandel Visser & Co. te Weltevreden onlangs verschenen brochure: Nadere beschouwing over de Indische Vennootschapsbelasting. — Red.]

winst en overwinstbelasting in het algemeen slechts weinig van de groote ondernemingen zal ontvangen¹⁾.

In dit verband verwijs ik o.m. naar de nota betreffende den toestand van 's Lands Financiën, behoorende bij de begroting van Ned.-Indië voor het dienstjaar 1923. Op pag. 5 lees ik:

„... meent de Regeering er aan den anderen kant thans reeds de aandacht op te moeten vestigen, dat de extra-winst als derde grondslag van de inkomstenbelasting eenszins aan de gekoesterde verwachtingen zal voldoen, in dien zin, dat door middel van de extrawinstbelasting in normale jaren een behoorlijk aandeel van de hier te lande gemaakte winsten ten behoeve van den fiscus zou worden afgedragen. De cijfers, welke omtrent de werking der z.g. kapitaalsaantooningen voorloopig bekend zijn, doen zien, dat in vele gevallen eerst van heffing van extrawinstbelasting sprake is bij winsten, welke een exorbitant karakter dragen.”

Praktisch komt het dus hierop neer, dat volgens de ordonnantie Inkomstenbelasting 1920 zeer vele groote naamlooze vennootschappen in Ned.-Indië allerminst gebukt gaan onder en inkomstenbelasting en extrawinstbelasting en overwinstbelasting, maar dat zij slechts een gering percentage inkomstenbelasting betalen en veelal niets of weinig meer dan 6 pCt. van de netto-winst (zuiver inkomen)²⁾, tenzij exorbitante winsten zijn gemaakt. Tot staving van deze bewering heb ik met behulp van de in de Indische Financier of anderszins gedrukte jaarverslagen een globale opstelling gemaakt van eenige bekende naaml. vennootschappen, omtrent de door hen te betalen inkomstenbelasting over de winsten gemaakt in het boekjaar 1921, welk overzicht duidelijker dan lange betoogen demonstreert, dat enkel bij fabelachtige winsten de thans geldende bepalingen der extrawinst- en overwinstbelasting nog tot hun recht komen en dat zelfs bij zeer ruime en hooge winsten de belasting, speciaal door de werking van art. 25 letter c. tot een minimum is teruggebracht.

Vooropgesteld zij, dat het er mij natuurlijk niet om te doen is van deze maatschappijen, die ik met letters zal aanduiden, het juiste te betalen belastingbedrag vast te stellen, wat op deze wijze ook niet mogelijk zou zijn, omdat het zeer goed denkbaar is, dat de belastingadministratie allerlei correcties aanbrengt in de gepubliceerde winstcijfers van de verslagen. Verder kon dezerzijds ter bepaling van de kapitaalsverhooging ingevolge art. 25, letter c., slechts uitgegaan worden van de ultimo 1919 bekende zichtbare reserves en geschatte geheime reserves, indien de jaarverslagen daaromtrent inlichtingen gaven. Zonder twijfel zullen door de belastingplichtige maatschappijen ook nog andere aanzienlijke geheime reserves per dien datum gereclameerd zijn, waardoor het werkelijk te betalen belastingbedrag nog geringer wordt dan hierna becijferd is. Daar het echter slechts de bedoeling is een algemeenen indruk te geven, zijn de door de maatschappijen gepubliceerde cijfers zeer goed voor het doel te gebruiken. Verrekeningen met oorlogswinstbelasting en productebelastingen zijn ook achterwege gelaten, daar enkel de werking der inkomstenbelasting wordt gedemonstreerd. De uitkomsten van de berekeningen samenvattende, wordt het hierna volgende overzicht verkregen, waaraan ik ter wille van de overzichtelijkheid enkele gegevens laat voorafgaan.

A. Maatschappij A., gevestigd in Nederland. (Diverse Cultures).

Volgens jaarverslag 1919, gestort kapitaal . . .	f 20.000.000
Volgens jaarverslag 1919, zichtbare reserves pl.m.	„ 40.000.000
Volgens jaarverslag 1919, geheime reserves, in verband met inhoud jaarverslagen en verlies- en winstrekeningen, gesteld op	„ 10.000.000
Volgens jaarverslag 1921, winst afgerond . . .	„ 9.500.000

waarover thans winstbelasting ad 6 pCt. moet worden betaald.

De maatschappij betaalt bovendien f 115.800,— extrawinstbelasting en komt niet in aanmerking voor overwinstbelasting.

Na op de wijze als ik bij maatschappij „A” deed, het cijfermateriaal van de maatschappijen B. t/m. F. vermeld te hebben, produceer ik in mijn brochure op pag. 20 het volgende overzicht:

¹⁾ Ik stel hetgeen de schatkist door de werking van art. 25 over de jaren 1920 t/m. 1922 minder zal ontvangen, op vele tientallen millioenen.

²⁾ Benevens dan voor 1922 20 opercenten, terwijl de fysieke personen 30 opercenten betalen.

Vergelijkend overzicht van den aanslag in de inkomsten (winst)- en eventueel in de extrawinst- en overwinstbelasting, volgens:

	1	2 ¹⁾	3	4
	De ordonnantie vóór 1920	De thans geldende ordonnantie, waar- bij dus de werking van art. 25 zich laat gelden.	De thans geldende ordonnantie, zonder de ingelaschte voor- belanghebbenden gunstige beraling van art. 25 letter c.	Mr. Treub's voor- loopige belasting- heffing van 10% (van de winst ²⁾)
A. Maatschap. A.	732.000	685.000	1.680.200	950.000
B. " B.	204.000	162.000	254.880	270.000
C. " C.	22.560	32.268	49.460	27.000
D. " D.	920	780	1.113	1.300
E. " E.	68.000	118.280	194.480	80.000
F. Javasche Bank	1.028.000	3.332.400	4.138.400	1.100.000

¹⁾ De opcenten voor 1922 zijn hier niet bij geteld.

²⁾ Oud-Minister van Gijn huldigt in een artikel opgenomen in de Indische Post van 11 November 1922 de opvatting, dat Mr. Treub bedoelt 10 pCt. van de uitkeeringen; eene opvatting, die zeker juist kan zijn.

Welke verschillen hieruit kunnen voortvloeien moge hieruit blijken, dat de A. maatschappij, aan dividend en tantième in 1921 uitkeerde f 5.655.515,—, zoodat dan de belasting zou hebben bedragen f 565.550,—.

In mijn brochure laat ik dan op pag. 20 tot 22 uitkomen, dat aan dit overzichtje weinig behoefte te worden toegevoegd; het demonstreert duidelijk genoeg, dat de herziene ordonnantie op de inkomstenbelasting 1920 (Ned.-Indië) voor de groote kapitaalkrachtige maatschappijen alleen verzwaring brengt in vergelijking met de ordonnantie geldende vóór 1920, als exorbitante winsten worden gemaakt, zooals mijn voorbeeld betreffende de Javasche Bank laat zien. Ik geef dan verder een overzicht omtrent de inderdaad zeer sterke verzwaring van belastingdruk voor fysieke personen en wijs erop, dat het als vanzelf sprekend ook de bedoeling is geweest, de naamlooze vennootschappen zwaarder te belasten. Hoewel mijn geheele betoog loopt over de werking van de ordonnantie inkomstenbelasting, dus over *gewone* belasting, liet ik, om toch maar niet misverstaan te worden, in mijn brochure *coursef* gedrukt zulks nog eens extra uitkomen, er tevens op wijzende, dat de naamlooze vennootschappen natuurlijk ook aan buitengewone belastingen onderworpen waren.

Ik schreef:

„Dat de N.V. van hun buitengewone winsten tijdelijk een buitengewone belasting moeten betalen, doet niets af aan de waarde van dit betoog, dat handelt over gewone belastingen.”

Het overzicht, dat ik in mijn brochure gaf, heeft echter volgens den heer Gerritzen niet de minste waarde, omdat ik in de eerste plaats de namen van de naamlooze vennootschappen niet genoemd heb, zoodat de geproduceerde cijfers niet zijn te controleeren.

Ik meende zeer duidelijk te hebben laten uitkomen en ieder, die onbevooroordeeld de betreffende passages uit mijn brochure leest, zal zulks moeten toegeven, dat het onnoodig was de namen te noemen, omdat toch het verwerken der door mij naar voren gebrachte gegevens door iedereen, die ter zake kundig is, kon worden gecontroleerd. Noemde ik de namen, dan zouden sommigen daarin kunnen zien een onnoodige openbare bespreking van de maatschappijen in kwestie, waar volstaan kon worden met een bespreking van de desbetreffende gegevens.

Deze overweging mijnerzijds om geen namen van maatschappijen te noemen, waar ik volstaan kan met de gegevens „kapitaal” en „winst”, is mijn tegenstander een reden mij toe te voegen, dat de door mij geproduceerde cijfers niet de minste waarde hebben, omdat ik die namen niet noemde. Ik herinner Mr. Gerritzen aan een van de „dikke woorden”, die hij aan mijn adres uitte.

Zij, die echter behoefte gevoelen aan controle, of ik soms uit de jaarverslagen onjuist citeerde, kunnen

daaraan gevolg geven, daar ik toevallig zag, dat in het Indisch Weekblad „De Banier” van 17 November 1922 de namen der door mij met letters aangeduide maatschappijen door een toevallige omstandigheid zijn gepubliceerd.

De voornaamste factor echter, waarom mijn cijfers waardeloos zouden zijn, is volgens den heer Gerritzen het mij in de tweede plaats door hem verweten feit, dat wij moeten weten het totaal te betalen of te reserveeren belastingbedrag en niet slechts het bedrag, dat aan inkomstenbelasting is betaald. De heer Gerritzen draait de zaken juist om. Door achterstandbelastinggeld van meerdere jaren, buitengewone en gewone belastingen, door elkaar te halen en samen te tellen en het dan verkregen cijfer te vergelijken met de winst van één enkel jaar, schept men een ten eenen male onjuist beeld. En nu moge het van belang zijn bij het voeren van een actie op deze wijze te trachten een indruk te wekken, dat de belastingdruk in Nederlandsch-Indië toch zoo zwaar is, in een wetenschappelijk tijdschrift moet men zoo'n streven toch in ieder geval achterwege laten. Dáár publiceere men feiten en cijfers op de juiste wijze gegroepeerd, zoodat ze geen schijnindruk wekken, of men zwijgt. Ik kom hierop in mijn vervolgartikel terug.

Maar, nu een vraag aan den heer Gerritzen: *Waarom verzweeg hij in zijn eerste artikel de door mij geciteerde Regeeringsverklaring, inhoudende, dat in vele gevallen van heffing van extrawinstbelasting eerst sprake is bij winsten, welke een exorbitant karakter dragen en dat de extrawinst als derde grondslag van de inkomstenbelasting geenszins aan de gekoesterde verwachtingen zal voldoen, in dien zin dat door middel van de extrawinstbelasting in normale jaren een behoorlijk aandeel van de hier te lande gemaakte winsten ten behoeve van den fiscus zou worden afgedragen?*

Een dergelijke Regeeringsverklaring wordt toch maar niet afgelegd, indien daartoe geen reden bestaat.

Deze verklaring was mijn uitgangspunt; hierop ging ik door. Ter ondersteuning ervan gaf ik mijn voorbeelden. Ik begrijp niet waar Mr. Gerritzen den durf vandaan haalt, om die Regeeringsverklaring in zijn eerste artikel, dus in verband met wat toen ter sprake kwam, te verzwijgen en mij dan allerlei onheuschheden toe te voegen: dat ik maar wat beweer, dat mijn betoog niet de minste waarde heeft, enz. enz.

De heer Gerritzen haalt eerst in zijn derde artikel deze Regeeringsverklaring aan, waarbij hij dan met volle instemming citeert, wat Mr. Treub in zijn brochure „Bezuiniging in Indië en het nieuwe Regeeringsprogram” daarover zegt.

Het wil mij voorkomen, dat de heer Gerritzen zijn partijganger geen dienst bewezen heeft met het nog eens afdrucken van deze „zeer zwarte” pagina uit de bovengenoemde brochure, en dat hierover het laatste woord nog niet gezegd is. Meenen de heeren, die hun belastingactie ten behoeve van den Ondernemersraad voor Nederl.-Indië voeren, dat in hun campagne maar alles geoorloofd is?

Wat was hier het geval?

De Regeering legt een verklaring af in een officieel Volksraadstuk, die niet strookt met de inzichten van Mr. Treub c.s. Laatstgenoemde voelt zich geroepen in de meest felle en verdachtmakende termen daartegen te fulmineeren en richt zijn slagen tegen een hoogstaand hoofdamtenaar, leider van een Departement, die natuurlijk de Regeering moet voorlichten over belangrijke aangelegenheden en dit heeft te doen naar waarheid en als vanzelf sprekend op grond van feitenmateriaal.

Het ware dan m.i. flinker geweest zich ronduit te richten tot den Gouverneur-Generaal.

De christelijke „Banier” sprak, toen zij dit optreden signaleerde, van „een onhandige handigheid”, ik ben wat heftiger uitgevallen en zou hier een ander woord beter op zijn plaats vinden.

De heer Gerritzen heeft het verder oirbaar gevonden een bespreking mijnerzijds over een zakelijk onderwerp uit de nota van Mr. Treub, door mij zuiver zakelijk gehouden, te behandelen op volgende wijze:

Op pag. 30 van mijn brochure schreef ik:

„Ook ben ik het in principe eens met hen, die tegen elke belasting zijn gekant, welke een belemmering kan wezen voor de handhaving van de Nederl. Indische producten op de wereldmarkt. Ik bedoel hier bijv. op een uitvoerrecht op petroleum, onafhankelijk van petroleumrijzen en petroleumwinsten.

Zoolang het echter mogelijk zou blijken, dat de in Nederlandsch-Indië werkende petroleummaatschappij(en) de daar inderdaad gemaakte winsten kunnen laten afvloeien naar andere buitenlandsche maatschappijen, zoolang zal de fiscus in Nederl.-Indië niet alleen het recht, maar ook den plicht hebben, met terzijdestelling zelfs van principieele bezwaren, en als het moet langs den weg van uitvoerrecht, zijn deel van die winst in de Indische schatkist te brengen.

De heer Gerritzen citeert mij als volgt:

Op pag. 39 der brochure gaat de schrijver zich te buiten aan eene incorrecte uitlating aan het adres van de Bataafsche Petroleum Maatschappij. Hij zegt daar:

„Zoolang het echter mogelijk zou blijken, dat de in Nederlandsch-Indië werkende petroleummaatschappij(en) de daar inderdaad gemaakte winsten kunnen laten afvloeien naar andere buitenlandsche maatschappijen, zoolang zal de fiscus in Nederlandsch-Indië niet alleen het recht, maar ook den plicht hebben met terzijdestelling zelfs van principieele bezwaren en als het moet langs den weg van uitvoerrecht zijn deel van die winst in de Indische schatkist te brengen.

Hier wordt dus zonder zelfs maar een zweem van bewijs, getracht den indruk te vestigen, dat de Bataafsche Petroleum Maatschappij de in Indië door haar gemaakte winsten naar andere buitenlandsche maatschappijen laat afvloeien.

Men moet wel zeer zwak staan, om een polemiëk op een dergelijke wijze te voeren.

Op het hierboven uit het artikel van den heer G. aangehaalde volgt dan een verhaal over een belastingonderzoek bij de „Bataafsche Petroleum Mij.“, met minutieuze weergave van den datum, 24 Januari 1923, waarop in de pers een adres van de Directie van de „Koninklijke“ gedateerd 23 Januari, handelend ook over dat onderzoek, is gepubliceerd!

Het spreekt wel vanzelf, dat ik er niet aan denk, in te gaan op een debat over mijn ambtelijke werkzaamheden.

Ik mag dit, mijn eerste artikel, niet besluiten zonder den heer Gerritzen nog even zijn uitdrukking: „grove oppervlakkigheid“ in herinnering te hebben gebracht.

Schrijvende over de door de directie van de „Koninklijke“ (volgens een mededeeling gedaan in het jaarverslag 1920), betaalde belastingen in Nederland, en Nederl.-Indië eenerzijds, en in het buitenland anderzijds, vervolgt de heer Gerritzen aldus:

„Waar dus de olieproductie der Bataafsche in Indië slechts ¼ bedroeg van de olieproductie harer buitenlandsche zustermaatschappijen, moest zij aan belasting in Indië en Nederland bijna hetzelfde betalen, dat hare zustermaatschappijen in het buitenland betaalden.“

Uit het betreffende jaarverslag is af te leiden, dat de hier bedoelde belastingen betrekking hebben op de gemaakte winsten en niet afhankelijk zijn van de verkregen producties. Sinds wanneer, wil ik den heer Gerritzen vragen, sluit grotere productie (veelvuldig grotere) verkregen van grondstof, uit den aard der zaak van gansch verschillende samenstelling, gewonnen, verwerkt en verkocht onder geheel verschillende omstandigheden, het maken van een grotere winst in?

(Wordt vervolgd.)

J. L. VLEMING Jr.

N a s c h r i f t. Het „Critisch antwoord op de belastingnota van Mr. Treub“ had voornamelijk ten doel, om drie stellingen te verdedigen. In de eerste plaats, werd betoogd, dat de in Indië op naamlooze vennootschappen gelegde belastingdruk niet groot is. In ver-

band daarmee werd betoogd, dat in 1920 de belastingdruk op fysieke personen aanzienlijk werd verhoogd, doch de belastingdruk op naamlooze vennootschappen alleen verzwaaard werd, als exorbitante winsten door haar gemaakt worden. In de tweede plaats werd betoogd, dat het beginsel van progressieve belastingheffing ten laste van de winsten van naamlooze vennootschappen alleszins juist is, zoodat aan dit beginsel moet worden vastgehouden. En ten slotte verdedigde de heer Vleming de stelling, dat de z.g. kapitaal-aantooning, die ten doel heeft winsten van naamlooze vennootschappen alleen dan extra te belasten, als zij hooger zijn dan 10 pCt. van het effectief kapitaal, uit de belastingwetgeving verdwijnen moet, zoodat volgens den heer Vleming de vraag, of winsten al dan niet buitengewoon zijn, moet afhangen niet van het werkelijk, maar van het fictief nominaal kapitaal der betrokken naamlooze vennootschap.

Tegen deze drie stellingen ben ik in de nummers van 21 en 28 Februari en 7 Maart j.l. van dit weekblad opgekomen. De heer Vleming zwijgt thans over zijne hierboven genoemde tweede en derde stelling; hij houdt echter vast aan zijne hierboven genoemde eerste stelling, en keert zich tegen mijne beschouwingen dienaangaande in het nummer van 21 Februari j.l. van dit weekblad. De heer Vleming blijft volhouden, dat de herziene Indische ordonnantie op de inkomstenbelasting 1920 voor de groote, kapitaalcrachtige maatschappijen alleen verzwaring brengt in vergelijking met de ordonnantie geldende vóór 1920, als exorbitante winsten worden gemaakt.

Nu staat het als een paal boven water vast, dat vóór 1920 de door naamlooze vennootschappen te betalen inkomstenbelasting 4 pCt. bedroeg van hare jaarlijkse zuivere winst, berekend naar het gemiddelde der winst, die over de drie voorafgaande jaren verkregen was. Dit tarief is in 1920 gewijzigd in dier voege, dat het voortaan zal bedragen 6 pCt. en berekend wordt over het onmiddellijk aan het belastingjaar voorafgaande jaar. De gewone inkomstenbelasting is dus wel degelijk verhoogd, onverschillig, of de winsten hoog of laag zijn; bovendien worden over de gewone inkomstenbelasting sedert 1922 20 opcenten geheven, zoodat de gewone inkomstenbelasting voor de naamlooze vennootschappen bedraagt 7,2 pCt. harer winsten, berekend over het aan het belastingjaar voorafgaande jaar.

Hoe speelt nu de heer Vleming het kunststuk klaar om de zaken zoo voor te stellen, alsof geene verzwaring van den belastingdruk ten laste van naamlooze vennootschappen zou hebben plaats gehad, tenzij exorbitante winsten gemaakt worden? Om een juist inzicht te krijgen in dezen goocheltoer van den heer Vleming, moet men het volgende in het oog houden.

De inkomstenbelasting vóór 1920 belastte de naamlooze vennootschappen naar twee grondslagen: 1o. naar harer jaarlijkse zuivere winst; 2o. naar hare overwinst. Onder overwinst werden verstaan de uitdeelingen door naamlooze vennootschappen gedaan boven 5 pCt. van haar nominaal kapitaal. De overwinstbelasting is eene belasting op conjunctuurwinsten (buitengewone winsten); dit blijkt niet alleen uit den naam en den aard der belasting, maar bovendien uit hetgeen te dien aanzien bij hare invoering in 1908 zoo door de Regeering als door verschillende leden der Staten-Generaal werd gezegd. Het blijkt bovendien uit de Memorie van Toelichting op de wijziging en nadere aanvulling der begroting van middelen van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1920 (zitting 1920/1921, No. 565, stuk No. 3), waarbij eene wijziging der overwinstbelasting werd voorgesteld. In 1920 nu werd de inkomstenbelasting gewijzigd; het tarief voor de gewone inkomstenbelasting werd verhoogd; daarnaast werd eene nieuwe belasting op conjunctuurwinsten ingevoerd, de z.g. extrawinstbelasting, die ten doel had winsten te treffen hooger dan 10 pCt. van het effectief kapitaal, waarmee de winsten gemaakt waren. In verband hiermede werd de overwinstbelas-

ting, eveneens eene belasting op conjunctuurwinsten, gewijzigd, in die richting, dat het tarief werd verhoogd, doch alleen die uitdeelingen zouden getroffen worden, die geschiedden boven 8 pCt. van het effectief in de zaak gestoken kapitaal, terwijl voordien de uitdeelingen getroffen werden, die hooger waren dan 5 pCt. van het nominaal kapitaal. Deze wijziging geschiedde, zooals in laatstgenoemde Memorie van Toelichting is uiteengezet, op gronden van billijkheid; de rentestand was gestegen, zoodat het niet meer aanging om uitdeelingen boven 5 pCt. van het kapitaal als overwinst te beschouwen. In plaats van 5 pCt. kwam 8 pCt. Bovendien bracht de billijkheid mede, dat wanneer men overwinsten ging belasten, men ook belaste werkelijke overwinsten, n.l. die, welke gemaakt werden met het werkelijk in de zaak gestoken kapitaal, en niet, zooals totdusver, fictieve overwinsten, die gemaakt zouden zijn met het nominale kapitaal, hetwelk bij zeer vele ondernemingen in Indië aanzienlijk lager is dan het werkelijke kapitaal.

Nu spreekt het vanzelf, dat in normale jaren, wanneer dus van het maken van conjunctuurwinsten geen sprake is, de overwinstbelasting voor den fiscus minder zal opbrengen dan vroeger het geval is, omdat na 1920 het belasten van fictieve overwinsten had opgehouden, en dit stelsel had plaats gemaakt voor het belasten van werkelijke overwinsten.

Van deze omstandigheid heeft de heer Vleming op de volgende wijze gebruik gemaakt: hij heeft van eenige ongenoemde maatschappijen, die hij aanduidde met de letters A tot E, de winsten opgenoemd, welke die ongenoemde maatschappijen volgens hem over 1921 zouden hebben gemaakt. Hij geeft daarna op, hoeveel naar zijne berekening de inkomstenbelasting naar de drie grondslagen van 1920 en naar de twee grondslagen vóór 1920 zou hebben bedragen.

De uitkomst is dan natuurlijk, dat bij de meeste der door hem genoemde vennootschappen deze over het ongunstige jaar 1921 volgens de nieuwe ordonnantie minder aan inkomstenbelasting naar de drie grondslagen zouden hebben te betalen dan volgens de ordonnantie vóór 1920 naar de toenmalige twee grondslagen het geval zou zijn geweest.

Het springt echter in het oog, dat het door den heer Vleming gevolgde systeem van berekening onjuist is. Hij wil betoogen, dat de *gewone* belasting voor naamlooze vennootschappen niet verzwaaard is, doch haspelt gewone en buitengewone belastingen door elkaar. Want zooals boven is uiteengezet, treft de inkomstenbelasting zoo vóór als na 1920 niet alleen de gewone winsten van naamlooze vennootschappen, maar evenzeer de buitengewone winsten. Bovendien was 1921 voor verreweg de meeste naamlooze vennootschappen, die in Indië werken, een slecht jaar, waarin geene buitengewone winsten werden gemaakt; door nu de belasting op gewone en buitengewone winsten door elkaar te haspelen in een jaar, dat er van buitengewone winsten geen sprake is, tracht de heer Vleming het vaststaande feit te verdoezelen, dat het percentage van de gewone inkomstenbelasting sedert 1920 voor de naamlooze vennootschappen van 4 pCt. op 7,2 pCt. gebracht is.

De tweede fout, die de heer Vleming bij de door hem gemaakte opstelling beging, ligt hierin, dat hij tracht den indruk te vestigen, alsof de inkomstenbelasting de eenige belasting is, die door de Indische ondernemingen als eene gewone belasting betaald wordt. Deze voorstelling van zaken is onjuist; want de Indische ondernemingen betalen jaarlijks inkomstenbelasting naar den grondslag der jaarlijksche zuivere winst nog zeer vele andere gewone belastingen. Mijnbouwondernemingen b.v. betalen bovendien cijns ten bedrage van 4 pCt. van de *bruto* opbrengst van het product. Deze belasting is uiterst zwaar voor die mijnbouwondernemingen, die weinig of geene winst maken. De cijns n.l. houdt geene rekening met de bedrijfsresultaten, doch belast de bruto-opbrengst van

het product, onverschillig of er winst of verlies gemaakt is. Sommige mijnbouwondernemingen betalen in de derde plaats uitvoerrechten, n.l. de tin- en petroleumondernemingen. Uitvoerrecht worden verder geheven van verschillende producten van den grootlandbouw, met name kinabasten en rubber. Het uitvoerrecht op klapperolie komt bovendien ten laste der oliefabrieken. Landbouwondernemingen, die haar bedrijf uitoefenen op in erfpacht bezeten gronden, zooals het geval is met bijna alle koffië-, thee- en rubberondernemingen, betalen bovendien verponding, die neerkomt op ongeveer 5¼ pCt. van de jaarlijksche netto-opbrengst.

Op deze omstandigheid heb ik met een enkel woord gezezen in mijn bovengenoemd opstel van 21 Februari j.l. Dit is niet, zooals de heer Vleming gelieft te zeggen een „door elkaar halen en samentellen van achterstand-belastinggeld, buitengewone en gewone belastingen en het dan verkregen cijfer te vergelijken met de winst van een enkel jaar”, doch het is in het licht stellen van de waarheid, dat vele maatschappijen in Indië, behalve de gewone inkomstenbelasting, die inderdaad met de daarvan sedert 1922 gegeven procenten niet meer bedraagt dan 7,2 pCt. der winst per jaar, nog vele andere belastingen te betalen hebben, die veroorzaken, dat het percentage, dat zij van hare winsten jaarlijks aan den fiscus moeten afstaan, heel wat hooger is dan het door den heer Vleming genoemde cijfer van iets meer dan 6 pCt. Ik kom hierop straks terug.

In de derde plaats heeft de heer Vleming bij zijne bespreking van de in 1920 in de inkomstenbelasting gebrachte wijzigingen ten eenenmale het feit genegeerd, dat de gewone inkomstenbelasting voor naamlooze vennootschappen ten zeerste verzwaaard werd door deze te berekenen uitsluitend over de winst van het aan het belastingjaar voorafgaande jaar, en niet meer, zooals vroeger het geval was, over het gemiddelde der drie voorgaande jaren. Deze wijziging heeft eene groote verzwaring van den belastingdruk ten laste der naamlooze vennootschappen ten gevolge gehad.

Een enkel voorbeeld kan dit in het licht stellen: als eene maatschappij, die in hare zaak een effectief kapitaal heeft van f 1 miljoen, één of meerdere jaren met verlies werkt, en aldus een verlies krijgt van bijna f 250.000, en zij slaagt er dan in, dit verlies in twee jaren in te halen, bijv. door winsten van f 125.000 per jaar, dan is zij quitte. De aandeelhouders krijgen geen cent, maar de fiscus heft, ongeacht het feit, dat er in werkelijkheid geen cent verdiend is, over de laatste twee jaren belasting en extrawinstbelasting over de jaarlijksche winsten van f 125.000, hoewel, zooals gezegd, die winsten niet bestaan en met die z.g. winsten alleen het vorige verlies wordt goedge maakt.

In de vierde plaats lijdt de door den heer Vleming gemaakte opstelling aan de fout, dat daarbij de werking der productenbelastingen buiten rekening wordt gelaten; hij motiveert dit door te zeggen, dat die belastingen alleen buitengewone winsten treffen, dus buiten bespreking moeten blijven, waar alleen de werking der gewone belastingen door hem werd gedemonstreerd. Inderdaad zijn de productenbelastingen door de Regeering als belasting op buitengewone winsten geïntroduceerd, en wel als een correctief op de extrawinstbelasting, die bedoelt buitengewone winsten te treffen. Intusschen is de regeling der productenbelastingen eene zoodanige, dat zij niet alleen buitengewone winsten treffen; want de productenbelastingen houden geene rekening met het in de ondernemingen werkelijk gestoken kapitaal, zij houden slechts rekening met de kostprijzen van de producten. Laten wij een voorbeeld nemen: eene winst van f 1,— per picol suiker is voor eene suikeronderneming eene uiterst magere winst; toch kan die uiterst magere winst vol-

gens de z.g. suikerordonnantie reeds belast worden, indien de kostprijs der suiker f 9,— is en de werkelijke opbrengst f 10,—. Waar de productenbelastingen dus inderdaad gewone winsten kunnen treffen, mogen die niet buiten bespreking worden gelaten, waar het erom te doen is na te gaan, hoe hoog de belastingdruk is op gewone winsten.

Om alle de hierboven uiteengezette redenen is de opstelling, zooals de heer Vleming die gegeven heeft in zijne bovengenoemde brochure, en die hij hierboven in het kort herhaalde, en die ten doel heeft aan te toonen, dat de in Indië werkende maatschappijen aan gewone belasting slechts weinig meer betalen dan 6 pCt. harer jaarlijksche winsten, ten eenenmale misleidend, ook al zouden de cijfers, die de heer Vleming bij zijne opstelling heeft gebruikt, volkomen juist zijn.

Mr. Rubenkoning schreef in „De Indische Mercur” van 1 Juni 1923 een artikel, waarbij hij tot het resultaat kwam, dat eene suikeronderneming bij eene winst van 12½ pCt. van haar werkelijk kapitaal alleen aan den Indischen fiscus aan inkomstenbelasting naar de drie grondslagen bijna 14½ pCt. van de winst moet betalen.

Onlangs is bij de Tweede Kamer ingediend eene wijziging en aanvulling van de begrooiting van middeelen van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1923, waarbij voorgesteld wordt om o.a. eene aardoliebelasting in te voeren. Bij de Memorie van Toelichting legde de Minister van Koloniën over adviezen dienaangaande van de door hem benoemde commissie van advies in zake aardolieaangelegenheden. Die commissie heeft medegedeeld, dat indien men voor Nederlandsch-Indië de belastingen op de aardolie, uitgedrukt in percenten van de netto winst, uitrekent, men voor 1921 (een ongunstig jaar, waarin geen buitengewone winsten gemaakt zijn) komt tot een percentage van bijna 22 pCt.¹⁾ De juistheid van dit cijfer is door den Minister van Koloniën niet weersproken.

Eenige dagen geleden verscheen het verslag der Mijnbouwmaatschappij „Aequator” over 1922. Het verslag vermeldt op pag. 8, dat over de twaalf jaren, die de Maatschappij bestaat, de aandeelhouders over een nominaal kapitaal van f 2½ miljoen gouders hebben f 300.000, en dat in die twaalf jaren aan diverse soorten van belastingen reeds ruim f 315.000 is betaald, ofschoon de cijns over 1921 en 1922 door het ontbreken der betreffende aanslagen nog open staat. Wanneer daarbij in het oog gehouden wordt, dat het verlies-saldo der maatschappij per 31 December 1922 bijna f 600.000 bedroeg, dan is de verzuchting van de directie, dat ten aanzien van hare Maatschappij het grondbeginsel van iedere heffing: „belasting naar draagkracht”, ten eenenmale is zoek geraakt, volkomen begrijpelijk.

Ten slotte is de door den heer Vleming gemaakte tegenstelling tusschen de belastingen, die geheven worden ten laste van fysieke personen en die, welke geheven worden van naamlooze vennootschappen, onjuist. De heer Vleming ziet bij deze door hem gemaakte tegenstelling over het hoofd, dat de belastingen, die op de winsten van naamlooze vennootschappen gelegd zijn, inderdaad gedragen worden door fysieke personen, nl. de aandeelhouders, zooals ik in het nummer van 28 Februari jl. uitvoerig heb uiteengezet. De Vennootschapsbelastingen komen dus ook ten laste van fysieke personen. Door die vennootschapsbelastingen worden de aandeelhouders van naamlooze vennootschappen in tegenstelling met alle andere fysieke personen extra belast.

Deze dubbele belasting der aandeelhouders van naamlooze vennootschappen veroorzaakt, dat de Staat matigheid moet betrachten bij het belasten van de winsten van naamlooze vennootschappen, omdat anders de dubbele belasting ten laste van aandeelhouders van naamlooze vennootschappen voor hen ondragelijk wordt.

¹⁾ [Verg. pag. 544 van het vorig en pag. 568 van dit nummer. — Red.]

In mijn hierboven meergenoemd artikel van den 21sten Februari jl. ontkende ik, dat men vertrouwen kan stellen in de cijfers, die de heer Vleming gebruikte bij zijne hierboven besproken opstelling. Die cijfers toch waren niet te controleeren, en waar de heer Vleming in zijne brochure bij zijne opstelling van hetgeen eenerzijds de inheemsche bevolking en nijverheid, anderzijds de uitheemsche bevolking en nijverheid aan belastingen opbrengt, blijken had gegeven van eene hoogst ongewone vrijmoedigheid in het hanteeren van cijfermateriaal, daar lag het alleszins voor de hand, dat ik de oncontroleerbare cijfers, die de heer Vleming produceerde bij zijne opstelling ten aanzien van den belastingdruk, waar het naamlooze vennootschappen betrof, niet als juist kon aanvaarden. Sedert is het mij echter gelukt, de cijfers, oor den heer Vleming genoemd betreffende de door hem genoemde suikerfabriek E. (pag. 19 zijner brochure) te controleeren. Deze suikerfabriek is de suikerfabriek „Tjoekir”. De heer Vleming vermeldt, dat de winst volgens het jaarverslag 1921 zou hebben bedragen f 891.631,70. Dit is niet waar; het winstsaldo bedroeg volgens de winstenverliesrekening f 721.631,70, dus f 170.000,— minder. Het verschil tusschen het door den heer Vleming genoemde cijfer en het werkelijke winstcijfer wordt hierdoor verklaard, dat de heer Vleming bij het winstsaldo, dat de Maatschappij in haar verslag publiceert, optelde het door haar voor belastingen over 1921 gereserveerde bedrag van f 170.000,—. Op pag. 25 zijner brochure rekent de heer Vleming uit, dat de suikerfabriek E (lees: suikerfabriek „Tjoekir”) aan gewone belastingen, waaronder hij verstaat inkomsten-, overwinst- en extrawinstbelasting, slechts ongeveer f 78.000 betalen zal. Thans berekent de heer Vleming die belasting op f 118.280,— zonder de opcenten voor 1922 daarbij te tellen. Hij komt dus thans tot een ander cijfer, dan hij in zijn brochure vermeldde. Het werkelijke cijfer is echter f 170.000,—. Te dien aanzien leest men op pag. 23 van het jaarverslag:

„Uit de winst van het afgelopen jaar reserveerden wij f 170.000,—, welk bedrag ongeveer voldoende zal wezen om de belastingen in 1922 over de resultaten 1921 verschuldigd, te betalen. Hierbij is rekening gehouden met de 20 opcenten, welke voor 1922 ten behoeve van het Gouvernement zijn verschuldigd.”

Het wil mij voorkomen, dat verdere commentaar ten aanzien van de door den heer Vleming gebruikte cijfers overbodig is.

Ten slotte de door den heer Vleming tot mij gerichtte vragen.

Hij vraagt in de eerste plaats, waarom ik in mijn eerste artikel de door hem geciteerde Regeeringsverklaring, inhoudende, dat in vele gevallen van heffing van extrawinstbelasting eerst sprake is bij winsten, welke een exorbitant karakter dragen, en dat de extrawinst als derde grondslag van de inkomstenbelasting geenszins aan de gekoesterde verwachtingen zal voldoen, niet in mijn eerste artikel besproken heb, en zulks eerst gedaan heb in mijn derde artikel. Het antwoord ligt dunkt mij voor de hand: omdat eene bespreking van die Regeeringsverklaring eerst te pas kwam, waar ik de extrawinstbelasting besprak en ik dit laatste deed, niet in mijn eerste, maar in mijn derde artikel. De tegenwerping van den heer Vleming, dat eene dergelijke Regeeringsverklaring niet wordt afgelegd, indien daartoe geene reden bestaat, gaat niet op, want zooals ik met een citaat uit de brochure van Mr. Treub: „Bezuiniging in Indië en het nieuwe regeeringsprogram” meen te hebben aangetoond was voornoemde Regeeringsverklaring, waarop de heer Vleming zich beriep, ten eenenmale onjuist.

De tweede vraag, die de heer Vleming aan het slot van zijn hierboven staand artikel stelde, is niet duidelijk. De heer Vleming vraagt: sedert wanneer grotere productie het maken van eene grotere winst insluit. Mij dunkt, dat het vanzelf spreekt, dat grotere productie ook grotere winsten insluit, behalve natuurlijk daar, waar de productie zonder winst ge-

schiedt. Is misschien de bedoeling van den heer Vleming geweest te beweren, dat de winsten door de Bataafsche met hare olieproductie in Indië behaald, in verhouding veel grooter zijn dan de olieproductie harer buitenlandsche zustermaatschappijen, dan zou ik willen vragen, op welke feiten eene dergelijke bewering steunen moet. Interessant is het, kennis te nemen van hetgeen de Commissie van advies in zake aardolie-aangelegenheden hierover schrijft in haar aan den Minister van Koloniën gegeven advies d.d. 8 Mei 1923;¹⁾ die Commissie schrijft:

„Lezing van de Nota moet den indruk vestigen, dat voor de Koninklijke de exploitatie van hare terreinen in Indië veel grooter voordeelen afwerpt dan de oliewinning elders; dat zich daaruit verklaart het hooge bedrag aan belasting, door die maatschappij in Indië te voldoen in vergelijking met hetgeen zij elders heeft te betalen en dat tegen een sterke doorvoering van de progressie in de winstbelasting noch uit een oogpunt van billijkheid, noch uit economisch en fiscaal oogpunt iets is in te brengen.

Was nu de toestand inderdaad, dat de oliewinning in Indië voordeliger is dan die in andere landen, dan zou tegen deze redeneering weinig zijn aan te voeren. Intusschen de toestand is een andere en wel deze.

Gelijk aan Uwe Excellentie niet onbekend kan zijn, spruiten de winsten, door de Koninklijke met haar Indische producten behaald, voor een zeer groot deel voort uit de speciale positie, welke, zij zich door haar reusachtig distributiebureau *buiten Indië* heeft weten te scheppen. Reeds vóór den oorlog heeft zij met groote kapitaaloffers *over de geheele wereld* installaties en inrichtingen gevestigd, die, bij de sedert gestegen prijzen, andere ondernemingen thans niet dan voor vele honderden miljoenen zouden kunnen in het leven roepen. Dit geeft aan de Nederlandsche maatschappij een voorsprong, waarin haar eigenlijke kracht ligt. In dit distributiebureau (de Asiatic) gebruikt zij uit den aard der zaak hare Indische producten. *Doch niet deze alléén.*”

J. GERRITZEN.

HET WETSONTWERP TOT AANWIJZING VAN DEN RIJKSGEBOUWENDIENST ALS RIJKSGEBOUWENBEDRIJF.¹⁾

Dezer dagen heeft de Regeering bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsontwerp ingediend van oogenscheinlijk zeer onschuldigen aard, een wetsontwerp tot aanwijzing van den Rijksgebouwendienst als Staatsbedrijf. Het bevat slechts 5 artikelen en de Memorie van Toelichting beslaat niet meer dan anderhalve kolom druks, het geheel wekt derhalve den indruk van een uiterst simpele zaak te zijn.

Die indruk wordt bevestigd door een bericht, dat enkele dagen na de indiening van het ontwerp in het Handelsblad verscheen:

„... dat geene wijziging zal worden gebracht in de leiding van den gebouwendienst, welke (zonder verandering van betiteling) als te voren zal berusten bij den referendaris aan het departement van Financiën, J. C. E. baron van Lynden. De aanwijzing van den Rijksgebouwendienst als Staatsbedrijf beoogt slechts eene verandering van zui-ver boekhoudkundigen vorm, welke een commercieel beheer en een verdeling van de lasten over een groot aantal jaren zal mogelijk maken.”

Bij de bestudeering van de ontworpen regeling blijkt echter, dat men hier te doen heeft met een maatregel van zeer groote beteekenis, die alle aandacht verdient. Het is geen regeling, die naar buiten zal werken, het publiek zal van de stichting van dit Staatsbedrijf niet veel bemerken, maar de gevolgen van dit wetje zullen voor den inwendigen Staatsdienst des te gewichtiger zijn. Dit nader aan te toonen is doel van dit betoog.

Bij Koninklijk Besluit van 29 Juli 1922 (Staatsblad No. 470) werd de dienst der Rijksgebouwen gecentraliseerd onder beheer van den Minister van Financiën. Doel van deze centralisatie was te komen tot eene behoorlijke „ruimte-distributie”, eene goede benutting van de Rijksgebouwen. Dat eene dergelijke centralisatie goed moet, althans goed kan werken, ligt voor de

¹⁾ [Verg. ook pgn. 568 van dit nummer. — Red.]

²⁾ Dit artikel was reeds geschreven voor de verschijning van het Voorloopig Verslag.

hand en daarom heeft zij ook algemeene instemming gevonden.

De Regeering wil nu een stap verder gaan en „ter verdere verzekering van de goede uitvoering van de taak van den Rijksgebouwendienst, dezen dienst aanwijzen als Staatsbedrijf in den zin der Bedrijvenwet van 16 Februari 1912 (Staatsblad No. 85).”

Ten einde de juiste beteekenis van dit voorstel te kunnen begrijpen dient met een enkel woord de regeling van de aangehaalde wet van 1912 in herinnering te worden gebracht.

Door deze wet is de mogelijkheid geschapen, voor de inkomsten en uitgaven van Staatsbedrijven afzonderlijke begrotingen en rekeningen te doen samenstellen. Het doel van deze regeling was, naar de woorden van minister Kolkman bij de verdediging van het wetsontwerp in de Tweede Kamer:

„volledig licht te verspreiden over de wijze, waarop het beheer der Staatsbedrijven wordt gevoerd.”

En verder lag aan de regeling ten grondslag de bedoeling door eene meer juiste en nauwkeurige boekhouding een helderder inzicht te krijgen in het geheele financieuzen van den Staat, welk inzicht mede noodig werd geacht om de Staatsbedrijven behoorlijk van geld te kunnen voorzien, opdat ze up to date gevoerd zouden kunnen worden.

Eene bepaling van het begrip „Staatsbedrijf” werd nergens gegeven. Niettemin bleek uit het wetsontwerp en uit de daarover gevoerde gedachtenwisseling duidelijk, dat de regeling bedoeld was voor takken van Staatsdienst, die eigen inkomsten en uitgaven hadden en in karakter veel overeenkomst vertoonden met particuliere bedrijven. Dit wordt ten overvloede bevestigd door hetgeen mr. Kolkman schreef in zijn memorie van antwoord aan de Eerste Kamer, met betrekking tot het wetsontwerp om de Bedrijvenwet van toepassing te verklaren op 's Rijks Munt, naar aanleiding van de vraag, welk kenmerk het Staatsbedrijf van een gewonen tak van dienst onderscheidt.

Het antwoord luidde:

„Bij de indiening van het wetsontwerp tot regeling van de begrotingen der Staatsbedrijven is de bedoeling van den ondergeteekende geweest, die wet van toepassing te doen zijn op die takken van Staatsdienst, bij welke er een nauw verband tusschen de ontvangsten en de uitgaven is en bij welke het wenschelijk is, zeer nauwkeurig de werkelijke kosten te kennen, hetzij omdat voor de koloniën, andere takken van Staatsdienst of particulieren wordt werkt, hetzij omdat het noodig is, zich rekenschap te geven, of en hoeveel duurder de betrokken diensten uitkomen, wanneer zij door den Staat aan zichzelf, dan wanneer zij door een particulier aan den Staat worden bewezen. Af-scheiding uit de algemeene begrooting van de kosten van takken van Staatsdienst, bij welke een nauw verband tusschen inkomsten en uitgaven bestaat en eene toeneming of inkrimping van de uitgaven in het licht behoort te worden beoordeeld van de daarmede gepaard gaande toeneming of afnemening van de inkomsten, is zoowel in het belang van die takken van Staatsdienst zelf als van het verkrijgen van een behoorlijk overzicht van de algemeene financiën.”

Het behoeft eigenlijk geen betoog, dat het karakter van den Rijksgebouwendienst in het geheel niet aan deze omschrijving beantwoordt.

Van enig verband tusschen inkomsten en uitgaven is geen sprake dan in zooverre, als de door de departementen te betalen vergoedingen zullen worden vastgesteld op de basis van de uitgaven voor den dienst. M.a.w. eene stijging van de uitgaven leidt automatisch tot eene stijging der inkomsten. Beoordeeling van toeneming of inkrimping der uitgaven in het licht van de daarmede gepaard gaande toeneming of afnemening der inkomsten verliest hier alle beteekenis.

De vraag rijst daardoor of met deze verandering van zuiver boekhoudkundigen aard voor de practijk van den Staatsdienst enig resultaat bereikt wordt. Gaan we daartoe na wat de Regeering zich van dezen maatregel voorstelt.

De instelling van een Rijksgebouwenbedrijf, zegt de Memorie van Toelichting, zal medebrengen:

1. dat een goed toezicht op de naleving van het centralisatie-besluit, d.w.z. op eene nuttige en economische huisvesting van de Rijksdiensten verzekerd is;

2. dat een behoorlijk overzicht over een belangrijk deel van het onroerend Staatsvermogen wordt verkregen;

3. dat de kosten van de bouwwerken niet uitsluitend drukken op het jaar van stichting, doch worden verdeeld over de jaren, waarin men het genot dier werken heeft.

Elk van deze drie punten geeft aanleiding tot het maken van enkele aanteekeningen.

1. Is dit toezicht nu niet verzekerd, en zoo neen, wat is daarvan de oorzaak? Volgens het centralisatie-besluit van 1922 is de zorg van de Rijksgebouwen opgedragen aan den Minister van Financiën, welke opdracht omvat de bemoeienissen inzake aankoop, huur, stichting, verbouwing, onderhoud of eerste inrichting. De Minister van Financiën heeft dus het geheele bouwvraagstuk in handen. Heeft eenig departement gebouwen noodig, het heeft zich slechts te wenden tot Financiën en daar wordt nagegaan, wat beschikbaar is, eventueel gezorgd voor de stichting van een nieuw gebouw. Wat wil men meer? Is de minister op eenigerlei wijze beperkt in de uitvoering van zijn taak? Wordt buiten hem om voorzien in de behoefte aan bureaulokalen? Er blijkt niets van en het is niet aanneemelijk. En indien het wel zoo ware, zou aan dergelijke „ontduikingen” een einde komen doordat voor den gebouwendienst eene afzonderlijke begrooting van inkomsten en uitgaven wordt samengesteld? De vraag stellen is haar beantwoorden.

2. Over een belangrijk deel van het onroerend Staatsvermogen wordt een behoorlijk overzicht verkregen. Dit heeft natuurlijk eenige beteekenis, maar wat men hier wint, verliest men aan den anderen kant. De gebouwen in gebruik bij Staatsbedrijven in den zin der wet van 1912 vormen een deel van het Staatsvermogen, dat in die bedrijven is vastgelegd en komen als zoodanig voor op de balansen dier bedrijven. Dit stelt in staat een behoorlijk overzicht te krijgen van het Staatsvermogen, dat in de bedrijven is vastgelegd en ligt dus geheel in de lijn van de bedrijvenwet. Onder de nieuwe regeling zullen deze posten overgaan naar de balans van het gebouwenbedrijf, zoodat men hier wel bekomt een overzicht van de gebouwde eigendommen van den Staat — overigens zonder onderling verband — maar het gevolg zal zijn, dat de balansen der Staatsbedrijven niet meer aangeven het in die bedrijven vastgelegde staatsvermogen, doch slechts een deel ervan, de rest vindt men elders. Wat met de invoering der Bedrijvenwet werd beoogd, wordt aldus door eene verkeerde toepassing van art. 1 der wet zelve, tot op zekere hoogte weder ongedaan gemaakt. De winst, geleverd in het verkrijgen van een volledig overzicht van alle Rijksgebouwen weegt niet op tegen het verlies voor de staatsbedrijven, in welke cijfers noodeloos wordt ingegrepen, waardoor de voorstelling van den toestand der bedrijven geheel onzuiver wordt. „Eene verandering van zuiver boekhoudkundigen aard” noemt het bericht in het Handelsblad dit.

3. De kosten van de bouwwerken drukken niet uitsluitend op het jaar van stichting, doch worden verdeeld over de jaren, waarin men het genot dier werken heeft. Ook bij dit argument vraagt men zich af of dit de stichting van een Rijksgebouwenbedrijf rechtvaardigt. Voor de gebouwen, welke in gebruik zijn bij de Staatsbedrijven, waarop de wet van 1912 van toepassing is verklaard, wordt het gewenschte resultaat reeds bereikt. Het thans aangevoerde geldt dus uitsluitend voor de andere Rijksgebouwen. Op zichzelf beschouwd is er zeer veel voor te zeggen de kosten van stichting te verdeelen over de jaren, waarin men het genot van de werken heeft. De heer Van Gijn heeft, toen hij Minister van Financiën was, dit denkbeeld reeds volledig uitgewerkt voor alle Rijkswerken en de door hem gewenschte regeling neerge-

legd in een wetsontwerp tot hervorming van de inrichting der Staatsbegrooting, dat nog bij de Staten-Generaal aanhangig is.¹⁾ De hoofdgedachte van dit wetsontwerp is: alle hoofdstukken der Staatsbegrooting worden gesplitst in twee deelen, een deel voor gewone uitgaven en een deel voor buitengewone uitgaven. Op dit tweede gedeelte worden gebracht, de kosten van werken, waarvan de staat gedurende een langen termijn het genot heeft, het eerste deel wordt daartegenover jaarlijks belast met een zeker percentage voor afschrijving op de tot stand gebrachte werken en voort: rente over het niet afgeschreven gedeelte. Alleen de uitgaven op deze eerste deelen der begrotingshoofdstukken zouden jaarlijks zoo mogelijk uit de gewone middelen gekweten worden. Dit systeem, consequent doorgevoerd, brengt voor het geheele staatsvermogen mede eene verdeling van de kosten, gemaakt tot verkrijging van de verschillende werken of eigendommen, over de jaren, waarin men genot van die werken heeft. Deze regeling zou bij eene goede toepassing van groot nut zijn voor het inzicht in de Staatsfinanciën, omdat zij het geheele Staatsvermogen omvat. Maar welk voordeel is er aan verbonden, haar op een gedeelte van de gebouwen toe te passen, met uitsluiting van alle andere Rijkseigendommen? Wat beteekent dit tegenover de niet onaanzienlijke uitgaven voor andere werken, die niet over de jaren van genot worden verdeeld? Het is duidelijk, dat deze tweeslachtigheid voor de verbetering van het inzicht in de Staatsfinanciën niet bevorderlijk is.

Is in het vorenstaande aangetoond, dat een Rijksgebouwenbedrijf als zoodanig geen reden van bestaan heeft, de stichting ervan schept ook gevaren voor den internen staatsdienst.

De Rijksgebouwen zullen volgens art. 3 van het ontwerp bezittingen van het gebouwenbedrijf worden. Dit beteekent, en de Memorie van Toelichting bevestigt dit, dat de eigenaarsbemoeiingen overgaan op het Rijksgebouwenbedrijf. Financiën zorgt dus voor stichting of aankoop, eerste inrichting, onderhoud, verbouwing, het departement, dat de gebouwen gaat gebruiken, betaalt de huur. In deze eenvoudig schijnende materie zullen moeilijkheden niet uitblijven. Wie stelt de huursom vast? Financiën alleen, of in overleg met den betrokken minister? Het wetsontwerp bepaalt daaromtrent niets, maar het bevat eene aanwijzing in art. 4, die aangeeft in welke richting men gaan zal. Dit artikel bepaalt, dat de schatting van de waarde der bezittingen van het gebouwenbedrijf op 1 Januari 1924 geschiedt door de zorg van den Minister van Financiën, m.a.w. buiten alle medewerking van den minister, ten laste van wiens begrooting de bezittingen zijn bekostigd en die de gebouwen gebruikt. En even eenzijdig zal vermoedelijk de huursom worden bepaald. De M. v. T. zegt dienaangaande: „De „vergoeding wegens het in gebruik geven van de Rijksgebouwen, waarbij als grondslag zooveel mogelijk zal „gelden het beloop der stichtings- of aanschaffingskosten, zal worden bepaald op een periodiek vast te „stellen percentage voor rente, algemeene bedrijfskosten, afschrijving en onderhoud.”

Voor al de algemeene bedrijfskosten verdienen de aandacht.

De departementen zullen dus te zamen moeten betalen de kosten van het gebouwenbedrijf, dat op deze wijze eene sluitende rekening zal moeten krijgen. Zijn de huursommen, berekend op den grondslag der stichtingskosten daartoe voldoende, dan is er geen reden ze hooger te stellen, doch zijn ze ontoereikend, dan zullen ze natuurlijk hooger worden. Met de stichtingskosten zal slechts zooveel mogelijk rekening worden gehouden. Financiën stelt dus de huursommen vast en de andere departementen hebben maar te betalen. En het Rijksgebouwenbedrijf zal nooit een tekort op zijn exploitatie-rekening hebben.

En wie draagt ten slotte de verantwoordelijkheid

¹⁾ Gedrukte stukken 1916—1917, No. 245.

voor den toestand der gebouwen en de geschiktheid voor den dienst? De minister, die de gebouwen gebruikt, of de minister van Financiën? In de praktijk zal dit herschuilt neerkomen, dat de een zich achter den ander verschuift. Een voorbeeld hoe het zal — ter waarschuwing? — leverde dezer dagen de behandeling der Postbegroting in de Eerste Kamer. Een der leden drong er bij den minister op aan, toch vooral het gebouw, waarin het girobureau te Amsterdam is gevestigd voor den postdienst te behouden. De minister, verantwoordelijk voor de goede uitvoering van den postdienst, antwoordde, dat hij den wensch aan zijn ambtgenoot van Financiën zou overbrengen!! Waar blijft op deze wijze de ministerieele verantwoordelijkheid? En hoe wordt de verhouding tegenover de Staten-Generaal? Gesteld op de begroting van het gebouwbedrijf komt een post voor tot stichting van een gebouw voor een nieuw te vestigen Hoogere Burgerschool. Afstemming van dezen post zou den minister van Onderwijs treffen, niet den minister van Financiën. Doch de laatste draagt de verantwoordelijkheid voor het wetsontwerp en zal dit dus moeten verdedigen. Of krijgt de minister van Onderwijs de gelegenheid dezen post zelf te verdedigen? Dat is het meest logisch, want zijn beleid is er bij betrokken. De consequentie eischt dan evenwel, dat iedere minister dat gedeelte van het wetsontwerp zal verdedigen, dat in het bijzonder zijn eigen departement aangaat. We krijgen in de toekomst dus te zien een begroting van het gebouwbedrijf of verdedigd door alle ministers te zamen, ieder voor zooveel hem aangaat of verdedigd door den minister van Financiën, dat den het gebied van al zijn ambtgenooten zal moeten verdedigen. En hoe zullen de Staten-Generaal eventueel hunne afkeuring uitspreken over het beleid van een minister, zonder dat een begrotingspost aanwezig is, welke die minister met zijne verantwoordelijkheid dekt en zelf verdedigt? Met het budgetrecht van de Staten-Generaal schijnt de nieuwe toestand moeilijk overeen te brengen.

Eene regeling, die als zoodanig geen reden van bestaan heeft, die de ministerieele verantwoordelijkheid ondermijnt, en het budget-recht van de Staten-Generaal verkort — zicdaar in enkele woorden eene omschrijving van het karakter van het ingediende wetsontwerp.

B. D.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

HET WEZENLIJKE LANDBOUWVRAAGSTUK.

I. Melk.

Dr. T. E. Gregory te Londen schrijft ons:

Het onderzoek, onlangs door economen van beroep ingesteld naar de beste wijze om een in ernstige moeilijkheden verkeerende tak van bedrijf te helpen, werd in deze kolommen reeds onder het oog gezien.¹⁾

De wezenlijke kwesties zijn op meer diepgaande wijze behandeld door een college, dat tot dusverre minder de aandacht heeft getrokken, doch plotseling in het volle licht is komen te staan door de aandacht, welke het gevestigd heeft op de afzetkosten van fruit en groenten, waarvan ik een verslag heb afgegeven in December j.l. door den Minister van Landbouw benoemd, ten einde een onderzoek in te stellen naar de methoden en kosten van distributie en verkoop van Landbouw-, tuinbouw- en zuivelproducten in Groot-Brittannië en de middelen onder het oog te zien, waardoor de marge tusschen den prijs bij den consument en den producent zou kunnen worden verkleind. Deze onderzoekingen zijn naar het mij toeschijnt van de grootste beteekenis, niet alleen omdat zij eenig denkbeeld geven van de punten ten aanzien waarvan hervormingen nut zouden kunnen bewerken, doch ook omdat zij een beeld geven van de regelingen in de productie en distributie in het Britsche agrarische bedrijf.

¹⁾ [Verg. pgn. 332 van den loopenden jaargang. — Red.]

Het melkrapport begint met aan te toonen, dat het hier om een jaarlijksche binnenlandsche productie van ongeveer 1220 miljoen gallons gaat, waarvan de helft direct geconsumeerd wordt. Van het overige worden 500 miljoen aangewend voor de boter- en kaasfabricage, terwijl slechts 35 miljoen in gecondenseerde melk wordt omgezet. De 600 miljoen gallons geconsumeerde melk ondervinden niet direct den invloed van de internationale concurrentie, hetgeen met de andere helft wel het geval is. De import vertegenwoordigt 1470 miljoen gallons, welke het land binnenkomen in den vorm van:

boter	1084 miljoen gallons
kaas	309 „ „
gecondenseerde melk enz.	77 „ „

De direct geconsumeerde hoeveelheid melk vertegenwoordigt dus slechts $\frac{1}{4}$ van de totale hoeveelheid melkproducten en dit doet de onderstelling voor de hand liggen, dat deze consumptie nog aanzienlijke uitbreidingsmogelijkheden in zich bergt. De Commissie erkent de mogelijkheid van een zoodanige expansie, die in wezen een prijskwestie is en de elasticiteit van de vraag naar melk is zoodanig, dat zij veronderstelt, dat een daling van den prijs met een penny per quart, d.w.z. 4 pence per gallon, de consumptie, zooals die ons uit de ervaring bekend is, met 15 à 20 pCt. zal vermeerderen.

Wat zijn nu de elementen in den detailprijs van de melk, die, naar de Commissie meent, verlaagd kunnen worden? Hiervoor is een onderzoek van het huidige distributie- en prijsstelsel noodzakelijk.

Het distributeeelsel ziele gesteld is, naar duidelijk wordt aangetoond, dat van het melksurplus. Het doet zich in hoofdzaak als een seizoenvraagstuk van winter en zomer voor, doch er bestaat nog een klein surplusvraagstuk, voortvloeiende uit de wisseling in het aanbod, dat bepaalde groepen distributeanten controleeren, welke soms moeten bijkopen en soms een surplus beschikbaar hebben. Het is duidelijk, dat in zooverre het den individueelen distributeant aangaat, met de grootte van het door hem gecontroleerde quantum de tweede moeilijkheid een kleinere, de eerste een grotere rol speelt in zijn berekeningen. Van het standpunt van het Britsche melkbedrijf in zijn geheel genomen vertoont het vraagstuk van het zomersurplus deze kwade zijde, dat de producten, waartoe het wordt verwerkt, aan internationale concurrentie zijn blootgesteld. Het vraagstuk onder deze gezichtshoek bekijkende is de meening van de Commissie, dat de pariteit tusschen de prijs van de consumptiemelk en de tot bijproducten verwerkte melk verboden is in dier voege, dat de ter verwerking verkochte melk ten gevolge van de prijsdaling van haar eindproduct het element is, dat van beslissenden invloed is op den prijs van het gemeenschappelijk aanbod. Want het is natuurlijk voordeelig voor den individueelen melkproducent zooveel mogelijk consumptiemelk te verkoopen, ten einde omzetting van een deel van zijn producten in bijproducten te vermijden en dit versterkt de positie van den tusschenpersoon in de industrie.

Hoewel het schijnt, dat alsnog $\frac{1}{4}$ van de verkochte consumptiemelk van den producent direct den consument bereikt, blijkt ten duidelijkste uit de gegevens der Commissie, dat de betrekking in hoofdzaak indirect is. Het vraagstuk van den prijs, welke de producent maakt, is er dus een van onderhandeling tusschen hemzelf en den tusschenhandel en hier ontstond in 1922 een belangrijke verandering, toen voor de eerste maal collectieve onderhandelingen plaats vonden. In September 1922 werd de voor Londen benodigde melk het onderwerp van een contract tusschen de Farmers' Union en de vereenigen van distributeanten, waarbij bepaalde grondhoeveelheden tegen een vasten prijs van 1 sh. 8 d. per gallon gedurende de wintermaanden en 1 sh. gedurende den zomer werden overgenomen, met het recht van den producent

om tot deze prijzen daarenboven zekere hoeveelheden aan te bieden tot een maximum van 10 pCt. van de grondhoeveelheden, terwijl hetgeen hierboven werd aangeboden zou worden overgenomen tegen prijzen, welke fluctueeren met den gemiddelden prijs gedurende de afgelopen maand van Canadeesche en New-Zealandsche kaas, verminderd met twopence, de kosten van omzetting van melk in deze kaas vertegenwoordigend.

Op deze wijze is de positie van den zwakkeren individueelen verkooper versterkt, want de prijs van zijn product hangt nu niet langer af van de eigen kracht bij de onderhandelingen. Deze overeenkomst zal tot September van dit jaar gelden. Voor de rest van het land zijn dergelijke overeenkomsten gesloten, zij het ook niet op dezelfde geldelijke voorwaarden.

De toestand in Londen kan niet ten volle begrepen worden, tenzij men zich herinnert, dat een machtige maatschappij hier een overheerschende positie inneemt. Dit is de United Dairies Ltd., een holding company, die in 1915 voor den groothandel opgericht, in 1917 de detailhandel ter hand nam en nu met een kapitaal van ongeveer £4 millioen ongeveer $\frac{1}{2}$ van het Londensche detailbedrijf in handen heeft, welk detailbedrijf voor de maatschappij minder dan 31 pCt. van haar totalen omzet vertegenwoordigt.

Het is moeilijk een kort overzicht te geven van de marge tusschen den prijs, welke de producent ontvangt en dien, welken de consument betalen moet, want deze wisselt voor de verschillende deelen van het land en voor elk deel weer naar het seizoen, doch op het oogenblik bedraagt zij te Londen 1 sh., waarvan de groothandelaar $\frac{1}{2}$ krijgt en de kleinhandelaar $\frac{1}{4}$.

De kwestie, waarvoor de Commissie zich gesteld zag, was deze, of deze marge onredelijk groot was?

Hierbij traden dadelijk tal van belangrijke punten op den voorgrond. In de eerste plaats die van de melkbussen. Het bleek, dat melkbussen van oneconomische afmetingen worden gebruikt. De meest gebruikelijke inhoud is 17 gallons en de Commissie is van oordeel, dat bussen van 10 of 12 gallons veel economischer zouden zijn, aangezien 9 van 10 gallons slechts iets meer ruimte innemen dan 4 van 17 gallons, zoodat op deze wijze 90 gallons getransporteerd kunnen worden tegen 68 op de oude wijze, hetgeen dus een aanzienlijke besparing beteekent op de transportruimte.

Vervolgens is daar de kwestie van den voorraad melkbussen, dien de groothandel moet aanhouden en wier volumen thans vijfmaal dat van den omzet bedraagt. Op den kostprijs van de melk komt uit dezen hoofde ongeveer 1 farthing per gallon. Vervolgens moeten de groothandelaren het verlies dekken op de in kaas omgezette melk en hier is een van de belangrijkste elementen de afzet van het bijproduct wei, waarvan naar de Commissie zegt zeer groote hoeveelheden per jaar verloren gaan. Het Ministerie van Landbouw heeft onlangs proeven genomen met het oog op het economisch gebruik van wei en heeft een procédé gevonden om deze in lactose van de beste kwaliteit om te zetten, terwijl het nu voorstelt op groote schaal de commercieele waarde van dit procédé op de proef te stellen, welk voorstel door de Commissie met warmte wordt begroet.

Indien men dit alles te zamen neemt, is de Commissie van oordeel, dat de marge voor den groothandel te groot is en onmiddellijke verlaging essentieel is. Deze critiek geldt echter in het bijzonder Londen en Glasgow, de beide grootste bevolkingscentra in Groot-Brittannië en door erop te wijzen, dat de marge elders $1\frac{1}{2}$ à 2 pence lager is, geeft de Commissie stilzwijgend toe, dat deze daar niet te hoog is.

Wat de distributie door de detaillisten aangaat, hierbij vraagt het zgn. ronden-systeem onvermijdelijk de aandacht. Op dit gebied bestaat de meest buitensporige verspilling, zich uitende in het verschijnsel van een aantal melkboeren in één straat, die elk daar slechts een paar klanten bedienen. Het resultaat is, dat één der hoofdelementen in den kostprijs door

den arbeid gevormd wordt en tenzij de loonen omlaag gaan of het stelsel wordt gewijzigd de kans op bezuiniging alweer zooveel geringer is. Voor zoover het detaillisten betreft, die behalve melk nog andere producten verkoopen, stelde de Commissie vast, dat de prijzen dezer laatste laag werden gehouden ten laste van die van de melk. Voor zoover het Londen betreft zou de grootste distribuant natuurlijk den melkprijs kunnen verlagen, doch dit zou de positie van de kleineren verzwakken, die zich wellicht niet zouden kunnen handhaven, hetgeen blijkbaar niet de bedoeling ligt van de United Dairies. De Commissie is echter van oordeel, dat de kleinhandel geen beteekeenis heeft bij de prijsbepaling en voorziet, dat, indien het publiek goedkope melk vraagt, dit tot zijn verdwijning kan leiden, een resultaat, dat zij blijkbaar niet betreurt, aangezien van hem gezegd mag worden, dat hij een onnoodige investering van kapitaal en arbeid in het melkbedrijf in het algemeen beteekent.

Het beeld, dat van de coöperatieve producentenverenigingen voor den melkverkoop geschetst wordt, is niet zeer bemoedigend, want tusschen hen schijnt een zeer groote naijver te bestaan. Hun inkooppolitiek is van tijd tot tijd zeer ongewenscht en voorts is de leiding niet altijd van de beste, aangezien men geen hoorlijke salarissen wil betalen.

De Commissie oordeelt, dat op het oogenblik niet veel kan geschieden om de kosten van den detaillist te verminderen en dat de oplossing van het vraagstuk ligt bij den groothandel. Lagere prijzen zullen de consumptie prikkelen en zoo zal het bedrijf op den duur geen schade lijden. Voor men dit standpunt tot het zijne maakt zou men gaarne het antwoord van den groothandel vernemen. In ieder geval is het een vooruitgang van beteekeenis, dat het vraagstuk op zakelijke wijze gesteld is.

T. E. GREGORY.

AANTEEKENING.

De in Nederlandsch-Indië op de „Koninklijke” uitgeoefende belastingdruk II (Slot) — De in het vorig nummer aangekondigde re- en dupliek in de gedachtenwisseling tusschen den Minister van Koloniën en de Commissie van Advies inzake de Aardolieaangelegenheden voor zoover zij bovendaande vraag betreft, volgt hieronder.

De Commissie schrijft:

(4). B. Het uitvoerig cijfermateriaal, vervat in de leden 28—55 der Nota, kan de Commissie bij gebreke van den daarvoor onmisbaren tijd niet in bijzonderheden nagaan. Intusschen, ten aanzien van een der punten, waaromtrent gegevens in het bezit zijn van de Commissie, schijnt in de Nota een vergissing van niet geringe beteekeenis te zijn ingeslopen. In lid 42 komt een vergelijking voor van de winst per KG.-ton, die de Koninklijke in 1921 heeft gemaakt resp. in Ned.-Indië en in de U. S. A. Daarbij wordt die winst voor Indië berekend op f 50,53. In werkelijkheid bedroeg de winst der betrokken dochter-maatschappij van de Koninklijke, de Bataafsche, echter niet f 50,53, doch nog niet ten volle f 25 per KG.-ton. De directie der Koninklijke had laatstbedoeld cijfer aan de Commissie medegedeeld. Toen nu de Nota gewag maakte van een winst, die meer dan tweemaal zooveel zou hebben bedragen, heeft de Commissie onderzocht, welke dezer beide ver uiteenlopende cijfers met de werkelijkheid overeenkomt. Inderdaad kan de Commissie uit nader van de Koninklijke verkregen gedetailleerde opgaven, niet tot een andere slotsom komen, dan dat het cijfer, door de Directie dezer maatschappij verstrekt, juist is en dus de winst der Bataafsche in 1921 zonder aftrek van de inkomstenbelasting bedroeg bijna f 25 per KG.-ton. 1)

(5). Ook afgezien hiervan valt uit de Nota af te leiden, dat het Departement van Koloniën evenmin als de Commissie beschikt over voldoende gedetailleerde en volledige cijfers voor een juiste vergelijking van den belastingdruk, die in de verschillende olieproducerende landen op de aardolie-industrie is gelegd. Al zal dit punt dus voorshands

1) Daar ook aan den Indischen fiscus bekend moet zijn, dat de winst der Bataafsche in 1921 nog niet ten volle f 25 bedroeg, kan U. E. de juistheid van de mededeeling der Commissie langs telegraphischen weg doen verifieeren.

niet tot klaarheid zijn te brengen, zoo stelt de Commissie er toch prijs op, een misverstand uit den weg te ruimen, waartoe het aangeteekende in de leden 28—55 der Nota allicht aanleiding zou kunnen geven.

(6). Blijkbaar is de strekking van dit deel der Nota te doen uitkomen, dat de cijfers, in het advies vermeld, *niet het bewijs leveren*, dat de petroleum-industrie in Indië zwaarder belast is dan in andere landen. Intusschen, de Commissie was er niet alleen van overtuigd, zoodanig bewijs niet te hebben geleverd, doch zij vestigde daarop in lid 29 van haar advies zelve de aandacht. In den tijd en met de middelen, die haar ten dienste stonden, was het haar uit den aard der zaak onmogelijk een studie te maken van de uiterst ingewikkelde fiscale wetgevingen in de verschillende olieproducerende landen; bovendien beschikte zij niet over voldoende materiaal voor de beoordeeling van de winstgevendheid der vele betrokken ondernemingen. De Commissie deelde dan ook in lid 17 mede, dat zij hare gegevens in hoofdzaak ontleende aan publicaties en inlichtingen der Koninklijke, en in lid 18, dat zij die gegevens ter kennis bracht van Uwe Excellentie in de onderstelling, dat zij vermoedelijk aan het Departement van Koloniën zouden kunnen worden gecontroleerd. Wat in het bijzonder de Amerikaanse olie betreft vermeldde zij nog (lid 24), dat voor een juiste vergelijking meerdere gegevens zouden noodig zijn en met de zeer uiteenlopende factoren in Amerika en Indië rekening zou moeten worden gehouden. Te haastige conclusies heeft de Commissie dus allerminst uit de in haar advies opgenomen cijfers getrokken.

(7). Wel was zij van oordeel (lid 29), dat het complex van die cijfers „*steun gaf*” aan de bewering, dat in Indië de petroleum-industrie reeds aanmerkelijk zwaarder belast is dan in andere landen. *Behoudens nader tegenbewijs* is de Commissie ook na lezing van de Nota die meening nog toegedaan. Door Uwe Excellentie wordt wel aangehouden, dat ieder der afzonderlijk door de Commissie in haar advies opgenomen gegevens op zich zelf geen afdoende bewijs levert — wat, zooals gezegd, de Commissie nimmer heeft ondersteld — maar dat er landen zouden zijn, waar de belasting op de petroleumondernemingen zwaarder is dan in Ned.-Indië wordt in de Nota zelfs niet beweerd. Veeleer zou wat Uwe Excellentie in lid 42 der Nota mededeelt omtrent de Amerikaanse olie — gesteld al de daar opgenomen cijfers konden meer worden aanvaard — de juistheid bevestigen van den indruk, dien de Commissie uit de weinige haar ten dienste staande gegevens had gekregen. Immers daaruit zou volgen, dat de Amerikaanse fiscus 12½ pCt. van de netto-winst per KG.-ton opvoert, terwijl dit percentage (afgezien van de nieuw voorgestelde aardoliebelasting) voor Indië bedraagt: indien men uitgaat van het bedrag aan belasting, dat de „Koninklijke” over 1921 erkent schuldig te zijn, bijna 22 pCt. en naar den maatstaf van het door den fiscus gevorderde bedrag pl.m. 37 pCt.

(8). Nu wijst Uwe Excellentie erop, dat voor de beoordeeling van den belastingdruk in aanmerking moet worden genomen, dat in Indië een hooger percentage wordt geheven naarmate de winst grooter is, m. a. w. dat in Indië de belasting *progressief* is geregeld, wat in andere olieproducerende landen, voor zoveel de Commissie heeft kunnen nagaan, het geval niet is. De Commissie zag dit niet voorbij — juist daarop immers doelde de reeds bovenaangehaalde reserve in lid 24 van haar advies —; zij erkent, dat met deze factoren rekening moet worden gehouden en dat — zij het ook, dat tegen progressieve belasting van winsten van vennootschappen theoretische bezwaren bestaan — een progressieve heffing minder zwaar drukt dan een gemiddeld even hoge vaste belasting. Maar deze overweging geeft niet onder alle omstandigheden den doorslag. Er kunnen zich elementen in het vraagstuk voordoen, die het noodig maken er zich rekenschap van te geven, of men niet met een op zich zelf billijk geregelde belasting, zoowel de eigen industrie zou belemmeren, als den fiscus zou schaden. In het bijzonder kunnen de toestanden en verhoudingen in de betrokken industrie buiten het eigen fiscaal territorium in dit opzicht tot omzichtigheid nopen.

(9). De Commissie acht het dan ook, speciaal met het oog op hetgeen voorkomt in lid 42 en in de leden 29—32 der Nota gewenscht, op dit punt eenigszins nader in te gaan. Men raakt daarbij het hart van het vraagstuk van de belasting der petroleumindustrie in Ned.-Indië.

(10). Lezing van de Nota moet den indruk vestigen, dat voor de Koninklijke de exploitatie van hare terreinen in Indië veel grooter voordeelen afwerpt dan de oliewinning elders; dat zich daaruit verklaart het hoge bedrag aan belasting, door die maatschappij in Indië te voldoen in vergelijking met hetgeen zij elders heeft te betalen en

dat tegen een sterke doorvoering van de progressie in de winstbelasting noch uit een oogpunt van billijkheid, noch uit economisch en fiscaal oogpunt iets is in te brengen.

(11). Was nu de toestand inderdaad, dat de oliewinning in Indië voordeliger is dan die in andere landen, dan zou tegen deze redeneering weinig zijn aan te voeren. Intusschen de toestand is een andere en wel deze.

(12). Gelijk aan Uw Excellentie niet onbekend kan zijn, spruiten de winsten, door de Koninklijke met haar Indische producten behaald, voor en zeer groot deel voort uit de speciale positie, welke zij zich door haar reusachtig distributiebedrijf *buiten Indië* heeft weten te scheppen. Reeds vóór den oorlog heeft zij met groote kapitaalopwekking *over de geheele wereld* installaties en inrichtingen gevestigd, die, bij de sedert gestegen prijzen, andere ondernemingen thans niet dan voor vele honderden miljoenen zouden kunnen in het leven roepen. Dit geeft aan de Nederlandsche maatschappij een voorsprong, waarin haar eigenlijke kracht ligt. In dit distributiebedrijf (de Asiatic) gebruikt zij uit den aard der zaak hare Indische producten. *Doch niet deze alléén*. Zoo worden door de Asiatic 60k en in steeds toenemende mate verkocht olieproducten, afkomstig bijv. van de terreinen der Koninklijke in Serawak, in Californië en in Mexico en bovendien Perzische olieproducten, die zij van de Anglo-Persian koopt. Van de winsten in het distributiebedrijf gemaakt, komt aan de in Ned.-Indië belastingplichtige dochtermaatschappij der „Koninklijke”, de Bataafsche, een deel ten goede, evenredig aan de hoeveelheid Indische producten in verhouding tot den geheelen omzet der Asiatic. Naarmate dus door laatstgenoemde maatschappij meer of minder Indische olie wordt verkocht, stijgt of daalt het aandeel in de winst van het distributiebedrijf, waarover de Indische fiscus belasting heft. Allengs echter is de kostprijs van de ruwe olie in Indië gestegen boven dien van elders gewonnen olie; dit is niet uitsluitend een gevolg van de hoge belastingen in Indië, doch wel vormen deze daarbij een belangrijke factor. Nu is het gevaar voor Indië, waarop de Commissie meende te moeten wijzen, dat de opvoering van de Indische belastingen, welke uit den aard der zaak werkt als een vermeerdering van de productiekosten, als onvermijdelijk gevolg zal hebben, dat de Koninklijke in steeds meerdere mate dan reeds het geval is geworden er naar zal streven, de goedkoopere, door haar buiten Indië gewonnen producten aan de Asiatic te verstrekken, eu dat zij om dat doel te bereiken haar concessies in andere landen zoo krachtig mogelijk zal ontwikkelen, terwijl zij, wat hare werkzaamheid binnen het territorium van Ned.-Indië betreft, eerder op inkrimping dan op uitbreiding zal bedacht zijn. *Dit proces is trouwens reeds in vollen gang*. Het is met het oog daarop, dat de Commissie erop wees, dat de ontwikkeling van de aardolie-industrie in Indië door de daar gevolgde financiële politiek wordt belemmerd en dat ook de belangen van den Indischen fiscus worden geschaad. Het moet stellen uit een economisch en algemeen financieel oogpunt en waarschijnlijk ook uit een zuiver fiscaal oogpunt op den duur voor Indië voordeliger zijn een lager percentage te heffen van een grooter bedrag aan winst dan een hooger percentage van een lager winstcijfer.

(13). De loop van zaken op aardoliegebied, zooals deze zich in de laatste jaren afteekent, acht de Commissie voor Indië verre van geruststellend. De Nota (lid 43) haalt aan een uitspraak van Sir Marcus Samuel, destijds President van de „Shell”, dat de Koninklijke-Shell 95 pCt. van hare winsten aan Ned.-Indië te danken had. Deze uitlating dagteekent uit 1920 en sloeg toen reeds meer op het verleden dan op het oogenblik, waarop zij werd gedaan. Hoezeer de toestand een andere is geworden dan die, waarop Sir Marcus Samuel doelde, blijkt wel uit het feit, door de Koninklijke in 1921 in haar jaarverslag vermeld, dat destijds de productie in Nederlandsch-Indië nog slechts 1/5 bedroeg van die der geheele groep harer dochtermaatschappijen. Na dien tijd is de verhouding nog aanmerkelijk ten ongunste van Nederlandsch-Indië gewijzigd. In het schrijven der Directie van de Koninklijke aan Uwe Excellentie dd. 1 Maart 1923 wordt verklaard, dat in 1922 de productie der ruwe olie dezer maatschappij vermeerderde:

in de U. S. A.	met 122 pCt.
in Serawak	100 „
in Venezuela	43 „
in Mexico	37 „
in Ned.-Indië	1 „

(14). De beteekenis, die Nederlandsch-Indië voor de Koninklijke heeft, is dus, hoewel nog steeds groot, in snel tempo verminderd. De in Indië gevolgde fiscale politiek is zonder twijfel een der factoren, die tot dezen gang van zaken heeft bijgedragen. Het komt aan de Commissie niet verstandig voor, daarvoor de oogen te sluiten.

De Minister voert in zijn dupliek aan:

(3). De hier beschikbare gegevens laten ook den ondergeteekende niet toe, een beslist oordeel uit te spreken nopens het vereschilpunt aangaande de winstcijfers der Koninklijke, waarop de Commissie in lid 4 van haar advies wijst naar aanleiding van hetgeen te dier zake wordt aangetroffen in lid 42 van Bijlage 3. Overeenkomstig haren wenk zijn derhalve langs telegraphischen weg aan de Indische Regeering nadere inlichtingen gevraagd.

(4). Intusschen valt reeds aanstonds op te merken, dat, indien inderdaad de door de Bataafsche behaalde winsten per KG.-ton in 1921 zonder aftrek van de inkomstenbelasting omstreeks *f* 25 mocht hebben bedragen, de in Indië verschuldigde en gevorderde belasting over die winst dan ook *aanmerkelijk geringer* moet zijn dan de in lid 22 van het eerste advies der Commissie bedoelde, waarvan op het voetspoor van haar betoog is uitgegaan. De daar bedoelde belastingbedragen toch „over 1921” betroffen de winst, in 1920 behaald, welke winst bij eene gelijke productie in dat jaar als in lid 23 van dat advies door de Commissie voor 1921 opgegeven, inderdaad tot een cijfer van ruim *f* 50 per ton leidt.

(5). Zou bij gelijke productie de winst in 1921 in vergelijking met 1920 tot de helft zijn verminderd, dan moet het totaal der aanslagen in de belastingen, waarvan de voornaamste progressief is, eveneens aanzienlijk zijn gedaald en blijft het overschot, voor zoover bij voorbaat te beoordeelen, in het voordeel van Nederlandsch-Indië.

(6). Hoe dit echter ook zij, aan de Commissie moet worden toegegeven — dit standpunt is trouwens van den aanvang af ook dat van den ondergeteekende geweest — dat aan de onderwerpelijke vergelijking betrekkelijk weinig beteekenis mag worden toegekend, waar immers alleen reeds de waarde van de verschillende factoren, betrekking hebbende op de bedrijfsomstandigheden en de fiscale verplichtingen in Amerika, zoo weinig vaststaan.

(7). Niet onbesproken mag blijven de meening der Commissie, in de punten 5—7 van haar nader advies uitgedrukt, dat het misverstand uit den weg zou zijn te ruimen, als zou het in hare bedoeling hebben gelegen *het bewijs te leveren*, dat de petroleum-industrie in Indië zwaarder belast is dan in andere landen, terwijl zij in werkelijkheid slechts van oordeel was, dat het complex der door haar geleverde cijfers *steun gaf* aan die conclusie.

(8). Vooreerst moge worden opgemerkt, dat — zou mischien, zooals de Commissie verklaart, het voorkomende in de leden 28—55 van Bijlage 3 „allicht” tot een zoodanig misverstand omtrent het meer of minder stellige van de strekking harer becijferingen aanleiding kunnen geven — de ondergeteekende bezwaarlijk geacht zou kunnen worden in die quaestie van gradatie dat uiterste standpunt te hebben ingenomen.

Wat de van zijne zijde aangevoerde weerlegging bedoelde, was echter, ook de zienswijze te temperen als zouden die becijferingen op zich zelf den *steun* kunnen geven, dien de Commissie daarin zocht.

(9). Intusschen heeft het zijne aandacht getrokken — terloops zij dit vermeld —, dat waar de Commissie in punt 7 ook thans weder zich begeeft in eene vergelijking van concreten aard nopens den belastingdruk in Amerika en in Nederlandsch-Indië en zij voor eerstgenoemd land eene belastingvordering constateert van 12½ pCt. van de nettó-winst per KG.-ton, tegenover percentages van 22 en zelfs van ongeveer 37 voor Indië, opnieuw over het hoofd werd gezien het feit, waarop onder 37 van Bijlage 3 is gewezen, namelijk, dat conclusies van die strekking haren grondslag zouden moeten vinden niet in eene onderlinge toetsing van percentages, maar in gegevens omtrent de *bedragen*, die in doorslag per ton zijn *verdiend*.

(10). Tegenover de erkenning der Commissie, in punt 8 van haar nader advies, van de door den ondergeteekende in het licht gestelde voordeelen der in Indië toegepaste progressieve belastingregeling, geeft de ondergeteekende aanstonds toe, dat die overweging, zooals de Commissie het uitdrukt, „niet onder alle omstandigheden” den doorslag geeft. Waar de Commissie zich meende te moeten vrijwaren voor het misverstand, hierboven besproken, meent echter de ondergeteekende thans a fortiori zich te moeten stellen tegenover de in punt 10 van haar evenbedoeld advies uitgesproken misvatting, als zou lezing van zijne Nota den indruk moeten vestigen, dat „voor de Koninklijke „de exploitatie van hare terreinen in Indië veel grooter „voordeelen afwerpt dan de oliewinning elders; dat zich „daaruit verklaart het hooge bedrag aan belasting, door „die maatschappij in Indië te voldoen in vergelijking met „hetgeen zij elders heeft te betalen en dat tegen een sterke „doorvoering van de progressie in de winstbelasting noch

„uit een oogpunt van billijkheid, noch uit economisch en „fiscaal oogpunt iets is in te brengen”.

(11). Het behoeft nauwelijks te worden gezegd, dat wie *z66* leest, wel een tot oordeelen zeer weinig bekwaam lezer zou zijn, wiens indrukken geene weerlegging zouden verdienen. Zoomin als de gebreken van een zoodanige lezing aan zijne aandacht ontgaan, is de ondergeteekende zich onbewust van de groote waarde, ook voor Nederlandsch-Indië, van de voortreffelijke inrichting van het distributiebedrijf der Koninklijke, waarop de Commissie in de naastvolgende beschouwingen te recht het licht doet vallen.

(12). Ook het gevaar van eene onevenredige stijging der productiekosten van de Indische olie — fiscale heffingen inbegrepen — boven de grens, die eene redelijke winst voor den producent overlaat, ligt voor de hand en even duidelijk is het, dat die grens des te lager zal liggen, de producent zijne winsteischen des te hooger zal stellen, naar gelang het debiet in meerdere mate door goedkoopere aanvoer van elders wordt gedekt.

(13). Dat mede in dit feit — daargelaten in hoever van de fiscale gedragslijn daarbij de doorslag kan uitgaan — eene ernstige waarschuwing kan liggen, eischt geen betoog. Waar evenwel de Commissie verklaart (punt 12), dat het proces van inkrimping der werkzaamheden van de Koninklijke „trouwens reeds in vollen gang is”, wil den ondergeteekende voorkomen, dat die met zoodanige beslitheldheid uitgesproken stelling eene meer klemmende bewijsvoering zou hebben geëischt dan de Commissie in dit verband wist te geven.

(14). Al dadelijk geldt dit in groote mate de gevolgtrekkingen, welke zij aan de in lid 13 van haar advies medegedeelde, welbekende cijfers omtrent de vermeerdering in 1922 van de olieproductie der genoemde Maatschappij meende te kunnen ontleenen. Vooreerst weder laten die cijfers, omtrent de percentsgewijze toeneming in *hoeveelheid* van de plaatselijke productie, de vraag in het duister, waarop het ook in deze vóór alles aankomt, omtrent de in ieder land behaalde *meerdere of mindere winst*. Wat zij doen uitkomen is het feit, dat in de Vereenigde Staten, in Serawak, Venezuela en Mexico in genoemd jaar de Bataafsche in aanzienlijke mate hare productie zag toenemen. Wie in het vraagstuk van de aardoliewinning niet geheel vreemdeling is, zal aanstonds op de factoren weten te wijzen, andere dan de door de Commissie vermelde, die in dat opzicht van zeer bijzonderen invloed zijn geweest. Dat het overigens in Indië, zoomin als daarbuiten, onder alle omstandigheden mogelijk is de productie naar welgevallen op te voeren, zal wel door niemand worden ontkend.

(14). Wat ook die cijfers leeren, op zich zelf rechtvaardigen zij, naar de meening van den ondergeteekende, eene zoo veelzeggende conclusie niet als die, dat de in Indië gevolgde fiscale politiek, „zonder twijfel” een van de factoren zou zijn, waar aan de betrekkelijke quantitatieve vermindering in beteekenis van de Indische oliewinning is toe te schrijven.

BOEKAANKONDIGING.

Verslagen en mededeelingen betreffende Indische Delfstoffen en hare Toepassingen No. 15. Weltevreden G. Kolff & Co. 156 pagina's, 9 teekeningen. Prijs *f* 2,50.

Deze uitgave van den Dienst van den Mijnbouw in Nederlandsch Oost-Indië geeft een Schetsontwerp voor een hoogoven- staal- en walswerk van de hand van den mijnningénieur Alex L. ter Braake. Aan den hoofdingénieur J. Koomans was op 7 Juli 1919 opgedragen zich naar Europa en Noord-Amerika te begeven ten einde de mogelijkheid van het oprichten van een ijzer- en staalindustrie in Indië nader te bestudeeren. De heer ter Braake werd daarbij aan Koomans toegevoegd. De opdracht kon door de ziekte en het overlijden van dezen kundigen hoofdambtenaar niet tot een goed einde worden gebracht. Te voren had Koomans in een van 19 April 1919 gedagtekend rapport, dat als No. 8 in dezelfde serie Verslagen is verschenen, beschouwingen over de stichting van een Staalindustrie in Midden-Celebes gegeven, waarnaar ter Braake herhaaldelijk verwijst. Ter Braake zelf zette het verzamelen voort van gegevens aangaande de elektrothermische versmelting der Celebes ertsen, waarvan dit rapport het resultaat is.

Bij de uitwerking van het Schetsontwerp is aangenomen, dat een walswerk met een capaciteit van

50.000 ton 's jaars in Nederlandsch Indië gemakkelijk een débouché voor zijn productie vinden zal en tevens, dat als vestigingsplaats voor een dergelijke industrie Celebes de voorkeur verdient boven de omgeving van Straat Laoet.

Ter nadere motiveering van deze keus bevat het verslag eenige gegevens. Volgens een begroting van een aan Straat Laoet te vestigen volledig cokeshoogoven-, staal- en walswerk ter jaarlijksche productie van 50.000 ton rails uit de ertsen van het Soengei Doewaveld, zouden de bouwkosten bedragen f 10.330.000. Op deze begroting en op schattingen voor de prijzen van cokes, houtskool en brandstof ter plaatse wordt een globale vergelijking gebaseerd aangaande de verwerkingskosten per ton afgewerkt staal op Borneo en op Celebes, volgens welke deze respectievelijk zouden bedragen f 74,67 en f 71,85. Behalve de kosten van het erts zouden de verdere posten van de totale productiekosten-rekeningen elkander niet veel ontlopen. In dit opzicht zou het Soengei Doewaveld op Borneo rond f 4.— per ton staal in het voordeel zijn, waar echter hogere afvoerkosten voor het afgewerkte product tegenover zouden staan. Ter Braake komt tot het resultaat, dat de totale productiekosten aan de kust geleverd in beide gevallen ongeveer gelijk zullen zijn, doch merkt op, dat bij zijne rekening de omstandigheden voor Borneo zoo gunstig mogelijk zijn aangenomen, met name doordat verondersteld is, dat het werkelijk zal gelukken uit de Indische kolen goede metallurgische cokes te fabriceren. Twee kolenmijnen, welke geen winst maken, zijn voor het Borneo-bedrijf noodig, dat afhankelijk blijft van een stoomvaartmaatschappij. Dienovereenkomstig concludeert hij, dat er weinig reden is om aan een werk aan Straat Laoet de voorkeur te geven boven een op Celebes en dat dus voor het schetsontwerp een keus diende gedaan te worden uit de verschillende methoden van elektrische ijzerreductie. Van de vele vindingen op dit gebied is er slechts een, welke werkelijk in het groot toepassing heeft gevonden n.l. de door de Zweedsche ingenieurs Grönwall, Lindblad en Stalhane uitgevonden oven van de Aktiebolaget Electrometall te Stockholm. In een oven van dit type te Trollhättan zijn ook de smeltproeven met Celebes erts uitgevoerd, die in het verslag beschreven worden. In het begin van 1921 waren totaal 16 ovens van dit type in bedrijf, waarvan 15 in Zweden, en 11 in aanbouw. De productie van elektro-ijzer in Zweden bereikte in 1918 een voorloopig maximum met 75.684 ton en blijft dus nog vrij onbelangrijk. De praktische ervaring, waarover men met dit metallurgische procédé beschikt is dienovereenkomstig niet te vergelijken met die, welke aangaande cokes-hoogovens ten dienste staat.

Men kan van meening verschillen of een ijzerindustrie in Indië nu reeds kans van slagen heeft, doch als vaststaand mag wel worden aangenomen, dat Indië binnen afzienbaren tijd geen ruimte biedt aan twee grootbedrijven van deze soort. Men zal dus een keus moeten doen tusschen Borneo en Celebes. Het wil voorkomen, dat de gegevens en beschouwingen, die tot heden gepubliceerd zijn, nog niet wettigen, dat men definitief Celebes kiest. Kiest men Celebes, dan is elektrische versmelting aangewezen en in het schetsontwerp is dan ook begrijpelijkerwijze van versmelting in Elektrometallovens uitgegaan.

Het rapport ter Braake, dat geschreven is in September 1921 en gebaseerd op de prijzen van April van dat jaar, onthoudt zich van beschouwingen over de winning der ertsen, over transport en waterkracht quaesties, bedrijfsopzet of bedrijfsvorm en beperkt zich uitsluitend tot de technisch-metallurgische zijde van het aanhangige vraagstuk, daarbij steunend op de proeven te Trollhättan en Arboga, die, waar niet voldoende Celebes erts beschikbaar was, gedeeltelijk zijn genomen met het in chemische samenstelling analoge erts van Mayari op Cuba. Deze proeven be-

wezen, dat het mogelijk was een tot heden in de ijzermetallurgie geheel ongebruikelijke slaksamenstelling toe te passen, waarbij het hoge aluinaardegehalte der Celebes ertsen met behulp van weinig toeslag wordt verslakt, zonder dat het vuurvaste materiaal der ovens te sterk wordt aangetast. Een waarneming van niet minder belang was, dat eenigzins in strijd met de verwachting, het mogelijk bleek de waterhoudende ertsen ongeroost te versmelten. Het geproduceerde Celebes ijzer was zeer broos en hard. Een chroomgehalte van 4 pCt. naast een zwavelgehalte van 0.10 pCt. maakt het onbruikbaar voor gietijzer. Alleen verwerking tot staal door verblazen in Bessemer convertors, gevolgd door verwijdering van phosphor en zwavel in elektrostaalovens, komt voor dit materiaal in aanmerking. De gelegenheid voor proeven in die richting ontbrak en deze werden minder noodig geoordeeld, waar ijzer van analoge samenstelling in Amerika met succes verwerkt wordt. De rapporteur neemt aan, dat het geenszins uitgesloten is, dat het toekomstige Celebes staal van bijzonder goede kwaliteit zal zijn. Een drietal Zweedsche deskundigen beoordeelen de resultaten der Trollhättan proeven gunstig.

De beschrijving van de te bouwen installaties wordt toegelicht door verschillende teekeningen. Berekend is, dat voor een productie van 50.000 ton rails per jaar noodig zullen zijn acht elektrische hoogovens, een ruwijzer-menger met een capaciteit van 150 ton, twee 16-tons Bessemer convertors en drie 15-tons elektrostaalovens. Het ovengebouw krijgt een afmeting van 11,5 × 163 M. met een aansluitende giethal van 17,5 × 163 M. Het staalwerk wordt 28 × 65 M. met een vleugel van 7 × 30 M., terwijl het walswerkgebouw 23 M. breed is bij een lengte van 210 M. Het benodigde personeel wordt buiten de hogere ambtenaren geraamd op 15 Europeanen en 425 Chinezen en Inlanders. Met inbegrip van f 1.200.000,— aan montage kosten, f 400.000 algemeene kosten en 10 pCt. voor onvoorzien sluit de begroting voor den bouw met een bedrag van f 9.100.000. Het waterkrachtstation No. 1 in de Larona-rivier, waarvan de bouwkosten op 12,5 miljoen zijn begroot, zal voldoende energie kunnen leveren voor de gedachte productie. Het totaal der kapitaals-uitgaven noodig voor de installatie van het geheele bedrijf, mijn, haven, wegen, transport en waterkracht inbegrepen wordt op f 27.700.000 gesteld. De productiekosten van het staal aan het werk worden begroot op f 106,21 per ton, op Java aangevoerd op f 140,—. Zooals vermeld steunt de begroting op de prijzen in April 1921 geldig. Half Mei van dat jaar werden Deutsche rails f.o.b. Rotterdam aangeboden aan Koloniën tegen f 110,— wat bij de berekende vrachtprijzen ook op f 140,— op Java zou uitkomen. Amerikaansche en Engelsche rails waren destijds niet onbelangrijk duurder. Voor den Directeur van de geheele onderneming wordt gerekend op het voor Indië in Staatsdienst nog niet gebruikelijke salaris van f 36.000.

De doorlezing van het rapport ter Braake geeft wel de overtuiging, dat de versmelting der Celebes-ertsen en de productie van een goede kwaliteit rails technisch uitvoerbaar is. Als zoodanig vormt het zakelijk geschreven verslag een waardevolle bijdrage tot de oplossing van het moeilijke probleem óf en zoo ja, waar, in Indië een ijzerindustrie gevestigd moet worden. Het rapport onthoudt zich van beschouwingen aangaande de toekomstige levensvatbaarheid van een zoodanig bedrijf, doch laat naar het voorkomt slechts ruimte voor gematigd optimisme aangaande de financiële resultaten. De prealabele vraag of het, gezien de rol, die de ijzermetallurgie pleegt te spelen in de geschiedenis van een land, niet beter zal zijn de exploitatie der ijzerertsen tot later uit te stellen, indien het Gouvernement onder de huidige omstandigheden niet zelf in de gelegenheid is de voor

deze onderneming noodige kapitalen beschikbaar te stellen, kan daardoor rustiger bezien worden.

J. RUEB.

ONTVANGEN:

De Handelspolitieke Betrekkingen tusschen Nederland en Frankrijk 1814—1914 door C. Smit. Dissertatie Rotterdam, 1923.

De verhouding tusschen de aandeelhouders en de bestuurders bij de publieke naamlooze vennootschap in Nederland. Een onderzoek naar de ontwikkeling der publieke naamlooze vennootschap in Nederland door E. Tekenbroek. Dissertatie Rotterdam; 1923.

De Registratiewet 1917 door H. F. R. Dubois, Inspecteur der Registratie en Domeinen te Venlo. No. 5 van: Het Nederlandsch Belastingrecht, onder hoofdleiding van Prof. Mr. J. Ph. Suyling. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink, 1923.

Theorie en Practijk van de Indische Belastingen door J. L. Vleming Jr. en J. van Gelderen. Lezingen gehouden te Weltevreden in de openbare vergadering van 4 April 1923 van de Vereeniging van Hoogere Ambtenaren bij de Landskantoren in Nederlandsch-Indië. Weltevreden, N.V. Indonesische Drukkerij, 1923.

Overheidsdienst of -Bedrijf door S. A. Reitsma. Overdruk uit „Koloniale Studiën”, No. 2; 7e jaargang, April 1923. Weltevreden, G. Kolff & Co.

Verslag van „De Handelsvereeniging te Batavia”, over het jaar 1922. Weltevreden, Javasche Boekhandel en Drukkerij, 1923.

L'Assainissement des Finances Polonaises; Varsovie, Imprimerie Technique, April 1923.

MAANDCIJFERS.

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK.

	Mei 1923		Mei 1922	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders waarvan door de H.-bank plaatselijk	58.731	f 1.631.962.000	52.958	f 2.022.463.000
Ter voldoening van Rijksbelast.	34.705	„ 1.309.513.000	29.069	„ 1.641.078.000
4.093	„ 6.274.000	2.518	„ 10.040.000	

RIJKSPOSTSPAARBANK.

	MEI 1921	1922	1923
Inlagen	f 9.855.480	f 11.040.001	f 9.198.495
Terugbetalingen	„ 10.539.049	„ 10.969.625	„ 10.877.694
Tegoed der inleggers op ultimo	„ 274.036.061	„ 284.065.851	„ 293.281.590
Nom. bedr. der uitst. staatschuldboekjes op ultimo	„ 43.510.100	„ 44.827.600	„ 44.552.500
Spaarbankboekjes: Aantal nieuw uitgegeven	8.508	9.504	8.536
Aantal geheel afbetaald	9.318	9.404	9.388
Aantal in omloop op ultimo	1.911.135	1.922.943	1.937.430

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Disc. Wissels. 4	18 Juli '22	Zwits. Nat. Bk. 3	17 Aug. '22
Bel. Binn. Eff. 4	18 Juli '22	N. Bk. v. Denem. 6	1 Mei '23
Vrsch. in R.C. 5	18 Juli '22	Zweedsche Rbk 4	1 Juli '22
Javasche Bank . . .	3 1/2 1 Aug. '09	Bank v. Noorw. 6	1 Mei '23
Bank van Engeland 3	13 Juli '22	Bk. v. Tsjecho-slowakijë . . .	4 1/2 28 Mei '23
Duitsche Rijksbk. 18	23 Apr. '23	N. Bk. v. Oost. r. 9	2 Sept. '22
Bank v. Frankrijk 5	11 Mrt. '22	Hong. Bank . . .	12 25 Apr. '23
Belgische Nat. Bnk. 5	22 Jan. '23	Fed. Res. Bank N.Y. 4	21 Feb. '23
Fed. Res. Bank N.Y. 4	21 Feb. '23	Bank v. Italië. 5	11 Juli '22
Bank van Spanje . . .	5 23 Mrt. '23		

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen Part. disconto (3 mnd.)	Berlijn Part. disconto	Parijs Part. disc.	N. York Call. money
	Part. disconto	Prolongatie				
23 Juni '23	3 3/4	4 1/4 1)	2 1/8 - 3/10	—	—	5 - 5 1/8 1
18-23 J. '23	3 3/4	3 3/4 - 4 1/4	2 1/8 - 3/8	—	—	5 - 5 1/8
11-16 „ '23	3 5/8 - 3/4	3 1/2 - 3/4	2 - 1/8	—	—	4 - 5 1/4
4-9 „ '23	3 1/2 - 3/4	3 1/2 - 3/4	1 1/8 - 2 1/8	—	—	4 1/2 - 5 1/4
19-24 J. '22	3 1/4 - 3/4	3 - 3/4	2 3/8 - 1/2	—	—	2 3/4 - 5 1/4
20 25 J. '21	4 3/8	2 1/2 - 3 1/4	5 5/8 1/2	—	—	4 1/2 - 5
20-24 Jli '14	3 1/8 - 3/10	2 1/2 - 3 1/4	2 1/4 - 3/4	2 1/8 - 1/2	2 3/4	1 3/4 - 2 1/2

1) Noteering van 22 Juni.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen was deze week iets beter gestemd en ook Dollars waren vrij vast. In het algemeen was de stemming eerder iets beter voor bijna alle wissels. Voor Skandinavië b.v. was Stockholm vrij stationnair, Kopenhagen aanvankelijk zeer flauw, maar daarna weder oplopend en Christiania ook eerder iets beter. Zwitserland en Spanje daalden nauwelijks 1 pCt., Buenos Aires was eerder iets vaster en ook Java was gezocht en steeg 1/4 a 3/8 pCt. Bepaald flauw waren alleen Franken, want ook Marken, hoewel sterk schommelend, waren eerder beter, ook terwijl de afkondiging van de verwachte nieuwe regeling van den wisselhandel nog uitbleef. In afwachting daarvan bleef men huiverig nieuwe engagementen aan te gaan en werden te verwachten betalingen reeds eerder gedekt. Toen dan ook Zaterdag de afkondiging plaats had, waardoor het geheele, in den laatsten tijd sterk overwegende, aanbod van Deutsche zijde plotseling geheel ophield, trad direct een vrij belangrijke stijging in.

26 Juni 1923.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York **)
18 Juni 1923.	11.76 1/2	15.90	0.0017 1/2	0.0036 1/2	13.54	2.54 1/8
19 „ 1923.	11.78 1/2	15.85	0.0017 1/2	0.0036 1/2	13.49	2.54 3/8
20 „ 1923.	11.78 1/2	15.87 1/2	0.0021	0.0036	13.56	2.55
21 „ 1923.	11.77 1/2	15.90	0.0019 1/2	0.0036	13.58 1/2	2.55 1/8
22 „ 1923.	11.77	15.75	0.0018 1/2	0.0036	13.43	2.55 1/8
23 „ 1923.	—	—	—	—	—	—
Laagste d. w. 1	11.76 1/2	15.65	0.0015 1/2	0.0035	13.25	2.54 3/8
Hoogste „ „ 1	11.79 1/2	16.02	0.0022 1/2	0.0037	13.74	2.55 3/8
15 Juni 1923.	11.77 1/2	16.20	0.0024 1/2	0.0036 1/2	13.86	2.55 1/10
8 „ 1923.	11.78	16.45	0.0032 1/2	0.0036	14.16	2.54 1/5
Muntpariteit.	12.10	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.
1) Particuliere opgave.

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Christiania *)	Zwitserland *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
18 Juni 1923	67.75	45.50	42.50	45.82 1/2	37.87 1/2	97 1/4 - 1/2
19 „ 1923	67.70	45.60	42.30	45.77 1/2	37.90	97 3/8 3/8
20 „ 1923	67.60	45.80	42.50	45.80	37.80	97 3/8 - 5/8
21 „ 1923	67.60	45.80	42.30	45.82 1/2	37.82 1/2	97 3/8 - 3/4
22 „ 1923	67.75	45.77 1/2	42.40	45.80	37.75	97 3/8 - 3/4
23 „ 1923	—	—	—	—	37.80	97 3/8 - 3/4
L'ste d. w. 1)	67.40	45.30	42.05	45.65	37.75	97 3/4
H'ste „ „ 1)	67.80	45.90	42.60	45.85	37.95	97 3/4
15 Juni 1923	67.70	46.10	42.45	45.77 1/2	37.90 3/4	97 3/8 - 3/4 2
8 „ 1923	67.85	46.35	42.75	45.87 1/2	38.40 3/4	97 - 97 1/2 3
Muntpariteit.	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.
2) Noteering van 16 Juni. 3) Idem van 9 Juni.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. frs.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mrk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
23 Juni 1923	4.61.50	6.20	0.0009 $\frac{1}{8}$	39.22
Laagste d. week	4.61.50	6.18	0.0006 $\frac{1}{8}$	39.20
Hoogste „ „	4.62.50	6.25	0.0009 $\frac{1}{8}$	39.26
16 Juni 1923	4.61.50	6.30	0.0008 $\frac{1}{8}$	39.18
9 „ 1923	4.61.—	6.39	0.0012 $\frac{1}{2}$	39.17
Muntpariteit ..	4.86.67	19.30	23.81 $\frac{1}{4}$	40 $\frac{1}{16}$

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	9 Juni 1923	16 Juni 1923	18/23 Juni '23 Laagste	23 Juni 1923 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 $\frac{15}{32}$	97 $\frac{14}{32}$	97 $\frac{15}{32}$	97 $\frac{15}{32}$
*Bangkok ...	Sh. p. tical	1/10	1/10	1/10	1/10
B. Aires 1) ..	d. p. \$	41 $\frac{5}{8}$	42 $\frac{3}{8}$	41 $\frac{3}{8}$	42 $\frac{1}{8}$
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/4 $\frac{1}{8}$	1/4 $\frac{1}{8}$	1/4 $\frac{1}{8}$	1/4 $\frac{1}{8}$
Constantin ..	Piast. p. £	695	690	675	710
Hongkong ...	id. p. \$	2/3 $\frac{15}{32}$	2/3 $\frac{11}{16}$	2/3 $\frac{3}{4}$	2/3 $\frac{15}{16}$
Lissabon 1) ..	d. per Mil.	2 $\frac{3}{8}$	2 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{5}{16}$	2 $\frac{9}{16}$
Madrid	Peset. p. £	30.62 $\frac{1}{2}$	31.03 $\frac{1}{4}$	30.95	31.15
Mexico	d. per \$	24.26	24.26	24.26	24.26
Montevideo 1)	id.	41 $\frac{5}{8}$	42 $\frac{3}{8}$	42	43 $\frac{1}{8}$
Montreal ...	\$ per £	4.71 $\frac{3}{4}$	4.72 $\frac{1}{4}$	4.72	4.73 $\frac{3}{4}$
Praag	Kr. p. £	154 $\frac{7}{8}$	154	153 $\frac{1}{2}$	154 $\frac{1}{2}$
R.d.Janeiro 1)	d. per Mil.	5 $\frac{1}{16}$	5 $\frac{1}{8}$	5 $\frac{1}{16}$	5 $\frac{1}{8}$
Rome	Lires p. £	99 $\frac{1}{8}$	100	100 $\frac{1}{4}$	102 $\frac{1}{2}$
Shanghai ...	Sh. p. tael	3/1 $\frac{5}{8}$	3/2 $\frac{1}{4}$	3/1	3/2 $\frac{1}{2}$
Singapore ...	id. p. \$	2/4 $\frac{1}{10}$	2/4 $\frac{3}{32}$	2/4 $\frac{1}{32}$	2/4 $\frac{3}{32}$
Valparaiso 2)	peso p. £	33.30	34.00	33.50	34.30
Yokohama ...	Sh. p. yen	2/11 $\frac{7}{32}$	2/1 $\frac{1}{2}$	2/1 $\frac{1}{16}$	2/1 $\frac{17}{32}$

* Koersen der voorafgaande dagen.) Telegrafisch transfert. 2) 90 dg.

NOTEERING VAN ZILVER.

te Londen N. York		te Londen N. York			
23 Juni 1923 ..	31 $\frac{5}{16}$	64 $\frac{1}{2}$	24 Juni 1922 ..	35 $\frac{7}{8}$	70 $\frac{1}{8}$
16 „ 1923 ..	32 $\frac{1}{16}$	65 $\frac{3}{4}$	25 Juni 1921 ..	35 $\frac{1}{4}$	58 $\frac{3}{8}$
9 „ 1923 ..	31 $\frac{1}{4}$	65	20 Juli 1914 ..	24 $\frac{15}{16}$	54 $\frac{1}{8}$

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 25 Juni 1923.

Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 62.937.682,66 B.-bk. „ 34.177.935,86 Ag.sch. „ 57.599.822,97	f 154.715.441,49
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 51.570.664,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		51.570.664,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 47.734.926,47 B.-bk. „ 8.717.276,61 Ag.sch. „ 101.001.340,25	f 157.453.543,33
Op Effecten	f 143.325.186,40	
Op Goederen en Spec. „	14.128.356,93	157.453.543,33
Voorschotten a. h. Rijk		
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud	f 56.240.735,—
	Muntmat., Goud ..	525.550.137,91
		f 581.790.872,91
	Munt, Zilver, enz. „	10.538.276,33
	Muntmat., Zilver ..	—
Effecten		592.329.149,24
Bel. v. h. Res. fonds id. van $\frac{1}{8}$ v. h. kapit.	f 5.649.497,43 3.966.600,75	9.616.098,18
Geb. en Meub. der Bank		4.522.000,—
Diverse rekeningen		40.238.069,23
		f 1.010.444.965,47
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000,—	
Reservefonds	5.660.599,75	
Bijzondere reserve	1.675.581,33	
Bankbiljetten in omloop	910.631.055,—	
Bankassigatiën in omloop	1.502.100,34	
Rek.-Cour. saldo's: { Het Rijk f 35.465.490,16 Anderen „ 17.692.230,64		53.157.720,80
Diverse rekeningen		17.817.908,25
		f 1.010.444.965,47
Beschikbaar metaalsaldo	f 398.575.386,72	
Op de basis van $\frac{1}{8}$ metaaldekking	205.517.211,49	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is. „		1.992.876.933,60

NED. BANK 25 Juni 1923 (vervolg).
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeschebare schulden
25 Juni 1923	581.791	10.538	910.631	54.660
18 „ 1923	581.791	10.198	916.891	21.325
11 „ 1923	581.791	9.819	926.163	19.939
4 „ 1923	581.791	9.633	942.909	22.924
28 Mei 1923	581.791	9.710	928.044	29.093
26 Juni 1922	605.890	7.540	959.192	47.630
27 Juni 1921	605.969	12.331	991.929	52.202
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hiervan Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar metaalsaldo	Deknings-percentage
25 Juni 1923	154.715	—	157.454	398.575	61
18 „ 1923	141.116	9.000	133.226	403.650	63
11 „ 1923	145.292	9.000	135.046	401.693	63
4 „ 1923	138.233	2.000	161.255	397.561	61
28 Mei 1923	155.405	16.000	135.369	399.377	62
26 Juni 1922	176.417	—	100.968	411.390	61
27 Juni 1921	220.118	75.000	154.853	408.732	59
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	54

1) Op de basis van $\frac{1}{8}$ metaaldekking.
Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	18 Juni 1923	25 Juni 1923
Aan schatkistpromessen.	f 302.500.000,—	f 291.780.000,—
waarv. direct bij Ned. Bk.	„ 9.000.000,—	—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 229.360.000,—	„ 229.340.000,—
Aan zilverbons	„ 27.473.221,—	„ 26.661.051,50

Onder de vlottende schuld is begrepen:
Voorsch. aan de Koloniën „ 268.416.000,— „ 212.134.000,—
Voorschot aan Gemeenten } 30 Apr. 1923 31 Mei 1923
, voor door Rijk voor hen } „ 77.709.420,31 „ 57.208.892,95
, te heffen Ink. belasting }

Tegoe v. d. Postc. & G. dst | „ 113.670.039,48 $\frac{1}{2}$ „ 113.670.039,48 $\frac{1}{2}$
1) Waarvan f 33.653.00 vervallen op of na 1 April 1927.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opeschebare schulden	Beschikbaar metaalsaldo
16 Juni 1923	215.500	265.500	265.500	78.500	146.700
9 „ 1923	215.000	265.000	265.000	80.500	145.900
2 „ 1923	214.750	265.500	265.500	107.000	140.250
12 Mei 1923	161.218	61.158	271.806	97.769	149.093
5 „ 1923	161.182	60.955	269.364	106.753	147.633
28 Apr. 1923	161.079	60.917	261.989	109.562	148.881
17 Juni 1922	149.971	47.890	267.671	71.908	130.590
18 Juni 1921	224.737	15.806	317.782	133.380	150.720
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842 ²⁾

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Voorschotten aan het Gouv. nem.	Diverse rekeningen 1)	Deknings-percentage
16 Juni 1923		146.070		8.200	***	63
9 „ 1923		148.040		8.600	***	62
2 „ 1923		175.000		36.000	***	58
12 Mei 1923	36.565	28.285	59.161	29.166	21.976	60
5 „ 1923	36.499	28.345	61.632	29.038	26.255	59
28 Apr. 1923	36.674	29.387	60.951	24.287	24.918	60
17 Juni 1922	34.637	22.760	74.871	11.344	22.623	58
18 Juni 1921	35.554	21.509	106.409	22.792	35.728	53
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	6.446	2.228	44

1) Sluitpost activa, 2) Basis $\frac{1}{8}$ metaaldekking.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeschebare schulden	Disconto's	Div. rekeningen 1)
19 Mei 1923 ..	1.194	1.570	943	1.163	470
12 „ 1923 ..	1.194	1.650	916	1.162	458
5 „ 1923 ..	1.198	1.730	838	1.173	443
20 Mei 1922 ..	1.603	2.064	786	1.048	1.177
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.**BANK VAN ENGELAND.**

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
20 Juni 1923	127.538	123.741	286.458	27.000	242.033
13 „ 1923	127.534	124.100	287.944	27.000	243.632
6 „ 1923	127.527	124.391	287.849	27.000	243.594
30 Mei 1923	127.524	124.550	287.481	27.000	243.085
21 Juni 1922	128.883	121.373	295.612	28.500	254.274
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-perc. 1)
20 Juni '23	45.359	71.177	16.982	105.255	23.548	19,26
13 „ '23	46.339	68.089	11.000	108.794	23.184	19,35
6 „ '23	50.634	67.994	11.549	112.175	22.886	18,49
30 Mei '23	42.967	71.256	20.754	98.429	22.724	19,06
21 Juni '22	45.029	76.801	16.802	113.156	25.960	19,97
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 ³ / ₈

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposita.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in miljoenen Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Waar- bij Buitt. circ. bkn ¹	Kassen-scheine	Circulatie	Dek-kings-perc. 2)
15 Juni '23	17.581	757	180	2.159.675	10.905.092	20
7 „ '23	16.819	757	180	2.194.993	9.309.566	24
31 Mei '23	15.784	758	181	1.892.215	8.563.749	22
23 „ '23	15.379	833	203	1.718.411	7.586.646	23
15 Juni '22	1.023	1.004	—	9.163	155.345	7
23 Juli '14	1.691	1.357	—	65	1.891	93

Data als boven.	Wissels			Rek. Cr.	Darlehens-kassenscheine	
	Totaal	Handels-wissels	Schatkist-papier		Totaal uitgegeven	In kas bij de Rijkbank
15.460.705	5034.102	10426603	6141.782	2172.100	2.159.700	
13.067.564	4619.167	8.448.397	5643.060	2207.500	2.195.000	
12.036.599	4014.694	8.021.905	5063.070	1905.000	1.892.000	
10.501.878	3550.447	6.951.430	4294.602	1731.000	1.718.000	
175.659	3.755	171.904	36.832	18.656	9.145	
751	751	—	944	—	—	

1) Onbelast. Bovendien verpand op 23 Mei 1923 111.9 mill., op 31 Mei 1923 133.9 mill., op 7 Juni 1923 134.9 mill., op 15 Juni 1923 134.9 mill.

2) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
21 Juni '23	5.537.696	1.864.345	292.805	***	23.100.000
14 „ '23	5.537.605	1.864.345	292.744	595.832	23.100.000
7 „ '23	5.537.490	1.864.345	292.560	596.094	22.900.000
22 Juni '22	5.528.549	1.948.367	284.784	624.592	23.100.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Belee-ningen	Bankbil-jetten	Rek. Cr. Parti-culieren	Rek. Cr. Staat
2.159.143	19.858	2.126.045	36.621.812	2.035.705	21.043	
2.262.894	19.920	2.143.968	36.701.900	2.113.937	20.994	
2.343.082	20.040	2.221.427	36.945.122	2.088.634	14.758	
1.970.024	35.796	2.238.300	35.852.312	2.275.814	13.297	
1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitt. sald.	Beleen. van buitt. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu-latie	Rek. Cr. partic.
21 Juni '23	348.127	84.653	480.000	980.071	6.669.300	142.804
14 „ '23	347.884	84.653	480.000	889.406	6.726.643	155.420
7 „ '23	348.328	84.653	480.000	889.604	6.722.291	215.732
22 Juni '22	328.016	84.653	480.000	612.550	6.150.693	208.295

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.**FEDERAL RESERVE BANKS.**

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circula-tie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenl.		
6 Juni '23	3.113.666	2.089.687	—	84.552	2.250.213
29 Mei '23	3.108.762	2.065.279	—	86.735	2.250.217
23 „ '23	3.093.295	2.047.103	—	94.488	2.227.700
7 Juni '22	3.010.072	2.184.123	—	123.994	2.141.531

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 1)	Algem. Dek-kings-perc. 2)
6 Juni '23	983.155	1.976.029	109.363	73,7	75,7
29 Mei '23	988.813	1.951.586	109.348	74,0	76,1
23 „ '23	971.163	1.986.280	109.278	73,4	75,6
7 Juni '22	556.437	1.896.990	104.859	74,5	77,6

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal Deposito's	Waarvan time deposits
29 Mei '23	774	11.839.835	1.385.551	15.368.404	4.004.052
23 „ '23	774	11.892.098	1.431.523	15.485.264	3.986.993
16 „ '23	773	11.937.777	1.426.167	15.603.190	3.966.448
31 Mei '22	799	10.906.217	1.364.418	14.413.652	3.231.920

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANKSTATEN,

KWARTAALSGEWIJZE OPGENOMEN.

I. BANK VAN SPANJE.

(In miljoenen Peseta's.)

Data	Goud	Zilver	Staats-fond-sen 1)	Dis-conto's en Beleen.	Circu-latie	Rek. Cr.
9 Juni 1923..	2525,7	661,1	774,1	1829,9	4134,4	936,5
2 „ 1923..	2525,7	662,7	733,7	1875,4	4111,5	938,0
26 Mei 1923..	2525,7	664,4	733,8	1891,4	4103,3	931,4
19 „ 1923..	2525,7	660,0	799,9	1849,4	4131,4	927,5
12 „ 1923..	2525,6	657,1	730,7	1957,4	4155,6	911,6
5 „ 1923..	2525,5	658,8	1117,0	1682,8	4165,4	961,4
28 Apr. 1923..	2525,5	663,4	757,2	1565,1	4105,4	1026,7
21 „ 1923..	2525,5	660,0	758,6	1574,2	4117,2	1030,1
14 „ 1923..	2525,5	657,3	802,8	1581,7	4136,6	1047,4
7 „ 1923..	2525,5	656,0	772,9	1644,9	4139,5	1051,6
24 Mrt. 1923..	2525,4	658,2	793,3	1586,9	4079,8	1051,7
17 „ 1923..	2525,4	655,8	764,3	1644,8	4084,2	1044,7
10 Juni 1922..	2522,7	640,7	849,8	1961,7	4186,9	1170,6
11 Juni 1921..	2486,6	614,2	1160,3	1642,6	4226,5	1240,7
24 Juli 1914..	543,5	726,8	494,4	783,8	1919,0	497,9

1) Inclusief de schuld van de schatkist in rek.-ert.

II. ZWITSERSCHE NATIONALE BANK.

(In miljoenen Francs.)

Data	Goud	Zilver	Darlehens-kassenscheine	Dis-conto's en Beleen.	Circu-latie	Rek. Cr.
15 Juni 1923..	537,0	102,6	30,7	301,3	833,3	150,6
7 „ 1923..	536,6	102,8	29,3	313,2	854,2	127,9
31 Mei 1923..	536,1	103,1	30,1	331,2	881,7	116,7
23 „ 1923..	535,3	103,1	6,4	328,3	844,3	128,1
15 „ 1923..	534,9	103,6	6,4	374,9	859,5	165,6
7 „ 1923..	534,6	103,5	6,4	391,5	888,8	153,1
30 Apr. 1923..	534,3	104,4	6,4	494,3	915,1	227,9
23 „ 1923..	534,1	104,4	6,4	484,1	862,3	269,9
14 „ 1923..	533,6	104,6	10,2	502,0	872,2	296,1
7 „ 1923..	533,2	105,0	10,2	521,5	900,9	254,0
31 Mrt. 1923..	532,9	104,7	10,4	534,6	920,2	244,2
23 „ 1923..	532,8	106,0	11,9	518,3	859,7	287,5
15 Juni 1922..	541,6	107,0	13,6	311,3	733,0	244,0
15 Juni 1921..	543,9	110,8	10,1	333,1	885,1	105,2
23 Juli 1914..	180,1	18,9	—	107,8	267,9	105,2

III. NATIONALE BANK VAN DENEMARKEN.

(In millioenen Kronen.)

Data	Goud	Zilver	Vorderingen op het buitenl.	Disconto's en Beleen.	Circulatie	Rek. Crt.
31 Mei 1923..	228,2	3,5	3,7	375,2	456,3	47,9
30 Apr. 1923..	228,2	3,8	4,8	408,0	476,2	55,0
31 Mrt. 1923..	228,2	4,0	1,7	409,8	469,6	65,0
31 Mei 1922..	228,3	4,0	16,2	420,2	438,7	113,8
31 Mei 1921..	227,6	3,7	15,6	310,8	496,7	59,9
30 Juni 1914..	75,6	6,6	19,8	95,6	159,8	4,8

IV. ZWEEDSCHE RIJKBANK.

(In millioenen Kronen.)

Data	Goud	Vorderingen op het buitenl.	Staatsfondsen	Disconto's en Beleen.	Circulatie	Rek. Crt.
16 Juni '23	273,1	36,7	152,8	336,0	527,1	215,8
9 " '23	273,2	41,0	148,0	334,0	528,8	216,6
2 " '23	273,2	38,0	148,0	359,6	554,3	213,3
26 Mei '23	273,3	36,8	148,1	334,1	501,3	238,2
19 " '23	273,3	34,8	148,2	355,9	516,1	242,7
12 " '23	273,3	35,5	148,2	348,4	529,3	220,1
5 " '23	273,4	40,0	148,3	372,0	546,1	230,9
28 Apr. '23	273,4	52,8	148,3	355,0	535,5	245,1
21 " '23	273,5	63,5	148,4	353,7	513,5	270,2
14 " '23	273,5	68,4	145,0	376,3	532,4	279,2
7 " '23	273,6	77,2	145,1	387,9	549,2	274,7
31 Mrt. '23	273,6	90,2	136,4	389,6	587,0	260,3
24 " '23	273,6	92,2	136,5	322,8	514,2	254,8
17 Juni '22	274,0	79,4	72,1	450,4	531,9	291,3
18 Juni '21	281,5	120,4	17,1	447,8	636,2	182,6
25 Juli '14	105,8	115,6	28,0	92,4	206,2	68,2

V. BANK VAN NOORWEGEN.

(In millioenen Kronen.)

Data	Goud	Vorderingen op het buitenl.	Effecten	Disconto's en Beleen.	Circulatie	Rek. Crt.
15 Juni 1923..	147,3	20,2	9,4	487,9	398,4	137,8
7 " 1923..	147,3	15,9	9,4	505,4	398,2	151,0
31 Mei 1923..	147,3	13,4	9,4	518,0	401,9	159,4
22 " 1923..	147,3	16,2	9,4	505,5	403,0	162,1
15 " 1923..	147,3	18,3	9,4	499,6	399,0	161,8
7 " 1923..	147,3	24,1	9,4	501,1	404,3	163,1
30 April 1923..	147,3	24,9	9,4	501,0	408,9	162,5
23 " 1923..	147,3	23,8	9,4	465,8	360,9	174,1
16 " 1923..	147,3	23,4	9,4	459,8	363,6	165,5
7 " 1923..	147,3	23,5	9,4	456,1	364,4	160,4
31 Mrt. 1923..	147,3	23,8	9,4	464,0	374,8	157,7
22 " 1923..	147,3	23,8	9,4	457,1	356,0	172,0
15 Juni 1922..	147,3	40,3	9,8	436,7	365,3	148,8
15 Juni 1921..	147,3	35,8	9,1	418,3	402,4	101,3
22 Juli 1914..	52,4	65,7	8,9	79,3	120,8	10,7

VI. BANKBUREAU VAN TSJECHOSLOWAKIJE,

verbonden aan het Ministerie van Financiën.

(In millioenen Tsjechoslow. Kronen.)

Data	Vorder. op de Oosterr.-Hong. Bank*)	Disconto's	Beleeningen	Vorderingen op het buitenl.	Circulatie	Rek. Crt.
7 Juni 1923	10096,9	794,1	1066,2	1691,8	9112,2	1698,4
31 Mei 1923	10096,8	833,1	1094,0	1543,9	9327,7	1418,7
23 " 1923	10096,8	821,6	1161,2	1465,7	8887,2	1801,9
15 " 1923	10096,8	834,9	1165,0	1329,5	8998,0	1530,0
7 " 1923	10096,8	890,6	1207,0	1228,8	9292,9	1293,2
30 Apr. 1923	10096,8	910,5	1223,2	1172,8	9567,4	1113,2
23 " 1923	10096,8	817,9	1211,2	1080,1	8932,0	1599,6
15 " 1923	10096,8	932,5	1220,5	876,8	8847,1	1613,6
7 " 1923	10096,8	934,8	1244,6	663,7	8923,4	1260,1
31 Mrt. 1923	10096,8	982,9	1261,7	556,3	9157,4	993,2
23 " 1923	10096,8	651,5	1257,7	533,2	8584,3	1369,4
15 " 1923	10096,8	614,9	1247,6	505,0	8544,6	1344,3
7 Juni 1922	10096,7	687,1	1494,5	475,8	9591,9	447,3
7 Juni 1921	9528,3	1069,1	2004,2	786,2	10780,8	748,4

*) Bankbiljetten rekening-crt.-saldi en schatkistbons.

VII. OOSTENRIJKSCHE NATIONALE BANK.

(Voornaamste posten in millioenen kronen.)

Data	Goud	Buitenl. goud-wissels	Disconto's en Beleen.	Schatkistbiljetten	Circulatie	Rek.-Crt.
7 Juni '23	73,391	1805,351	890,163	2547,212	4860,727	366,566
31 Mei '23	73,391	1682,209	875,942	2550,159	4837,042	343,339
23 " '23	73,391	1536,199	835,571	2550,159	4583,291	409,945
15 " '23	73,391	1440,543	795,240	2550,159	4563,894	293,839
7 " '23	73,391	1420,389	784,248	2550,159	4501,333	325,147
30 Apr. '23	73,270	1439,999	741,858	2550,159	4577,382	226,273
23 " '23	85,860	1475,086	786,771	2550,159	4286,811	469,845
15 " '23	85,876	1425,078	802,073	2550,159	4388,767	469,300
7 " '23	85,838	1340,228	827,358	2550,159	4310,074	487,436
31 Mrt. '23	86,097	1336,385	821,397	2550,159	4459,117	329,109
15 " '23	85,142	1266,107	686,023	2550,159	4258,053	326,569

VIII. HONGAARSCHE BANK.

(Voornaamste posten in millioenen kronen.)

Data	Gouden buitenl. goud-wissels	Zilver	Disconto's en Beleeningen	Circulatie	Rek.-Crt.
7 Juni 1923	23,0	0,6	97.280,3	122.116,1	8.969,4
31 Mei 1923	23,0	0,6	95.159,1	119.285,5	10.608,9
23 " 1923	22,9	0,6	92.806,5	111.634,1	11.356,6
15 " 1923	22,8	0,6	91.808,7	108.398,8	10.460,9
7 " 1923	22,9	0,6	90.538,7	103.979,3	10.987,1
30 Apr. 1923	23,0	0,6	86.607,5	100.101,4	9.793,1
23 " 1923	22,9	0,6	79.398,5	92.061,5	10.065,5
15 " 1923	22,8	0,6	75.325,9	88.104,8	10.279,7
7 " 1923	22,8	0,6	74.362,5	83.533,9	11.995,0
31 Mrt. 1923	22,7	0,6	73.868,6	82.205,0	11.152,1
23 " 1923	22,7	0,6	69.730,2	76.276,4	9.714,3
15 " 1923	22,7	0,6	65.815,0	77.007,3	7.877,5
7 Juni 1922	13,2	0,6	26.880,6	32.352,3	3.539,4

IX. ZUIDAFRIKAANSE RESERVEBANK.

(Voornaamste posten in duizenden Ponden.)

Data	Goud en Goud-cert.	Disconto's en beleen.	Waarvan Reg.-papier	Circulatie	Rek. Crt.	Algemeen Dekkings perc. *)
26 Mei 1923..	10.623	5.961	2.200	9.652	5.992	68.7
19 " 1923..	10.573	5.341	1.200	9.603	5.359	71.4
12 " 1923..	10.573	5.441	1.200	9.676	5.373	71.0
5 " 1923..	10.573	5.776	1.200	9.822	5.563	69.5
28 Apr. 1923..	10.573	5.652	1.200	9.855	5.415	70
21 " 1923..	10.573	5.445	1.200	9.552	5.514	71
14 " 1923..	10.573	5.432	1.200	9.590	5.464	71
7 " 1923..	10.523	5.526	1.200	9.851	5.251	70.4
31 Mrt. 1923..	10.523	5.663	1.200	9.866	5.373	69.8
24 " 1923..	10.523	5.997	2.300	9.719	5.866	68.3
17 " 1923..	10.523	5.377	2.300	9.720	6.245	66.6
10 " 1923..	10.523	5.507	1.300	9.737	5.470	70
3 " 1923..	10.523	5.492	1.300	9.860	5.234	70.5
24 Mei 1922..	5.917	2.219	2.200	790.9	6.337	83

*) Verhouding goud, goudcert. en pasmunt tegenover opeisbare schulden: bankbiljetten en deposito's.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 25 Juni 1923.

Het aanbod, door Duitschland in zake de regeling der schadeloosstelling gedaan, aanvankelijk met zoo groote belangstelling verwacht en met zulk een goede pers ontvangen, is langzamerhand geheel op den achtergrond geraakt. Dit moet weliswaar niet worden toegeschreven aan een minder ernstige opvatting, die men in het kamp der geallieerden omtrent het aanbod is gaan koesteren, ook niet aan het verlangen om de kwestie op de lange baan te schuiven, doch ook al is de geringere belangstelling louter een gevolg van de Belgische ministercrisis, het uitstel moet in ieder geval aan een betreurenswaardig feit worden beschouwd. Het is natuurlijk aan te nemen, dat, onmiddellijk nadat men hier toe in België de gelegenheid zal hebben gevonden, het Duitse aanbod een punt van bespreking zal uitmaken en dat daarna de geallieerden onderling het wellicht over een antwoord eens zullen worden. Doch men heeft inmiddels den tijd kunnen vinden het voorstel z66 van alle kanten te bekijken, dat zij, die van den aanvang af er toch al niet zoo heel erg sympathiek tegenover stonden, alle gelegenheid hebben kunnen vinden, den aanval zoo goed mogelijk voor te bereiden. Het schijnt, dat men in Duitschland deze op-

vatting ook deelt en dat men inmiddels zelf de hand aan den ploeg wil slaan, om redding te brengen, waar men denkt, dat redding nog eenigszins mogelijk is. Onder den invloed van de politieke berichten van den laatsten tijd toch was het Deutsche betaalmiddel zoo sterk teruggelopen, dat men het er klaarblijkelijk niet op aan durfde te laten komen, die politieke berichten eventueel ook weder voor een herstel te doen zorgen. Men heeft dus een nieuwe deviezen-verordening in het leven geroepen. Het is niet de eerste, wel de meest drastische, die de opvolgende Deutsche Regeering op het gebied van deviezen-voorschriften hebben gelanceerd. Kort samengevat komen de bepalingen hierop neer, dat slechts één officieele koers voor buitenlandsche betalingmiddelen wordt opgemaakt en dat de handel zóó in enkele lichamen is geconcentreerd, dat voor de overige en voor het publiek omzetten in valuta's uitermate bezwaarlijk zijn geworden. Bovendien worden dergelijke omzetten strafbaar gesteld. Het spreekt vanzelf, dat op deze wijze de fictie van eene hogere Mark-waardeering voor het binnenland, speciaal voor dat gedeelte der bevolking, dat zich niet dagelijks met valuta-speculatie bezig houdt, tijdelijk kan worden volgehouden. En wellicht zijn de scherpe bepalingen dan ook voor een deel uitgevaardigd, om aan den aandrang tot krachtig optreden tegen de speculatie, vooral van socialistische zijde geuit, tegemoet te komen. Want noch de Regeering, noch de banken, die zoo nauw met de Regeering in deze samenwerken, zullen zich vermoedelijk eenige illusie maken omtrent den werkelijken invloed, die van deze en dergelijke voorschriften op de waarde van de Mark zal kunnen uitgaan. De circulatiebank heeft juist een staat ge publiceerd, waarin een bankbiljetten-omloop van 10.905 milliard voorkomt, een vermeerdering in één enkele week van niet minder dan 1595,5 milliard. Men rekent reeds niet meer met milliard, doch met biljoenen. Automatisch daalt derhalve, alleen al door dezen factor (immers tegenover deze gigantische toename van den biljetten-omloop staat geen evenredige vermeerdering van waarde) de waarde van het betaalmiddel. En al wordt het groote publiek dan ook niet meer iederen dag duidelijk voor oogen gesteld, hoe sterk de Mark deprecieert, langs andere wegen zal men dit toch blijven gevoelen. Ongetwijfeld echter kunnen de thans uitgevaardigde verordeningen een zekeren kalmeerende psychischen invloed hebben. De beurs, aan den anderen kant, is te kritisch aangelegd en speurt te scherp, dan dat zij zich hierdoor op een ander pad zou laten leiden. Nu de handel in deviezen moeilijkheden met zich brengt, heeft de „vlucht voor de Mark” andere banen gezocht en wel in de eerste plaats, die, welke naar de fondsenmarkt leiden. De achter ons liggende week heeft wederom geweldige koersverhoogingen te aanschouwen gegeven, die op den laatsten dag der berichtperiode — tevens de eerste dag van het in werking-treden der deviezen-voorschriften — ongekende verhoudingen hebben aangenomen. De koersen der meest bekende papieren noteeren thans allen reeds boven een miljoen procent.

Geheel anders heeft het er op de overige beurzen uitgezien. Speciaal de Londensche markt heeft een stil aspect te aanschouwen gegeven, dat door sommigen in verband wordt gebracht met de in dezen tijd van het jaar vrijwel steeds voorkomende stilte, door anderen echter wordt beschouwd als een ernstiger symptoom. Het is al bekend hoe vooraanstaande industrielen reeds eenigen tijd geleden hebben gewezen op het gevaar van de Ruhrbezetting, in zóó verre het Deutsche afzetgebied hierdoor in gevaar werd gebracht op een tijdstip, dat het juist weder eenige teekenen van opleving begon te vertoonen. Bovendien werden grondstoffen voor de Engelsche industrie en vóór alles steenkool geleidelijk duurder. Hoewel de cijfers van den buitenlandschen handel hiervoor nu nog geen aanleiding geven, schijnt het, alsof de beurs zich deze wenken ter harte heeft genomen. Voorts geeft de industrie inderdaad geen stimulans tot sterken handel in de verschillende aandelen ter beurze. Nieuw geld wordt door de nijverheid niet gevraagd en dit wordt door velen als een rechtvaardiging beschouwd van hun niet zeer optimistischen blik op de allernaaste toekomst. Daarentegen bestaat er wel gelegenheid de liquide middelen in eerste-klasse obligaties te beleggen. De Indische leening, de Oostenrijksche emissie, om slechts enkele te noemen, hebben een goed onthaal gevonden, al schijnt ook hier de lust om agio te behalen niet geheel vreemd te zijn geweest bij de inschrijvers, getuige het feit, dat de obligaties der Indische leening reeds spoedig onder den prijs van uitgifte zijn verhandeld. Vermoedelijk is dit echter een voorbijgaand verschijnsel en alleen een weerspiegeling van het feit, dat de speculatie, bij gebrek aan ander terrein, thans de „gilt-edged” markt als gebied voor haar operaties heeft verkozen.

De beurs te Parijs heeft alleen levendigheid betoond

voor buitenlandsche waarden in verband met de niet geringe reactie van den Franc en de onvaste houding van dit betaalmiddel op de buitenlandsche beurzen. De steunactie van officieele zijde werd weliswaar op sommige dagen voortgezet, doch deze bleek niet krachtig genoeg om den stroom van verkooporders tegen te kunnen werken. Ook hier wordt veel aan de veel-gesmade „speculatie” toegeschreven en zonder twijfel is het ook waar, dat deze den gang van zaken eenigszins verhaast door bij voorbaat te verdisconteeren, wat haar toch onvermijdelijk toeschijnt. In den grond der zaak echter zijn het ook in dit geval de feiten, die de reactie van den Franc te voorschijn hebben gebracht. Het is niet wel mogelijk den financieelen en economischen toestand van Frankrijk met cijfers nader toe te lichten; „l'art de grouper les chiffres” heeft een sluier voor het perspectief gehangen. Doch het kon de aandacht van de Parijsche beurs niet ontgaan, dat Frankrijk bij een daling van de Mark, als thans heeft plaats gevonden, voortdurend geringer kans krijgt de contanten te ontvangen, waarmede het toch zijn herstel zal moeten betalen, terwijl, aan den anderen kant, de operaties in het Ruhrgebied, zóóal niet meer zeer groote sommen kosten, dan toch ook niet zoo heel veel opbrengen. De redevoevingen van den heer De Wendel, gehouden tijdens het jongste bezoek van President Millerand aan Elzas-Lotharingen, hebben bovendien duidelijk in het licht gesteld, hoe de „zware” Fransche industrie onder het Ruhrconflict te lijden heeft. In het licht van deze feiten bezien, is zóówel de houding van de Fransche valuta als die van de beurs van Parijs volkomen verklaarbaar te achten.

De markt te New York heeft een zeer grillig verloop gehad. Eenerzijds gevoelt men in Wallstreet den aandrang omvangrijke speculatieve posities op te bouwen, indien men b.v. ziet, dat de spoorwegverladingen in de laatste week van Mei niet minder dan 1.014.029 wagons (tegen circa 800.000 in dezelfde week van 1922) hebben bedragen en dat gedurende de maand Mei 3.867.694 ton ruw ijzer werd geproduceerd of 124.764 ton per dag, hetgeen meer is, dan zelfs tijdens den oorlog werd bereikt, toen het record 113.118 ton per dag bedroeg. Anderzijds echter is men lui-verig in verband met de vele faillissementen, die in den laatsten tijd zijn voorgekomen, het verdwijnen van de premies voor directe levering in de staalbranche en de heftige speculatie, die zich van verschillende producten, in de eerste plaats van suiker, heeft meester gemaakt. Er is een onzekere houding in de markt gekomen, die het koersverloop sterk beïnvloedt en het doen van zaken niet zeer bevordert.

Ten o n z e n t heeft de beleggingsmarkt iets moeten prijsgeven van de zeer vaste houding van den laatsten tijd. Dit was echter niet toe te schrijven aan factoren, die rechtstreeks met deze markt in verband staan of aan invloeden van de aandelenmarkt, doch de lichte reactie was het gevolg van de iets stroever houding van de geldmarkt, waar vrij omvangrijke eischen in verband met de aanstaande maandwisseling werden gesteld. Dat de beleggingsmarkt intrinsiek nog zeer krachtig is, hebben overigens de jongste successen op emissiegebied wel bewezen. De druk op de nieuwe Indische leening, aanvankelijk ten onzent door verkoopdrang van speculatieve zijde uitgeoefend, is thans verdwenen en het fonds heeft zich klaarblijkelijk reeds geclasseerd.

	18 Juni	22 Juni	25 Juni	Rijzing of daling.
6 % Nederland 1922	101 ¹⁵ / ₁₆	101 ³ / ₄	101 ¹⁵ / ₁₆	— 1/16
5 % „ „ 1918	94 ¹ / ₂	93 ¹⁵ / ₁₆	94 ¹ / ₁₆	— 7/16
4 ¹ / ₂ % „ „ 1916	92	91 ¹ / ₈	92	—
4 % „ „ 1916	86 ³ / ₁₆	85 ¹ / ₄	86 ¹ / ₂	+ 3/16
3 ¹ / ₂ % „ „	77	76	76 ³ / ₈	— 5/8
3 % „ „	66 ¹⁵ / ₁₆	65 ⁷ / ₈	65 ⁷ / ₈	— 15/16
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	56	55 ³ / ₄	55 ³ / ₄	— 1/4
7 % Oost-Indië 1921	102 ¹ / ₂	102 ³ / ₁₆	102 ¹ / ₂	— 1/4
6 % „ „ 1919	99 ⁵ / ₈	99 ¹ / ₄	99 ⁵ / ₈	— 1/4
5 % „ „ 1915	93 ³ / ₄	93 ¹ / ₂	93	— 3/4
4 % Oostenr. Kronenrente	1 ¹ / ₄	—	1 ¹ / ₄	—
5 % Rusland 1906	4 ¹ / ₈	4 ¹ / ₁₆	3 ¹⁵ / ₁₆	— 3/16
4 % Rusl. bij Hope & Co.	5 ¹ / ₂	4 ¹³ / ₁₆	5	— 1/2
4 % Japan 1899	72 ¹ / ₂	72	72 ¹ / ₄	— 1/4
5 % Brazilië 1895	50 ⁷ / ₈	—	—	—
8 % San Paulo 1921	99 ³ / ₄	99 ¹ / ₂	99 ¹ / ₂	— 1/4
6 % Amsterdam 1920	102	—	—	—
7 % Rotterdam 1920	102 ¹ / ₂	102 ⁷ / ₈	102 ¹ / ₈	— 3/8

De aandelenmarkt heeft slechts weinig belangstelling getrokken. Het jaarverslag der Koninklijke Petroleum Maatschappij heeft zelfs niet vermocht het hoofdfonds uit zijn lethargie op te heffen. Het publiek zóówel als de beurs heeft zich ten dezen meer laten leiden door buitenlandsche aanwijzingen — die ten aanzien van petroleumwaarden in het algemeen niet gunstig waren, o.a. in verband met het

jaarverslag der Mexican Eagle Comp. — dan door eigen opvattingen.

De markt voor *Cultuurwaarden* was aanvankelijk loom, doch heeft zich later zeer krachtig kunnen herstellen in aansluiting aan de jaarverslagen der H.V.A. en der Nederlandsch-Indische Handelsbank. Uit beide verslagen is duidelijk gebleken, dat de schokken der crisis geheel overwonnen zijn. Bovendien werkte tegen het slot der beursweek de prijsverbetering voor Cubasuiker stimulerend.

Rubber- en tabakswaarden bleven nagenoeg verlaten en zonder belangrijke fluctuaties. Het verslag der Senembah heeft geen nieuwe gezichtspunten gebracht. Daarentegen was de markt voor *binnenlandsche industriële waarden* zeer slecht gedisponeerd. De daling der Mark heeft hier toch al reeds sterken afbreuk aan het koerspeil gedaan, doch de teruggang in de Furness-Stokvis-waarden, die deze week door aanbod in een beperkte markt heeft plaats gevonden, heeft het wantrouwen van het publiek nog versterkt.

	18 Juni	22 Juni	25 Juni	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	121 $\frac{1}{4}$	121	—	— $\frac{1}{4}$
Incastro Bank	93 $\frac{3}{4}$	—	—	—
Koloniale Bank	163 $\frac{3}{4}$	167 $\frac{5}{8}$	170 $\frac{5}{8}$	+ 7 $\frac{5}{8}$
Ned. Handel-Mij. cert.v.aand.	129 $\frac{1}{2}$	124 $\frac{3}{8}$	126 $\frac{1}{2}$	— 3 $\frac{1}{2}$
Rotterd. Bankvereniging	92 $\frac{7}{8}$	—	—	—
Amst. Superfosfaatfabriek	39	33	—	— 6
Van Berkel's Patent	43 $\frac{1}{8}$	37	37 $\frac{1}{2}$	— 5 $\frac{7}{8}$
Gouda Kaarsen	87 $\frac{1}{2}$	84 $\frac{3}{4}$	84 $\frac{1}{2}$	— 3
Holl. Draad- en Kabelfabriek	64 $\frac{7}{8}$	—	58	— 6 $\frac{1}{8}$
Jurgens' Ver. Fabr. gew.aand.	58 $\frac{1}{8}$	58 $\frac{1}{4}$	56 $\frac{1}{2}$	— 1 $\frac{5}{8}$
" " " pr. aand.	55	59	59 $\frac{1}{2}$	+ 4 $\frac{1}{2}$
Leerdam Glasfabrieken	38 $\frac{1}{4}$	38 $\frac{3}{8}$	38 $\frac{1}{2}$	+ $\frac{1}{4}$
Philips' Gloeilampenfabriek	249 $\frac{3}{4}$	244 $\frac{3}{4}$	—	— 5
Vereenigde Blikfabrieken	102	102	—	—
Vereen. Chemische Fabrieken	42	33 $\frac{3}{4}$	33 $\frac{1}{2}$	— 8 $\frac{1}{2}$
Compania Mercantil Argent.	12 $\frac{1}{2}$	10 $\frac{1}{4}$	10 $\frac{3}{4}$	— 2
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	169 $\frac{7}{8}$	175 $\frac{1}{4}$	176 $\frac{1}{2}$	+ 6 $\frac{5}{8}$
Handelsver. Amsterdam	448 $\frac{1}{2}$	458 $\frac{1}{4}$	462 $\frac{1}{2}$	+ 14
Handelsverg. Reias & Co.	28	26	25 $\frac{1}{8}$	— 2 $\frac{7}{8}$
Int. Crediet- en Handelsverg.				
Rotterdam	177	177	178	+ 1
Linde Teves & Stokvis	63	60 $\frac{1}{2}$	60 $\frac{1}{8}$	— 2 $\frac{7}{8}$
Tels & Co's Handel-Mij.	6	5 $\frac{1}{4}$	5 $\frac{1}{8}$	— $\frac{1}{8}$
Redjang Lebang Mijnb.-Mij.	103	100 $\frac{1}{8}$	104	+ 1
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	118 $\frac{1}{2}$	118 $\frac{1}{4}$	118 $\frac{1}{10}$	— 7 $\frac{1}{10}$
Kon. Petroleum-Mij.	362 $\frac{1}{2}$	362 $\frac{1}{8}$	362 $\frac{1}{2}$	—
Orion Petroleum-Mij.				
Afgest. Aand.	33	32	31 $\frac{1}{4}$	— 1 $\frac{1}{4}$
Amsterdam-Rubber-Mij.	142 $\frac{3}{8}$	139 $\frac{7}{8}$	141 $\frac{3}{8}$	— 1
Nederl.-Rubber-Mij.	72	—	70 $\frac{1}{4}$	— 1 $\frac{1}{4}$
Oost-Java-Rubber-Mij.	203 $\frac{1}{4}$	200	203	— $\frac{1}{4}$
Deli-Batavia Tabak Mij.	305 $\frac{1}{4}$	298	300 $\frac{1}{4}$	— 5
Deli-Maatschappij	275	267 $\frac{1}{2}$	269	— 6
Senembah-Maatschappij	280	270	272 $\frac{1}{2}$	— 7 $\frac{1}{2}$

1) ex div.

De *scheepvaartmarkt* was over het algemeen zeer ongeanimeerd, speciaal voor aandelen Holland-Amerika lijn. De medevallende dividenden der Nederlandsche Scheepvaart Unie en der Kon. Paketvaart Mij. hebben hierin geen verandering kunnen brengen.

	18 Juni	22 Juni	25 Juni	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	99 $\frac{1}{2}$	94	88	— 11 $\frac{1}{2}$
" " " gem.eig.	85	80	75	— 10
Hollandsche Stoomboot-Mij.	20 $\frac{5}{8}$	20	—	— $\frac{5}{8}$
Java-China-Japan-Lijn	71	—	—	—
Kon. Hollandsche Lloyd	7 $\frac{1}{8}$	7	—	— $\frac{1}{8}$
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	58 $\frac{1}{2}$	52	53	— 5 $\frac{1}{2}$
Konink.Paketvaart-Mij.	112	109 $\frac{3}{4}$	110 $\frac{1}{2}$	— 1 $\frac{1}{2}$
Maatschappij Zeevaart	63	—	—	—
Nederl. Scheepvaart-Unie	115	111 $\frac{1}{4}$	112	— 3
Nievelt Goudriaan	99	—	95	— 4
Rotterdamsche Lloyd	122	121 $\frac{1}{4}$	—	— $\frac{1}{4}$
Stoomv.-Mij. „Nederland”	134	133 $\frac{1}{4}$	133 $\frac{1}{4}$	— $\frac{1}{4}$
" " „Noordzee”	33 $\frac{1}{2}$	—	—	—

De *Amerikaansche markt* was verdeeld, doch meerendeels lager.

	18 Juni	22 Juni	25 Juni	Rijzing of daling.
Americ. Smelting & Refining	64 $\frac{3}{4}$	61 $\frac{7}{8}$	62 $\frac{3}{8}$	— 2 $\frac{3}{8}$
Anaconda Copper	93	86 $\frac{1}{4}$	88 $\frac{1}{2}$	— 4 $\frac{1}{2}$
Studebaker Corp.	111 $\frac{3}{4}$	110 $\frac{7}{8}$	109 $\frac{3}{8}$	— 2 $\frac{3}{8}$
Un. States Steel Corp.	98 $\frac{7}{8}$	96 $\frac{1}{10}$	97	— 1 $\frac{7}{8}$
Atchison Topeka	106 $\frac{1}{4}$	—	107 $\frac{3}{8}$	+ 1 $\frac{1}{8}$
Erie	131 $\frac{13}{32}$	127 $\frac{1}{16}$	12 $\frac{1}{2}$	— 29 $\frac{1}{32}$
Southern Pacific	95 $\frac{5}{8}$	93 $\frac{1}{2}$	92 $\frac{1}{4}$	— 2 $\frac{7}{8}$
Union Pacific	143 $\frac{3}{8}$	140	141 $\frac{1}{2}$	— 1 $\frac{7}{8}$

18 Juni 22 Juni 25 Juni Rijzing of daling.

Int. Merc. Marine orig. gew.	8 $\frac{1}{10}$	8	7 $\frac{3}{10}$	+ $\frac{7}{8}$
" " " " " pref	29 $\frac{1}{10}$	28 $\frac{3}{8}$	26 $\frac{1}{4}$	+ 3 $\frac{1}{10}$
Prolongatic	4 $\frac{1}{4}$	pCt.		

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

26 Juni 1923.

Na den reeds in ons vorig overzicht gemelden val der prijzen te Chicago op den 20sten Juni, heeft de markt zich weten te handhaven. Veel nieuwe gezichtspunten hebben zich niet voorgedaan; de oogstberichten bleven over het algemeen gunstig; de wintertarwe zal weliswaar geen grooten oogst opleveren, maar de opbrengst zal toch niet belangrijk van een gemiddelden oogst verschillen. Over de zomertarwe is men nog in het onzekere en de weersomstandigheden in het Noordwesten van Noord-Amerika zullen voorloopig wel den meesten invloed op de prijs-fluctuaties uitoefenen, vooral daar ook de Canadeesche oogst, die zooals men weet bijna geheel uit zomertarwe bestaat, daarvan afhankelijk is. De laatste dagen schijnt er voldoende regen in het Noordwesten gevallen te zijn en daar hiernaar verlangd werd, zullen ontegenzeggelijk de vooruitzichten verbeterd zijn. Uit de andere buiten Europa gelegen tarwelanden blijven de berichten gunstig, zoodat wij niets hebben toe te voegen aan hetgeen wij hierover in ons vorig bericht schreven. In Europa is het weer wel eenigszins verbeterd, doch er wordt algemeen nog meer naar warmte en zonnenschijn verlangd; hoogstwaarschijnlijk zal de oogst laat zijn, doch aangezien er veel buitenlandsche tarwe beschikbaar is, heeft dit feit op de totale wereld-voorziening weinig of geen invloed. Wel begint er aan bepaalde soorten tarwe gebrek te komen, daar de inlandsche oogsten, zooals bijv. in ons land, vrijwel geheel zijn opgebruikt. Ook in Engeland bleef niettegenstaande de ruime verschepingen der laatste weken, voortdurend goede vraag bestaan voor spoedig leverbare tarwe. De omzetting op de wereldmarkt was in de afgelopen week dan ook niet onbevredigend. Een jaar geleden waren de prijzen ongeveer 10 pCt. hooger dan op het oogenblik, de markt wist zich toen vrijwel te handhaven gedurende de maand Juli, doch in Augustus en September vielen de prijzen aanmerkelijk, zoodat Chicago beneden één Dollar noteerde. Daarna zijn de prijzen weder opgelopen, althans de Chicago markt heeft zich gedurende den rest van het seizoen bewogen op een hooger niveau dan de prijzen thans staan. Het is dan ook geen wonder, dat op het oogenblik een zekere stabiliteit is ingetreden. Hoog staat de tarwe nog vergeleken bij rogge, waarvoor ook in de afgelopen week de prijzen slechts nauwelijks gehandhaafd konden worden. Nu Duitschland slechts op bescheiden schaal koopt, is voor het oogenblik de vraag voor rogge onvoldoende, temeer daar ook Rusland voortgaat met offertes te maken. Of ook Rusland in het a.s. seizoen als tarwe-exporteur zal optreden, kan men nog niet beoordeelen, doch gezien de betrekkelijk groote hoeveelheden van de andere graansoorten, die in de laatste maanden te voorschijn gekomen zijn, mag men het wel waarschijnlijk noemen, dat ook tarwe spoedig in Rusland voor uitvoer beschikbaar zal zijn. Helaas beteekent dit niet, dat de hongersnood daar zal hebben opgehouden, doch zooals men zich herinneren zal, was dit ook vóór den oorlog niet altijd het geval.

La Plata verscheepte een zeer groote hoeveelheid maïs, welk feit remmend op den Europeeschen kooplust werkte. Dientengevolge kreeg de markt een flauwer aanzien en de prijzen brokkelden wat af, ofschoon Noord-Amerika heel weinig concurreerde. De prijzen voor den Juli-termijn te Chicago blijven zeer hoog. De oorzaak hiervan is voldoende te begrijpen, indien men ziet, dat de zichtbare voorraad in de Vereen. Staten op het oogenblik slechts 3.165.000 bushels bedraagt, tegen juist het tienvoudige een jaar geleden. De hooge prijzen hebben evenwel veroorzaakt, dat de aanvoeren in de westelijke plaatsen der Vereenigde Staten zijn genomen, doch tot nog toe heeft die toename geen versterking der voorraden met zich kunnen brengen. De vooruitzichten voor den nieuwen oogst zijn over het algemeen gunstig; de goedkoopste maïs offertes komen nog steeds van Zuid-Afrika, doch het aanbod is aanzienlijk geringer dan het voor eenigen tijd was. Tot nu toe hebben de verschepingen uit Afrika slechts geringe beteekenens, doch ongetwijfeld zullen wij in Juli geheel andere cijfers zien. Ofschoon ontegenzeggelijk de consumptie van gerst vermeerderd is, bleef het aanbod toch van dien aard, dat de prijzen niet konden verbeteren. De Zwarte Zee landen blijven gerst op flinke schaal aanbieden, doch de belangstelling heeft zich nu tot meer landen uitgebreid. Zoo kocht Denemarken een lading Donaugerst, terwijl Engeland hetzelfde deed, maar bovendien drie ladingen Persische gerst opnam. In Antwer-

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Juli	Mais Juli	Haver Juli	Tarwe Juli	Mais Juli	Lijnzaad Juli
23 Juni '23	104¼	82½	41	11,55	8,40	21,80
16 „ '23	110¼	81¾	41½	11,75	8,50	22,05
23 Juni '22	114	63¾	37¾	12,45 ¹⁾	7,65 ¹⁾	19,90 ¹⁾
23 Juni '21	131	62¾	38½	16,80	7,70	18,10
23 Juni '20	285	180¾	104	24,—	10,25	27,30
20 Juli '14	82	56¾	36½	9,40	5,38	13,70

1) Per Aug.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	25 Juni 1923	18 Juni 1923	26 Juni 1922
Tarwe*	13,75	13,75	14,—
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	9,25	9,60	12,60
Mais (La Plata)..... ²⁾	205,—	211,—	190,—
Gerst (48 lb. malting).... ²⁾	164,—	168,—	214,—
Haver (38 lb. White cl.)... ¹⁾	9,50	9,75	11,10
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata-zaad) ¹⁾	11,55	11,80	15,25
Lijnzaad (La Plata) ³⁾	442,—	448,—	455,—

1) p. 100 KG. 2) p. 2000 KG. 3) per 1960 KG.

*) Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	17/23 Juni 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdoak 1922	17/23 Juni 1923	Sedert 1 Jan. 1923	Overeenk. tijdoak 1922	1923	1922
Tarwe	5.945	327.442	483.304	—	29.788	26.976	357.230	510.280
Rogge	14.551	224.913	66.142	—	485	—	225.398	66.142
Boekweit	500	5.657	8.910	—	—	—	5.657	8.910
Mais	11.218	294.018	516.421	2.890	45.752	60.323	339.770	576.744
Gerst	3.527	98.058	65.342	—	7.062	2.597	105.120	67.939
Haver	902	37.370	50.898	—	533	50	37.903	50.948
Lijnzaad	1.540	69.168	80.000	—	46.752	52.175	115.920	132.175
Lijnkoek	5.480	109.874	66.586	—	—	1.547	109.874	68.133
Tarwemeel	3.362	38.162	27.129	—	3.864	4.954	42.026	32.083
Andere meelsoorten	—	1.227	4.645	—	—	2.590	1.227	7.235

per zijn de groote voorraden wel eenigszins afgenomen.

Haver bleef zeer gemakkelijk te koop; alleen in Engeland deed zich betrekkelijk goede vraag voor. Voor lijnzaad bleef in Europa de vraag gering; zij beperkte zich bijna uitsluitend tot Indisch lijnzaad. Argentinië heeft op het oogenblik voornamelijk Noord-Amerika als afzetgebied en ofschoon ook vandaar de vraag lang niet zoo levendig was als een tijd geleden, bleef zij toch voldoende om het veel verminderde aanbod van La Plata op te nemen. Volgens de cijfers, die ons uit Buenos Aires geseind worden, is de oogstbeweging aanmerkelijk afgenomen.

Nederland. De kooplust voor tarwe is in de afgelopen week zoo goed als niet vermeerderd. Bij gebrek aan inlandsche tarwe ontmoet men eenige belangstelling, zoowel voor Indische tarwe als, voor een bepaald soort Schotsche tarwe.

Rogge. Voor rogge bestaat wel eenige belangstelling, vooral voor goede baksoorten. Daar het aanbod evenwel groot bleef, konden de prijzen niet van beteekenis verbeteren; zoowel Noord-Amerikaansche als Petersburgsche rogge bleven tot zeer lage prijzen aangeboden.

Voor mais verbeterde de toestand gedurende de afgelopen week niet. Mixedmais bleef tot onveranderde prijzen langzaam verkoopbaar, doch de prijs bleef aanzienlijk beneden de Amerikaanse pariteit; voor La Platamaïs bestond zeer weinig belangstelling, zoodat bijna geen nieuwe zaken tot stand kwamen. Ook voor Zuid-Afrikaansche mais is de vraag verminderd; een enkele offerte van Russische mais trok weinig belangstelling, aangezien de vraagprijs te hoog was. In gerst en haver bleef de handel zeer kalm; de prijzen konden zich niet verbeteren.

SUIKER.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Juni	Londen			New York 96 p Ct. Centrifugals,
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per Juni/Juli	Amer. Gra- nulated c.t.f. Juni	
21 Juni '23	f36½	Sh. 65/3	Sh. 23/9	Sh. 32/-	\$ 7,28
14 „ '23	„35½	66/6	23/6	36/-	7,28
21 Juni '22	„24¾	55/9	19/9	22/-	4,79
21 Juni '21	„ —	60/6	19/9	27/-	4,00
4 Juli '14	„113½/32	18/-	—	—	3,26

De daling der suikermarkten is niet alleen tot stilstand gekomen, maar maakte plaats voor een geleidelijke rijzing, die de geheele afgelopen week aanhield. De betere stemming voor het artikel ging uit van New York, waar de liquidaties op de termijnmarkt plotseling ophielden, hetgeen ook voor alle overige markten het teken was, dat voorloopig de laagste prijsbasis bereikt was, zoodat zich overal meer kooplust ontwikkelde.

In Amerika stegen de prijzen van het begin tot het

einde der afgelopen week voor Spot Centrifugals van 6,78 d.c. tot 7,78 d.c. en op de termijnmarkt voor Juli van 5,03 d.c. tot 5,69 d.c.; voor September van 5,03 d.c. tot 5,74 d.c.; December van 4,68 d.c. tot 5,32 d.c. en voor Maart van 3,70 d.c. tot 4,24 d.c. De vraag naar geraffineerd in Amerika blijft gunstig, zoodat ook gedurende de groote inzinking op de termijnmarkt in de voorafgaande week, de binnenlandse prijs voor Granulated zich op 9 d.c. kon handhaven. Raffinadeurs in de Vereenigde Staten kwamen weer in de markt voor Cubasuiker en kochten verschillende partijen tot prijzen, oplopende tot d.c. 5,87½ c.&f.

De laatste Cuba statistiek luidt als volgt:

	1923	1922	1921
	Tons	Tons	Tons
Weekontvangsten 18 Juni '23	30.894	59.708	43.961
Tot. sedert 1 Dec. '22-18 Juni '23	3.121.593	3.043.950	2.852.908
Aantal werkende fabrieken	9	29	26
Weekexport 18 Juni '23	66.129	93.684	31.478
Totale export 1 Jan.-18 Juni '23	2.495.602	2.086.157	1.449.161
Totale voorraad 18 Juni '23	625.997	986.095	1.421.193

In Engeland blijft de vraag van de zijde der consumptie teleurstellend, hetgeen in verband staat met de ongunstige weersgesteldheid. In het begin der afgelopen week verlaagden Raffinadeurs hunne prijzen plotseling met sh. 1/6 voor Julilevering en ruim sh. 5/- voor Augustuslevering. Eenige dagen later werden deze prijzen met 6 d. verhoogd.

Ook op Java kon de markt zich eenigszins herstellen. De waarde van Superieur voor Juni/Julilevering is ongeveer f 17,50 en voor latere levering f 17,25 per picol e.k. en vonden niet onbelangrijke herverkoopplaats. Britsch-Indië trad als koper op en gaf dit aanleiding tot een vaste stemming.

Op de Amsterdamsche termijnmarkt bleef over het algemeen het aanbod overheerschend. De week opende met niet onbelangrijke afdoeningen, voor Augustuslevering tot f 30,25 en November/Decemberlevering tot f 25,37½. Daarna werd in den loop der week niet veel meer gedaan en sloot de markt prijshoudend met prijzen als volgt: Augustuslevering f 30,75 koopers en Nov./Decemberlevering f 27,— koopers en f 27¾ verkoopers. De totale weekomzet bedroeg circa 6.500 tons.

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 20 Juni 1923.

De Amerikaanse katoenmarkt is de afgelopen week zeer levendig geweest, speciaal de New York markt. Prijzen zijn wat flauwer en ongeveer een penny per pond lager. Al deze fluctuaties werken een goeden gang van zaken tegen en verbruikers zijn huijverig om tot koopen over te gaan. Aanvoeren van ruwe katoen zijn zeer klein. Egyptische katoen is sedert ons laatste bericht meer dan een

½ d. gedaald, doch is er zoowel in Amerikaansche als Egyptische katoen slechts weinig verkocht.

In Amerikaansche garens is gedurende de afgelopen week ook niet veel te doen geweest. Fabrikanten toonen weinig belangstelling en er zijn slechts enkele kleine partijtjes geboekt. Noteeringen hebben slechts gedeeltelijk de daling in katoenprijzen gevolgd en zijn zeer onregelmatig. De vraag naar cops en boomen is slechts gering, behalve enkele goedkoopere kwaliteiten boomen in de nummers 24 en lager. Biedingen van Calcutta voor mulegarens zijn over het algemeen te laag, terwijl er eveneens belangstelling bestaat voor extra harde garens voor het Nabije Oosten. Van het Vasteland komt slechts weinig vraag, terwijl er over het algemeen voor export weinig omging, daar de uitvoer van garens gedurende de maand Mei 40 pCt. minder bedroeg dan gedurende het overeenkomstige tijdvak van verleden jaar. Egyptische garens zijn wat flauwer, doch zaken zijn onregelmatig.

In de positie van de doekmarkt is sedert de vorige week slechts weinig verandering gekomen, doch heeft de loop der katoenprijzen, gedurende de laatste weken, aan zaken geen goed gedaan en zal het nog wel enige weken duren, voordat men iets definitiefs over katoenprijzen en den loop der doekmarkt zal kunnen voorspellen. Er bestaat een belangrijk verschil in de positie van fabrikanten van Amerikaansch en Egyptisch goed, daar over het algemeen fabrikanten van Amerikaansch doek en stapels zeer om orders verlegen zijn en verscheidene fabrieken geheel stilstaan, speciaal in het Blackburndistrict, dat voornamelijk van de dhootietrade afhankelijk is, terwijl daartegenover vrij goede zaken gedaan zijn in fancygoederen, grootendeels van Egyptische garens gefabriceerd en de meeste fabrikanten hiervan goed met orders bezet zijn en prijzen vaster zijn. Over het algemeen echter zijn er in de afgelopen week niet veel zaken gedaan en valt er slechts weinig verbetering te constateeren, hoewel China en Zuid-Amerika wel belangstelling toonen. In Indië heerscht de monsoon, doch heeft deze weinig invloed op de markt. Bombay meldt, dat daar de laatste dagen geen regen gevallen is en de monsoon slechts zeer flauw is.

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Koffi & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijdenijk).
Noteeringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
23 Juni 1923	873.000	19.400	1.088.000	20.300	5 ¹⁷ / ₃₂
16 " 1923	841.000	20.575	1.035.000	21	5 ¹⁷ / ₃₂
9 " 1923	827.000	21.450	1.127.000	23.000	5 ⁸ / ₈
23 Juni 1922	1.631.000	15.925	2.660.000	19.400	7 ⁰ / ₁₀

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
23 Juni 1923....	64.000	2.594.000	104.000	6.658.000
23 Juni 1922....	31.000	3.657.000	41.000	8.158.000

1) Niet genoteerd.

COPRA.

De markt was eerst kalm, doch later veel vaster gestemd. Fabrikanten toonden meer belangstelling, zoowel voor stoomende partijen als voor aflading.

De markt sluit vast met de volgende noteeringen:

Ned. Ind. f.m.s. stoomend.....	tot f 32,50
" " " April/Juni afl.	" " " 32,12 ¹ / ₂
" " " Mei/Juli	" " " 31,87 ¹ / ₂
" " " Juni/Aug.	" " " 31,75

25 Juni 1923.

RUBBER.

De stemming is de afgelopen week uitermate flauw geweest en prijzen bewogen zich in dalende richting. Vooral de laatste dagen was de markt zeer lusteloos.

De markt sloot op de volgende noteeringen:

einde voorafgaande week:

Prima Crêpe Juni....	77 ¹ / ₂ ct.	78 ct.
" " Juli/Sept.	77 ¹ / ₂ "	78 ¹ / ₂ "
" " Oct./Dec.	78 "	79 ¹ / ₂ "
Smoked Sheets Juni....	78 ¹ / ₂ "	81 "
" " Juli/Sept.	79 "	82 ¹ / ₂ "
" " Oct./Dec.	80 "	82 ¹ / ₂ "

25 Juni 1923.

STEENKOLEN.

Het kenmerk van de kolenmarkt gedurende de afgelopen berichtsperiode is geweest groote omzetting tegen de laatste, sterk gedaalde prijzen en op het oogmerk vertoont de markt, vooral voor de nootkolen, hier en daar weder grotere vastheid.

Amerika doet energieke pogingen zijn kolen ook in het Westen van Europa kwijt te raken en heeft in vele gevallen succes.

De prijzen zijn als volgt:

Northumberland Ongezeefde	f 17,—
Durham Ongezeefde	" 19,50
Cardiff Ongezeefde	" 21,—
Schotsche Gezeefde	" 16,25
- Yorkshire Gewasschen Doubles	" 20,25
Gietcokes	" 42,50

alles per ton van 1000 Kg, franco Rotterdam/Amsterdam.
Markt onregelmatig.

26 Juni 1923.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	Koper Standaard	Koper Electrolytisch	Tin	Lood	Zink
25 Juni 1923..	65.17/6	72.15/-	188.15/-	25.2/6	28.10/-
18 " 1923..	67.7/6	74.5/-	190.2/6	25.10/-	29.10/-
11 " 1923..	67.7/6	73.15/-	197.5/-	26.-/-	30.17/6
4 " 1923..	67.7/6	73.15/-	197.2/6	25.15/-	31.-/-
26 Juni 1922..	61.12/6	70.10/-	152.12/6	24.7/6	27.12/6
20 Juli 1914..	61.-/-		145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

VRACHTENMARKT.

Het aantal bevrachtingen, dat werd afgesloten voor volle scheepsladingen, wordt hoe langer hoe geringer ten gevolge van de weinige vraag in Europa en de scherpe concurrentie van de geregelde lijnen.

Van La Plata zijn de vrachten zwak en 22/6 is het maximum wat voor handige ruimte te bedingen is voor Juni. De laatste bevrachting, welke is afgesloten, was voor een boot van 7000 ton 10 pCt. van niet boven San Lorenzo naar United Kingdom/Continent Bordeaux/Hamburg range met 10 Juli cancelling tegen 22/- geen reductie. Dit cijfer is op het oogenblik echter niet te bedingen. Voor Augustusruimte is het geldende cijfer 23/6.

Vraag voor lijnzaad van Rosario naar New York is er niet.

Van de Northern Range werden geen volle ladingen graan afgesloten en de vrachten van kolen waren weer iets lager. Naar Duinkerken werd tegen \$ 2.35 afgesloten.

Hout van Miramichi naar Sharpness werd bevracht tegen 67/6 voor prompte aflading. Van Newfoundland werd een boot van 1500 Fathom afgesloten naar het Bristol Channel tegen 41/3, een of twee loshavens.

Van Montreal naar Antwerp/Hamburg range werden geen booten opgenomen en naar West-Italië werd 17¹/₂ cent betaald voor een Juli-boat.

In het Oosten bestaat de mogelijkheid, dat er ballastruimte noodig zal zijn om ladingen weg te halen. Van Bombay/Carachi naar United Kingdom/Continent is 26/9 betaald on deadweight en 25/3 on scale basis. Eenige booten zijn bevracht van Zuid-Afrika naar United Kingdom/Continent tegen vrachten van 27/- en 27/6.

De vrachten van de Middellandsche Zee bleven hetzelfde.

Ook de uitgaande vrachten voor kolen van Engeland bleven ongeveer op hetzelfde niveau. Alleen werd voor kolen van de Oostkust naar Genua een laagterecord bereikt en liepen de vrachten naar La Plata, in verband met de lagere thuisvrachten, eenigszins op. Er werd een boot afgesloten tegen 14/6 en een tegen 14/10¹/₂, beide voor prompt.

26 Juni 1923.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
18-23 Juni 1923	—	16/6	2,40	—	23/3	23/3
11-16 " 1923	—	18/- ²	2,40 ³	—	24/1	24/1
19-24 Juni 1922	—	—	13 ¹ / ₄ ¹	4/-	25/-	25/9
20-25 Juni 1921	—	—	6/6	6/6	42/6	42/6
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 ¹ / ₄	1/11 ¹ / ₄	12/-	12/-

1) Am. cents per 100 lbs. 2) per ton d.w. 3) \$ per ton kolen.

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genoa	Port. Said	La Plata Rivier	Rotterdam	Gothenburg
18-23 Juni '23	6/-	10/-	10/6	13/-	5/1½	5/6
11-16 „ '23	6/-	9/10½	10/6	13/-	4/9	6/-
19-24 Juni '22	5/9	10/3	13/-	14/-	5/4	7/-
20-25 Juni '21	30/-	17/6	17/6	17/9	7/-	11/6
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
18-23 Juni 1923..	26/9	32/6	35/-	37/6
11-16 „ 1923..	26/-	32/6	35/-	37/6
19-24 Juni 1922..	17/-	26/-	35/-	30/-
20-25 Juni 1921..	27/6	37/6	50/-	35/-
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
Overige noteringen per ton van 1015 KG.

RIJNVAART.

Week van 17—23 Juni 1923.

De aanvoeren van zeezijde waren geringer dan de voorafgaande week en bestonden hoofdzakelijk uit kolen. De aanvoeren van erts namen ook aanmerkelijk af.

De voorhanden zijnde Hollandsche en Duitsche scheepsruimte bleef voldoende.

De waterstand bleef stationnair; naar den Bovenrijn kon op 2.50 M. afgeladen worden.

De daghuur naar de Rijnstations voor Hollandsche schepen bedroeg in doorsnee 2—2¼ cent per ton.

Voor zoover erts aangenomen werd, werd hiervoor betaald f 0,50 met ¼ en f 0,60 met ½ lostijd, met evl. liggeld gedurende de reis of na afloop van den lostijd op de bestemming 1½—1¾ cents per ton en per dag.

Het sleeploon was genoteerd volgens het 55-cents tarief.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Verschenen:

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,—. Gebonden f 4.75.

INKLARINGEN.

NIEUWE WATERWEG.

Landen van herkomst	Mei 1923		Mei 1922	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	30	22.274	27	25.430
Groot-Brittannië	372	273.635	366	299.395
Duitschland....	79	119.699	83	115.171
Noorwegen.....	14	13.241	62	130.008
Zweden.....	32	13.530	19	14.739
Denemarken...	4	540	1	1.536
Rusland-Oostz.h.	4	2.959	2	1.529
Finland.....	7	5.130	4	2.060
België.....	17	28.142	22	38.785
Frankrijk.....	28	13.910	59	55.632
Spanje.....	3	4.966	36	53.278
Portugal.....	3	1.173	1	3.423
Italië.....	3	7.435	9	20.324
Levant.....	4	3.409	1	1.152
Rusland-Zw. Zee	3	7.377	1	2.278
Roemenië, Bulg.	6	14.368	3	3.883
And. Midd. Zeeh.	10	17.322	22	37.431
Over. Wk. Afrika	1	1.423	8	9.734
Oostkust-Afrika	3	11.382	4	15.758
Zuid-Afrika....	4	15.550	—	—
Voor-Indië....	8	28.838	10	38.500
Ned. Oost-Indië.	5	16.627	4	13.549
And. Aziat. hav.	18	80.046	11	52.398
Australië.....	2	10.487	2	6.755
Vereen. Staten..	43	189.518	42	174.401
Canada.....	—	—	2	7.441
Midden-Amerika	4	13.128	5	12.928
Ned. West-Indië-	—	—	1	474
Ned. Antillen	—	—	—	—
Brazilië.....	3	10.114	—	—
Argent., Urug..	11	36.365	22	68.222
Chili.....	7	23.090	4	10.121
South Georgië..	1	2.600	1	3.619
Totaal....	729	988.278	834	1.219.954
Periode 1 Jan.—30 Mei 1).....	3.553	5.009.301	3.612	5.106.474
Nationaliteit				
Nederlandsche..	208	323.404	227	346.514
Britsche.....	274	327.679	274	355.718
Duitsche.....	119	153.861	93	91.973
Noorsche.....	41	42.988	74	98.792
Belgische.....	3	1.925	5	4.588
Fransche.....	12	14.024	49	62.973
Zweedsche.....	33	19.654	25	34.600
Deensche.....	3	5.663	10	15.793
Vereen. Staten..	14	50.986	25	87.650
Andere.....	22	48.094	52	121.353
Totaal....	729	988.278	834	1.219.954

1) 1913, 4.674 schepen met 5.552.511 N. R. T.

(Dirkzwager's Scheepsagentsuur Maassluis.)

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Het vraagstuk van de geldruimte in Nederland en de goudpolitiek van de Nederlandsche Bank

met bijlage:

Nederlandsch-Oost-Indië en de Gold-Exchange-Standaard

door Mr. G. VISSERING

Prijs f 1,50

Het Bankwezen in Nederlandsch West-Indië

door Mr. G. J. FABIUS

Prijs f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH & VAN DITMAR'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, Rotterdam.

